T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÖÇ ve GÜVENLİK: TEORİDEN PRATİĞE

HAZIRLAYAN
Rümeysa BAYRAK TAŞ
2030220343

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Adem Ali İREN

ISPARTA-2023

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "**Uluslararası İlişkilerde Göç ve Güvenlik: Teoriden Pratiğe**" adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Rümeysa BAYRAK TAŞ

14.02.2023

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	**Rümeysa Bayrak Taş**
Öğrenci Numarası	**2030220343**
Enstitü Ana Bilim Dalı	**Uluslararası İlişkiler**
Programı	**Uluslararası İlişkiler**
Programın Türü	**(X) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora**
Danışmanının Unvanı, Adı-SOYADI	**Dr. Öğr. Üyesi Adem Ali İREN**
Tez Başlığı	**ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÖÇ ve GÜVENLİK: TEORİDEN PRATİĞE**
Turnitin Ödev Numarası	**1988197512**

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 132 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 03/01/2023 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönergesininin 14 üncü maddesinde yer alan filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

Kaynakçalar hariç, alıntılar dahil, 10 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç;

% 15 'tir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(✓) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;
Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

16/02/2023(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Adem Ali İREN

(BAYRAK TAŞ, Rümeysa, *Uluslararası İlişkilerde Göç ve Güvenlik: Teoriden Pratiğe*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2023)

ÖZET

Göç, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren varlığını ve etkisini gösteren bir olgu olup insanlık tarihinin sonuna kadar da oluşumunu ve etkisini devam ettirecektir. Günümüz tarihinde göç konusu; birey, toplum, devlet, ekonomik güvenlik karşısında ciddi bir tehdit içeren bir alan olduğu iddiasıyla güvenlik alanına doğru kaydırılmaktadır. Başlangıçta, göç olayının sadece sınırlara, ulusal güvenliğe, toplum bütünlüğüne yönelik bir güvenlik tehdidi oluşturduğu söylemi kullanılmıştır. Ancak zaman içerisinde güvenlikleştirici aktörler konuşmalarının halk üzerinde daha fazla tesir etmesi ve korku salabilmesini hedeflemişlerdir. Aktörler bunun sağlanabilmesi için de göç olayının ekonomik alan için ciddi bir tehlike oluşturduğu söylemini kullanmaya başlamışlardır. Bu bağlamda ele aldığımız göç-güvenlik problemi gerek sınırları aşması gerekse sınırları belli olmayan 281 milyonluk soyut bir göç ülkesinin mevcudiyeti, devletlerin güvenlikleştirme çalışmalarıyla beraber gündemde derin etki yaratmış, uluslararasılaşmış bir problemdir. Soğuk savaş dönemi içerisinde rafa kaldırılan bütün etnik-dini sorunlar, soğuk savaşın ardından gün yüzüne çıkmış ve göçün dünya üzerindeki refah ve güven ortamını bozduğu düşüncesiyle sıklıkla güvenlikleştirici aktörlerce güvenlik alanına çekilmeye başlamıştır. Bununla birlikte, çalışmamız nitel bir araştırma olup amacımız, göç-güvenlik ilişkisini Kopenhag okulunun sunmuş olduğu güvenlikleştirme kuramı öngörüsü baz alınarak, inşa edilmiş bir güvenlik tehdidi iddiası üzerinden sunulmasını ele almaktadır. Bu bağlamda çalışmanın ana argümanıysa artan ve çeşitlenen insan hareketliliğinin genelde uluslararası ilişkiler disiplininde özelde ise örneklerle sunduğumuz ABD, İsveç, Avusturya, Macaristan, Almanya gibi çoğu AB ülkelerince göç konusunun insani boyutunun göz ardı edildiği, çıkar, rant ve siyasi amaçlar kapsamında şekillendiği, güvenlikleştirildiğidir. Çalışmamız kapsamında, göç sorununun yoğun bir şekilde uluslararasılaşmış olması ayrıca çeşitli aktörlerce gerek ekomomik gerek toplumsal gerekse insani her alanın güvenlikleştirmeye kayabilmesi, göç-güvenlik kapsamında derin bir analiz yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede göç konusunun insani bir hareket olduğunun farkındalığına sahip olarak, temel hak ve özgürlükler kapsamında herkes için insani güvenliğinin aranması, uluslararası alanda daha üst bir otoritenin oluşturulması ve uzlaşmaya varılması gerekmektedir. Diğer taraftan uluslararası göç sorunuyla mücadele konusunda yine Kopenhag okulunun güvenlik tehditlerinin azaltılması öngörüsünün, her konunun güvenlikleştirilmemesi için önemli bir konuma sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, İnsani Güvenlik, Kopenhag Okulu, Söz Edimi, Güvenlikleştirme, Göçün Güvenlikleştirilmesi, Güvenlik-Dışılaştırma

(BAYRAK TAŞ, Rümeysa, *Migration and Security in International Relations: From Theory to Practice*, Master Thesis, Isparta, 2023)

ABSTRACT

The element of migration is a phenomenon that has occurred since the existence of humanity. It appears as an economic, political, and social security problem. Today, we witness that immigration has shifted to the field of security with the act of posing a threat to human, state, and social security. Migration, which was securitized with the assumption that it was only a security threat to areas such as the border and society, in order to create more impact, has shifted over time to the security area with the assumption that it is also a threat to the economic realm. This immigration-security problem is an internationalized problem both with its crossing the borders, the existence of a 281 million immigration country that we cannot see with the naked eye, and the effect on the agenda with the securitization efforts of the states. Ethnic-religious problems that were suppressed during the cold war came to light after the war ended and are often shifted to the the realm of security by securitizing actors, with the thought that they disrupt peace and welfare on the world agenda with migration. This study is based on qualitative research and its aim is to examine the relationship between migration and security from the perspective of the securitization theory presented by the Copenhagen school, as well as to examine its presentation as a constructed security threat. In this context, the main argument of the study is that the human dimension of the migration factor is ignored, and it is securitized by the international relations discipline in general, and by most EU countries such as the USA, Sweden, and Austria, which we exemplify in particular. At the end of the study, it demonstrates that the migration problem is seriously internationalized. On the other hand, it shows that the securitization of every area by the actors and the methods of combating migration and security should be determined. In this context, keeping the basic awareness of the fact that migration is a humanitarian process, it has been concluded that human security for everyone within the framework of fundamental rights and freedoms, establishment of a higher authority in the international arena, that is, at a global level, and a compromise must be reached. On the other hand, it has been concluded that in the fight against the problem of international migration, the de-securitization theory put forward by the Copenhagen school has an important place to prevent every field to shift into securitization.

Keywords: International Migration, Humanitarian Security, Copenhagen School, Discourse, Securitization, Securitization of Migration, De-Securitization

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI ..... **i**
YEMİN METNİ ..... **ii**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
İÇİNDEKİLER ..... **vi**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **viii**
GRAFİKLER DİZİNİ ..... **ix**
KISALTMALAR ..... **x**
GİRİŞ **1**

1. BÖLÜM
ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÖÇ KAVRAMININ TEORİK ÇERÇEVESİ

1. GÖÇ OLGUSU VE ÖNEMİ **5**
1.1. Kavramsal Açıdan Göç ve Tanımlamalar 5
1.2. Göç Hakkındaki Diğer Kavramlar 8
2. GÖÇE NEDEN OLAN FAKTÖRLER **14**
2.1. Doğal Nedenler 15
2.2. Ekonomik Nedenler 18
2.3. Sosyo-Kültürel Nedenler 20
2.4. Siyasi Nedenler 23
3. GÖÇ TÜRLERİ **25**
3.1. İç/Dış Göç 26
3.2. Zorunlu/Gönüllü Göç 27
3.3. Düzenli/Düzensiz Göç 29
3.4. Geçici/Kalıcı (Sürekli) Göç 30
3.5. Bireysel/Kitlesel Göçler 31
4. GÖÇÜN MEYDANA GETİRDİĞİ SONUÇLAR **32**

2. BÖLÜM
ULUSLARARASI GÖÇ BAĞLAMINDA GÜVENLİK KAVRAMI

1. GÜVENLİK KONSEPTİNİN KAVRAMSAL/TEORİK ÇERÇEVESİ **36**
1.1. Genel Olarak Güvenlik Tanımlaması 36
1.2. Ulusal Güvenlik 39
1.3. Uluslararası Güvenlik 41
1.4. İnsani Güvenlik 43
2. GÜVENLİK KAVRAMININ TARİHSEL EVRİMİ **46**

2.1. Soğuk Savaş ve Öncesinde Güvenlik Algılamaları 46
2.2. Soğuk Savaş Sonrasında Güvenlik Algılamaları 50
3. ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİNİN GÖÇ-GÜVENLİK KONUSUNA BAKIŞ AÇILARI 56
3.1. Realizm 56
3.2. Liberalizm 58
3.3. Feminizm 60
3.4. Kopenhag Okulu ve Sunduğu Güvenlikleştirme Yöntemi 62
3.5. Aberystwyth Okulu 65

3. BÖLÜM
YENİ BİR GÜVENLİKLEŞTİRME ALANI: GÖÇ

1. GÖÇÜN BİREY VE TOPLUM GÜVENLİĞİ İLE İLİŞKİSİ 70
2. GÖÇÜN DEVLET GÜVENLİĞİ İLE İLİŞKİSİ 75
3. GÖÇÜN EKONOMİK GÜVENLİK İLE İLİŞKİSİ 88

SONUÇ 96
KAYNAKÇA 103
ÖZGEÇMİŞ 124

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. 2020 Verilerine Göre En Fazla Göç Veren ve Alan Ülkeler 78
Tablo 2. 2020 Yılına Göre Dünya Genelindeki Para Akışı..... 92

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. 2017 Yılına Göre Uluslararası Göçmenlere ev sahipliği yapan ülkelerin gelir düzeylerine göre dağılımı 79

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerik Birleşik Devletleri

BM : Birleşmiş Milletler

IDMC : Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi

IŞİD : Irak ve Şam İslam Devleti

NATO : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

UGÖ : Uluslararası Göç Örgütü

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TDK : Türk Dil Kurumu

UNDP : Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu

UNHCR : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

UNRWA : Birleşmiş Milletler Doğudaki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı

GİRİŞ

Uluslararası Göç Örgütü'nün (UGÖ) genel sekreteri uluslararası göçü *"insanlık tarihi boyunca hiç tanık olunmamış bir paradoks"* olarak tanımlamıştır. Bu tanınlama üzerinden göç olayının, insanlık tarihi süresince mevcut olan çok önemli bir konu olduğu, sistemin aldığı şekle göre içerdiği anlamın sürekli olarak değiştiğini söyleyebiliriz. Bireyler ekonomik, siyasi, dini, doğal, sosyal, kültürel gerekçelerle kimi zaman kendi istekleri doğrultusunda kimi zaman ise yaşamın temel standartlarını koruyabilmek için savaş, çatışma, baskı, can tehlikesi gibi nedenlerden dolayı göç etme eğilimine sahiplerdir.[1] Uluslararası göç olayı günümüz dünyasında uluslararası ilişkileri etkileyen, hızla yayılan, toplumları etkileyen genel ve küresel bir sorundur. Bu bağlamda, uluslararası göç, terörizm, iltica, enerji güvenliği, insan kaçakçılığı ve ticareti kavramlarının en çok belirsizlik ve risk taşıyan konular olduğu için mevcudiyete yönelik ciddi bir tehdit olduğu iddiasıyla güvenlikleştirmede en sık kullanılan kavramlar olduğunu söyleyebiliriz.[2]

Güvenlik kavramı ise tıpkı göç konusu gibi tarihte önemli bir geçmişe sahiptir. Güvenlik en temel ifadeyle; *"endişelerden noksan olma, güvenli ortamda bulunma"* anlamına gelmektedir.[3] Aynı zamanda güvenlik sadece askeri çerçeve ile sınırlanmayan, küreselleşme ile birlikte çeşitli alanları da kapsayan bir konudur. Güvenlik kavramının sadece askeri alanları değil diğer alanları da kapsayıp genişlemesi, akıllara kimin güvenliğinin söz konusu olduğu ve bu bahiste güvenliği kimin temin edip koruyacağı sorularını getirmektedir. Güvenlik konusunu göç konusu ile birlikte ele almamızın temel nedeni ise; dünya üzerindeki savaşların, çatışmaların, gerilimlerin, ekonomik çalkantıların, doğal afetlerin daha bir birçok alanın uluslararası göçü tetiklemesi, etkilemesi ve ciddi oranda arttırmasıdır.[4]

---

[1] Adem Sağır, Göç, Uyum, Tehdit, Çöküş: Yeni Toplumsallıklar İnşaası Mümkün Mü? İçinde, G. Telatar, U. Kedikli (Eds.), *Uluslararası Göç ve Güvenlik,* Nobel Yayınları, Ankara, 2019, s. 113.
[2] Hans Günter Brauch, "Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması: Barış, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramsal dörtlüsü", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2008b, C. 5, S. 18, s. 20.
[3] Frederic Arends, "Homeros'dan Hobbes ve Ötesine: Güvenlik Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları", *Uluslararası İlişkiler Dergisi,* 2009, C. 6, S. 22, s. 5.
[4] Mine Nur Küçük, "Göç-Güvenlik Bağlantısını Yeniden Düşünmek", *Uluslararası İlişkiler,* 2021, C. 18, S. 69, s. 4-6.

Uluslararası göçün sistem içerisindeki yapısını oluşturan etkenler arasında; göçün küreselleşmesi, artış yakalaması, zaman ilerledikçe daha fazla topraklara, doğru yayılması ve farklı kategorilere ayrılması yani çeşitlenmesi yer almaktadır. Bu durumda göç olayının hem siyasi hem ekonomik hem zorunlu şartlardan dolayı gerçekleştiğini ve siyaset alanına da dahil olmasıyla hem iç hem de dış politikalar üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Tüm bu etkenler göç konusunun uluslararası sistem üzerindeki yapısını şekillendirmektedir. Tıpkı devletler arasındaki ekonomik, siyasi, sosyal gelişimler ya da gerilimlerin devletler arasındaki küresel politikayı şekillendirdiği gibi uluslararası göç konusun da her geçen gün daha da artan bir oranda uluslararası politikaları, ekonomik kalkınmayı, siyasi, sosyal alanları ciddi bir şekilde etkilemekte ve değişikliğe uğratmaktadır.[5] Göç konusunun çeşitli gerekçelerle güvenlik alanına taşınması yeni bir olay olup, siyasi aktörlerin çıkarları ve istekleri doğrultusunda gerek göçün ulusal güvenliğe, devletin bütünlüğüne ve varlığına yönelik tehdit oluşu gerekse ekonomik ve sosyal hayata yönelik risk olduğu söylemleri ile güvenlik alanına taşınması ve engellenmeye çalışılmasıdır.[6]

Bu konuyu seçmemizin amacı; göç olgusunun sınırları aşması ve göç veren, göç alan, transit ülkeleri etkilemesi nedeniyle evrensel bir sorun olması ve insanlık tarihi kadar eski olmakla beraber insanlık var oldukça da giderek artan bir sorun olmaya devam edecek olmasıdır.[7] Uluslararası göç konusunun ne yazık ki, küresel eşitsizliklerin en çok görülebilir olduğu alanlardan birisi olması da bu konuyu seçmemizin bir diğer sebebidir.[8] Lisansüstü programlarının çalışmalarını incelediğimiz zaman sıklıkla karşımıza savaş, strateji, savunma, terörizm gibi konular çıkmaktadır. Fakat, günümüzün çağdaş dünyasında bu problemler güvenlik alanları için geçerli olmakla birlikte artık yeterli olmayıp, güvenlik sorunlarını tamamıyla yansıtmamaktadır. Bu bağlamda uluslararası göç sorunu da hem akademik yazında hem de siyasi aktörlerce giderek yükselen bir güvenlik meselesi

[5] Fulya Memişoğlu - Celil Yiğit, "Uluslararası Göç ve Kalkınma: Teori ve Güncel Meseleler", *Yildiz Social Science Review*, 2019, C. 5, S. 1, s. 40.
[6] Nazif Mandacı - Gökay Özerim, "Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2013, C. 10, S. 39, s. 125.
[7] Yüksel Koçak - Elvan Terzi, "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri", *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,*2012, C. 3, S. 3, s. 164.
[8]International Organization for Migration (IOM), "Reducing Global Inequalities", https://www.iom.int/reducing-global-inequalities, (E.T. 07.07.2022)

olarak görülmeye başlanmıştır. Ancak, göç olgusunun insani güvenliğe mi yoksa devletin ulusal güvenliğine ve çeşitli aktörlerin güvenliğine yönelik bir tehdit olduğu ciddi tartışma konusu haline gelmektedir.[9]

Göç kavramının tanımlamaları, nedenleri, sonuçları, olumlu ve olumsuz tarafları kısacası kavramsal çerçevesi ile ilgili literatürde pek çok çalışmaya rastlamak mümkündür. Ancak; bu çalışma sadece kavram tanımlamaları ile sınırlı kalmamıştır. Uluslararası ilişkiler teorilerinin özellikle Kopenhag okulunun güvenlikleştirme kavramından destek alarak, göç-güvenlik konusuna küresel bir bakış sunmayı hedeflemektedir. Öte yandan sadece klasik güvenlik teorileri ile de sınırlı kalmayarak, literatürde az oranda değinilen Kopenhag okulu, Aberystwyth okulu, Feminizm teorilerinin de göç-güvenlik ilişkisine bakış açıları ele alınmış ve bu ilişki üzerinden göçün güvenlikleştirilmesi açıklanmaya çalışılmıştır. Kopenhag okulunun sahip olduğu bakış açısının ve kurduğumuz göç-güvenlik ilişkisinin literatüre iki katkısı bulunmaktadır. Öncelikle, aktörlerin göç konusunu ne sıklıkla ve şekillerde güvenlik alanına çektiğini anlamamız için bize destek ve imkân tanımaktadır. İkinci olarak, aktörlerin göçü sürekli olarak güvenlikleştirmelerinin önüne geçmek ve her konunun güvenlikleştirilmemesini sağlamak için güvenlik tehlikelerinin azaltılmasını da bir çözüm olarak bizlere sunmakta ve güvenlikleştirici aktörlere uluslararası göç ile ilgili nasıl bir mücadele edilmesi gerektiği konusunda yol göstermektedir. Aberystwyth okulunun ve sahip olduğu temel motivasyonun da çalışmamıza ve literatüre katkısı; göçün siyasiliğinin bilincine varmak, sorgulamak ve bireyin özgürleştirilmesini sağlayarak kimin güvenliğinin söz konusu olduğunu çözüme kavuşturulmaktır. Öte yandan, literatürde çoğunlukla yabancı kaynaklara rastlanmaktadır. Bu bağlamda, çalışmamız Türkçe akademik yazına da destek sunmaktadır.

Uluslararası Göç yeni bir güvenlikleştirme aracı mıdır? Çalışmamızın ana problemi olup ardından uluslararası göç ve ilgili kavramları, türleri, nedenleri ve sonuçları nelerdir? Kopenhag ve Aberystwyth okullarının güvenlikleştirme, siyasileştirme, özgürleştirme yöntemi ne gibi değişiklikler ve katkılar sunarak güvenlik anlayışındaki boşluğu doldurmaktadır? Siyasi aktörler uluslararası göçü ne şekilde güvenlikleştirmektedirler? Ekonomik, siyasi, toplumsal pek çok alanın

[9] Caryl Thompson, "Frontiers and Threats: Should Transnational Migration Be Considered a Security Issue", *Global Policy Journal*, 2013, C. 20, S. 11.

güvenlikleştirmeye kaymaması için hangi durumlara odaklanmak gerekmektedir? Göçün birey, toplum, devlet ve ekonomik güvenlik ile ilişkisi nedir? Sorularına cevap aranmaktadır. Öte yandan, bu çalışma nitel bir araştırma olup sorularımızın cevaplarına literatür incelemesi yapılarak ulaşılmıştır. Bu bağlamda çalışmamızın ilk bölümünde göç konusunun kavramsal ve teorik bir çerçevesi sunularak göç ile ilişkili kavramlar, göç türleri, neden ve sonuçları ele alınmıştır. İkinci bölümdeyse, güvenliğin kavramsal ve teorik çerçevesi çizilerek, gelişimi incelenmiş ve uluslararası ilişkiler teorilerinin göç-güvenlik ilişkisine bakış açıları ele alınmıştır. Son olarak, göç konusunun güvenlikleştirilmesi; birey, toplum, devlet ve ekonomik güvenlikle ilişkilendirilerek çalışmamız sona ermektedir.

1. BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÖÇ KAVRAMININ TEORİK ÇERÇEVESİ

1. GÖÇ OLGUSU VE ÖNEMİ

1.1. Kavramsal Açıdan Göç ve Tanımlamalar

1990 yılında dünya üzerindeki nüfusun %2.87'sini oluşturan göçmenlerin sayısı 128 milyon iken 2010 yılında dünya nüfusunun %3.17'sini oluşturan göçmen sayısı 221 milyona ulaşmış ve 2020 yılında insanların; doğal afetler, çatışma, yoksulluk, şiddet gibi sebeplerden dolayı göçe zorlanması rekor sayıya ulaşarak, dünya nüfusunun %3.60'ını oluşturan göçmen sayısı 281 milyona yükselmiştir. 2019 yılında 26 milyon yeni mülteci kaydı oluşturulmuş, 55 milyon kişi de yer değişikliği yapmıştır. 2019'un en fazla göçmene ev sahipliği yapan kıtaları ise kuşkusuz 86 milyon göçmeni barındıran Avrupa ve 87 milyon göçmeni barındıran Asya olmuştur. Aynı zamanda 2020 yılı verilerine göre 281 milyon uluslararası göçmenin 164 milyonunu göçmen işçiler oluşturmaktadır.[10] Göçmenlerin hareketliliğinin arka planında ne yazık ki ciddi ölümler de yatmaktadır. 2020 yılına kıyasla 2021 yılında Avrupa'ya göç etmeye çalışan göçmen ve mültecilerin ölüm sayısı 2 katından fazla oranda artış göstermiştir.[11] Göçmen hareketliliği kadar, ölüm sayıları da konunun önemini ve içinde bulunduğumuz yüzyılda nasıl bir insanlık dramına şahit olduğumuzu ortaya koymaktadır. Uluslararası Göç Örgütü'nün bu verileri bizlere dünya üzerinde ciddi değişkenlik gösteren soyut bir "Göç Ülkesi" olduğunu kanıtlamakta ve sorunun ciddiyetini ve öneminin devamlılığını ortaya koymaktadır.

Ekonomik, güvenlik, siyasal, kültürel, toplumsal, psikolojik nedenlerle insanlık tarihi süresi boyunca hem iç hem de uluslararası göç hareketleri cereyan

[10] Marie McAuliffe- Anna Triandafyllidou, *World Mıgratıon Report*, https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022; IOM, *Data and research: International Organization for Migration*,(Erişim Tarihi:16 şubat 2022), https://www.iom.int/data-and-research.

[11] Saadet Firdevs Aparı, "Uluslararası Göç Örgütü: Denizden Avrupa'ya giden göçmen ölümleri geçen yılın aynı dönemine göre iki kattan fazla arttı" *Anadolu Ajansı,* (14.07.2021).

etmektedir.[12] Başka bir deyişle göç; insanlık tarihi boyunca varlığını koruyan ve sürdüren bir olay olup tarih boyunca pek çok sebep, hedef ve gayelerle gerçekleşmektedir. Göçün bu denli çeşitli disiplinlerin alanına dahil olmasının yanında kendisinin de oldukça karmaşık bir dinamiğe sahip olması pek çok alanda tanımlamalara maruz kalmasına neden olmaktadır.[13] Bu yüzden tek bir göç tanımlaması söz konusu değildir. Göç olayı birçok sebepten dolayı gerçekleştiğinden buna ek olarak çeşitli alanları da etkisi altına aldığından, tanımı konusunda farklı fikirler bulunmakta ve ilişkilendirildiği tüm alanlara yönelik değişik tanımlamalar ortaya çıkmaktadır.[14] Göç konusunu ele aldığımızda ulusal alandaki etkisinin yanı sıra uluslararası alanda da belirginleşmiş, sınırları aşmış ve etkisini ciddi bir şekilde göstermiş olduğunu görmekteyiz. Bu açıdan da göç unsurunun evrensel bir sorun olduğu belirgindir. Evrensel olarak hem giderek yaygınlaşması hem de etki yaratan bir sorun olmasından sebep üzerinde uzlaşılmış bir tanımın varlığı da oldukça önemlidir.[15]

Uluslararası göç örgütünün göç terimleri sözlüğündeki tanıma göre, *"Bir kişinin veya bir grup insanın, uluslararası sınırları geçmesi ya da bir devlet içinde yer değiştirmesi ve siyasi yapısına önem verilmeksizin insanların yer değişikliği yaptığı nüfus hareketleri"* şeklinde belirtilmektedir.[16] TDK sözlüğünü ele aldığımızdaysa; göç teriminin anlamı *"ekonomik, toplumsal, siyasi çeşitli sebeplerden dolayı bireylerin, toplulukların bir ülkeden diğer bir ülkeye, bir yerleşim yerinden diğer bir yerleşim yerine gitme durumu"* olarak tanımlanmaktadır.[17] Göç bazı gruplarca ekonomi ile de ilişkilendirilmektedir. Bu açıdansa göç, kişinin yaşadığı ortamda ekonomik sıkıntılar çekmesinden dolayı daha iyi bir yaşam standardına ulaşabilmek için kendi ülkesinden ekonomik gelişim ve kalkınma düzeyi daha gelişmiş olan bir ülkeye konumlanması olarak da tanımlanmaktadır. Bu

[12] Mehmet Dalar, "Uluslararası Hukuksal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Göç Olgusu", *Uluslararası Göç ve Güvenlik*, eds. Gökhan Telatar, Umut Kedikli, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019), C. 1, s. 39)
[13] Stephen Castles - Mark J. Miller, Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, çev: Bülent Uğur Bal - İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 29.
[14] Deniz Ela Özcan, "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme", *İş ve Hayat*, 2017, C. 2, S. 4, s. 185-186.
[15] Türken Çağlar, "Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, C. 5, S. 8, s. 30.
[16] IOM Göç Terimleri Sözlüğü, "Göç", 2009, s. 35.
[17] Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük, 2021, "Göç", https://sozluk.gov.tr/.

durumda birey, göç etme fikrini fayda-maliyet hesabı yaparak karar vermektedir.[18] Göç teorilerinden olan, Mikro/Makro Neoklasik teorilerinin de önemli bir nokta olarak değerlendirdiği bireysel, toplumsal, çevresel çeşitli faktörlerin göç üzerindeki etkilerinin yanında baskın olan temel faktörlerin ekonomi, iktisat olduğu vurgulanmaktadır.[19]

Sosyolojik açıdan göç, Marshall tarafından sayısı ve nedeni önemli olmaksızın kişilerin, grupların yeni yerleşim yeri ve yeni toplumlara doğru akışları olarak ifade edilmektedir.[20] Başka bir deyişle göç; tek bir sebebe bağlı kalmaksızın, zaman kısıdı olmaksızın siyasi, ekonomik, kişisel sebeplerden dolayı çeşitli gayelerle kişinin hem coğrafyasını hem toplumunu hem de kültürünü değişime uğratan yer değiştirme eylemidir.[21] Birey bazen tek başına bazense ailesi veya ait olduğu grup, topluluk ile sosyal, ekonomik, kültürel, dini, politik, coğrafi nedenlerden ötürü yer değiştirmektedir. Bu yer değişikliği bazen ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşirken bazen de sınırları aşıp uluslararası bir şekilde gerçekleşmektedir.[22] Buradan anlayacağımız üzere, kişilerin maruz kaldıkları yer değişiklikleri doğal sebeplerden olabileceği gibi sosyal, siyasal, ekonomik ve fırsat eşitsizliklerinden, düşen hayat kalitelerinden toplumun ya da devletin uyguladığı siyasi baskılardan, savaş, çatışma, iskanlardan, çevresel dayatmalardan dolayı gerçekleşebilmekte olup bu alanlarda karşılaşılan zorluklardan da kaynaklanabilmektedir.[23] Yaygın bir açıklamaya göreyse göç; coğrafi olarak yapılan yer değişikliğinin yanı sıra siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel alanlara doğru da yayılım gösterip toplumun yapısını değişikliğe uğratan nüfus hareketliliği olarak kabul edilebilmektedir.[24]

En genel ifadeyle göç olgusu ekonomik, dini, siyasi, sosyal pek çok sebeplerden ötürü gerçekleşen, kişinin daha iyi bir yaşam hayali kurarak bulunduğu yerden başka bir bölgeye yerleşmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Göç, dünyada hızla

---

[18] Vedat Pazarlıoğlu, "İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi", *Yönetim ve Ekonomi*, 2007, C. 14, S. 1.
[19] Martin Flynn, "Capitalism and Immigration Control: What Political Economy Reveals about the Growth of Detention Systems", *Global Detention Project Working Paper*, 2016, S.16, s. 2.
[20] Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay - Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2009, s. 685.
[21] Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara 2004, s.13.
[22] Mustafa Mutluer, *Uluslararası Göçler ve Türkiye*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2003, s.9.
[23] Vedat Pazarlıoğlu, "İzmir Örneğinde İç", 2007.; Sevilay Kaygalak, *Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*, Dipnot Yayınları, Ankara, 2009, s. 9.
[24] İnan Özer, *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi, Bursa, 2004, s. 11.

yayılmakta ve varlığı ülkeleri değişik açılardan etkilemekte olup küresel ve önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.[25] Göç, bazen bireylerin daha iyi bir yaşam beklentisine ulaşma fikri ile bazen de içinde bulundukları ortamda süregelen savaş, baskı, tehdit gibi sıkıntılardan ötürü temel hayat standartlarına sahip olabilmek için gerçekleşmektedir. Göç olayı beraberinde ciddi sorunlar, stres, travma ve ölümler getirdiği, az çok bütün ülkeleri etkilediği için oldukça önem taşımakta ve gündemde yerini alan bir konu olmaktadır.[26] Maalesef ki, küresel ve insani olan bu sorun, pek çok devlet tarafından insani bir durum olarak görülmemiş, en fazla etkilenen kesim olan kadın ve çocuklar dahi gereken değeri görememiş, karşılaştıkları sorunlar göz ardı edilmiştir. [27]

Göç yalnızca yerleşim yeri değişikliği yapmak olarak algılanmamalıdır. Bununla beraber insanların göç etmesinde yani yerlerini değiştirmelerinde pek çok sebep ve boyut bulunmaktadır. Dahası, bireyin ekonomik nedenlerle göç etmesi kadar devletlerin baskıcı yasaları ve savaşlar da göç kararında oldukça etkilidir.[28] Yani, şunu dile getirebilmeliyiz ki, göç dalgası üstünkörü bir yer değiştirme hareketi olarak görülmemelidir. Tüm bu tanımlamalardan hareketle, göç olgusu için yeniden bir tanımlama yaparsak; göç olayını bir tek ekonomi ile ilişkilendirmektense; bireyin içinde yer aldığı durum, ortam, ülkede artık kendini güvende ve mutlu hissetmediği sebepler gün yüzüne çıktığında gerek ekonomik gerekse sosyal, dini, siyasal, psikolojik açılardan daha mutlu ve güvende olacağını düşündüğü yere yerleşmesi olduğunu söyleyebilmekteyiz.

1.2. Göç Hakkındaki Diğer Kavramlar

Göç ile ilgili kavramlara ilk olarak göçmen terimiyle giriş yapabiliriz. Göçmen kavramı ile ilgili uluslararası ölçekte evrensel olarak kabul edilmiş bir tanım bulunmamaktadır. *Göçmen*; ülkesinden özgür iradesi ile ayrılan, kendi ülkesinde

[25] Fjolla Lecaj, "Küreselleşme Göç ve Kadın", *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2019, C. 3, S. 1, s. 50.
[26] Salih Barışık, *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi*, Gazi Kitapevi, Ankara, 2020, s. 2.
[27] Eleonore Kofman, "Female Birds of Passage a Decade Later: Gender and Immigration in the European Union", *The International Migration Review*, 1999, C. 33, S. 2.; Leyla Gülçür - Pınar İlkkaracan, "The Natasha Experıence: Mıgrant Sex Workers from the Former Sovıet Unıon and Eastern Europe in Turkey", In *Women's Studies International Forum*, 2002, C. 25, S. 4.
[28] Özcan, "Çağdaş Göç Teorileri", s. 186.; Kaygalak, 2009, s. 9.

yaşamayı gönüllü olarak bırakan, ekonomik veya diğer nedenlerden dolayı topraklarından kendi isteği ile ayrılan kişi olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda başka ülkelere giriş yaparken de bu ülke yetkililerinin izni dahilinde yerleşen ya da giriş/çıkış yapan kişilerdir.[29] Göçmen terimi aynı zamanda kaçak göçmenler, uluslararası öğrenciler gibi çeşitli insan kategorilerini de içermektedir. Göçmen kavramının uluslararası alanda ve evrensel bir şekilde kabul edilen bir tanımı bulunmadığı gibi, yapılan tanımlamalar da UGÖ'nün geliştirilmeleri ile öne sürülmüş yeni bir yasal kategori oluşturulması hedeflenmemiştir.[30]

Genel olarak göçmen terimi herhangi bir zulüm, işkence, özgürlüklere ve yaşam alanlarına yönelik bir tehdit varlığından dolayı değil de, kişilerin kendi istekleri dahilinde ekonomik geçim amaçlı, yeni bir yaşam alanı arayışında olarak hareket eden kişiler için kullanılmaktadır. Bu terimin ülke içi ya da ülke dışı, zorunlu ya da gönüllü olup olmadığına bakılmaksızın şemsiye bir terim olarak gündemde yerini aldığını görmekteyiz. Ancak göçmen teriminin sığınmacılar, mülteciler ya da herhangi bir korunmaya muhtaç olan kişiler için kullanılmaması gerekmektedir. Çünkü bu kişilerin devletlerin sağlayacağı yasal korumadan faydalanma olanakları bulunmak zorundadır.[31] Kısaca, göçmenin temel hedefi; işkenceden, savaş ve çatışmadan kaçmak değil kendisinin ya da ailesinin ekonomik refahını sağlamak, hayat standartlarını ve beklentilerini karşılamak için kendi ülkelerini terk edip ülkesinden ekonomik kalkınma düzeyi olarak daha gelişmiş bir ülkeye göç etmektir. Yani kaos ortamından kaçmak değil; asıl amaçları eğitim, çalışma gibi çeşitli sebepler çerçevesinde ülkelerini terk etmektedirler. Öte yandan ülkelerinden ayrılsalar dahi koruma hakları devam etmekte olup yaptıkları yolculuklar pasaport, vize gibi yasal yollar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu durumun akside mevcuttur. Göçmenler gibi gönüllü göç yapan kişiler dahi yasal düzenlemelere uymayarak aykırı bir biçimde göç edebilmektedirler. Bu kesimler ise düzensiz göçmen olarak

[29] *NTV*, "Mülteci Kime Denir? Sığınmacı ve Göçmen Arasında Fark var mı?", (20.06.2017), 1.; Nihal Vardar, "Mülteci, Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar?", *Bianet*, 08 Eylül 2015, 1.
[30] IOM, *"Who is a Migrant?"*, (06.04.2022).
[31] United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), "*Emergency handbook"*, https://emergency.unhcr.org/entry/44938/migrant-definition (05.06.2022).

adlandırılmakta ve göç ederken hedef ülkeye yasaları ihlal ederek, giriş izni olmadan girmektedir.[32]

Mülteci kavramını açıklayacak olursak; tıpkı göç olgusu gibi insanlık tarihinin temellerine dayanmaktadır. Ancak göçten farklı olarak, mülteci hukukunun kökeni ve düzenlenmesi modern devletin oluşmaya ve gelişmeye başlamasıyla atılmıştır. Aslında yabancıların ülkeye girmeleri, devletin iç yapısını, hukukunu, egemenliğini etkileyen bir konu olduğu için uluslararası hukukta çeşitli düzenlemelerin yapılması gerekli hale gelmiştir. Devletlerin sınırlarına kabul edecekleri kişileri; egemenlik, iç işlerine karışmama, bağımsızlık hakları kapsamında değerlendirip, devlet hukukuna uygun bir şekilde kabul etmesi öngörülmektedir. Fakat mülteci olan kişilerin korunmaya muhtaç, özel bir konumda olmaları ve uluslararası hukuk düzenlemelerine ihtiyaç duymalarından ötürü belirlenecek kural ve uygulamaların insan haklarına uygun olması, farklı bir muameleyle hukuki ya da siyasi müdahaleye maruz bırakılmaması gerekmektedir. Düzenlenecek kanun, her devletin yapı ve koşuluna göre değişiklik göstermemelidir ki korunmaya muhtaç olan mülteciler farklı uygulamaları tabii tutulma durumunda kalmasın.[33] Şu kesinlikle dikkate değerdir ki; devletler iç hukuklarını düzenlerken, mülteci haklarını da uluslararası insan hakları standartları çerçevesinde düzenlemek, sağlamak zorundadır ve bu konu hayati bir değer taşımaktadır.[34]

Mültecilerin içerisinde bulundukları durum o kadar dayanılmaz bir hal almaktadır ki; göç etmek, sınırları aşmak ve güvenlik arayışına girmek zorunda kalmaktadırlar.[35] Mülteci; kendi vatandaşı olduğu ülke sınırlarını göçmenlerde olduğu gibi çıkar ya da kişisel tercihleri yönünde değil belirli nedenlerle zorunlu bir şekilde terk edip başka sınırlara sığınan kişi olarak kabul edilmektedir.[36] Uluslararası sözleşmelerde mülteci terimi ve sahip olduğu haklar belirlenmektedir. Bu bağlamda mülteci, vatandaşı olduğu ülkesini ırkı, dini, milleti, siyasi aidiyetlikleri, ait olduğu

[32] Vardar, "Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar?", s. 1.
[33] Semin Töner Şen, "*Uluslararası Hukuk Bakış Açısı ile Göçmen ve Mülteci Haklarına Kısa Bir Bakış*", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (YÜHFD), 2019, C. 16, S. 1, s. 134-135.
[34] Omar Grech, *"Migrants' and Refugees' Rights: A Brief International Law Perspective",* Omar Grech - Monika Wohlfeld (Eds.), Migration in the Mediterranean: human rights, security and development perspectives, Msida: Mediterranean Academy of Diplomatic Studies, 2014, s. 40.
[35] UNHCR, https://www.refworld.org/docid/56e81c0d4.html (31.08.2018)
[36]Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), *Dünya Mültecilerinin Durumu 1997-1998: Bir İnsanlık Sorunu*, Numune Matbaası, Ankara, 1997.

herhangi bir sosyal grup veya cinsiyet olması nedeniyle devlet ya da devlet dışı aktörlerce maruz kaldığı ölüm korkusu, ayrımcılık, şiddet gibi kendince haklı sebeplerle terk etmek durumunda kalmaktadır. Aynı zamanda mülteci, zulüm görmesi ya da can tehlikesinin bulunmasından dolayı ülkesine dönmek isteyip dönemeyen ya da ülkesinin korunmasını istemeyen herhangi birisidir. Bu durumdan yani kişiye yönelik işkence, zulüm görme durumundan dolayı kişiler özel bir korumaya ihtiyaç duyarlar ve terk ettikleri ülkelerine geri gönderilmeme haklarına sahiplerdir.[37]

Göç eden kesimler kendilerini pek çok sebepten dolayı güvensiz bir konumda bulabilmektedir. Bu güvensiz konumu iki kategoride inceleyebiliriz: Birincisi; durumsal savunmasızlıktır. Yani, göç etmeye sürüklendiği koşullar ve göç yolculuğuna karşılaştıkları koşullardır. İkincisi; bireysel özellik ve koşulları içeren bireysel savunmasızlıktır. Birinci kategori olan durumsal savunmasızlıkları inceleyecek olursak; göç eden kişilerin yolculukları süresince karşılaşabilecekleri düzensiz yollar, insan kaçakçılığı ve tacirleri, yetkililer tarafından sömürü ve istismara maruz kalma, deniz yoluyla göç edenler için elverişsiz araçlar, tehlikeli yollar, ölüm riski gibi çeşitli tehlikeler mevcuttur. Bu durumda olan kişiler dil eksiklikliği yaşadıkları ve ailesiz, yalnız kaldıkları zaman ayrımcılığa daha çok maruz kalabilmektedir. İkinci kategori olan bireysel savunmasızlıkları inceleyecek olursak; yalnız kalan çocuklar, yaşlılar, herhangi bir hareket ya da zihinsel engelli olanlar, tıbbi ihtiyaçları olan kişiler, insan ticareti mağdurları, çeşitli işkencelere maruz kalan kişiler bu kategoriye dahildir.[38]

Mülteci olan kişiler yukarıda da belirttiğimiz gibi çeşitli sebeplerden dolayı kendi sınırları dışında kaldıklarından korunmasız bir durumdadırlar. Bu yüzden uluslararası hukuk bu kişilere iki şekilde özel koruma sağlamaktadır: İlk olarak, genel bir koruma sunulmaktadır ki, bu koruma uluslararası insan hakları sözleşmelerinin maddeleri baz alınarak sağlanmaktadır. İkinci olarak, Cenevre sözleşmesinde olduğu gibi spesifik bir statü ve gruba bağlı kişilere yönelik özel bir

[37] Grech, 2014, s.41.; Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri 2*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005, s. 185-186.; UNHCR, "*Persons in need of international protection*", https://www.refworld.org/docid/596787734.html (Erişim Tarihi: 5 Nisan 2022)
[38]UNHCR, "*Migrants in Vulnerable Situations' UNHCR's Perspective*", https://www.refworld.org/docid/596787174.html (Erişim Tarihi: 6 Nisan 2022)

koruma söz konusudur.[39] Mültecilerin korunması ancak küresel bir çaba, politika ve eylemlerin uygulanması ile sağlanabilecektir. Öte yandan mülteciler, sığınmacılar, vatansız kişilerin karma bir biçimde hareket etmeleri, göç politikaları ve süreçlerini de doğrudan etkilemektedir. Bu yüzden Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği hem sığınmacılar hem vatansız kişiler hem de çeşitli sebeplerle ülkelerinden edilmiş kişilerin meydana getirdiği göç sorunları ile de ilgilenmektedir**.**[40]

Göçmen ve mülteci kavramlarının birbirlerinden ayrışması ve farklarının bilinmesi oldukça önemlidir. Bu iki kavram birbirleri yerine geçebilecek herhangi bir kavram değildir. Çünkü ortada bir yaşam ya da kişilerin özgürlüklerine yönelik tehlike gibi ciddi bir unsur bulunmakta olup bu tehlikenin karşısında uluslararası ve yasal bir şekilde korunma sağlanmaktadır.[41] Başka bir deyişle, mülteci ve göçmen terimlerini tek bir şemsiye altına alıp uluslararası göçmen olarak isimlendirmek, bu kavramları bulanıklaştırmak demektir. Bu şekilde belirlenen yasal korumaların dikkate değer olmaması söz konusu olabilmektedir. Yani mültecilerin ihtiyaç duydukları yasal korumalar görünmez bir hale gelmektedir.[42]

Öte yandan, uluslararası insan hakları kanunları, yalnızca mülteci ve göçmenlere yönelik sınırlı bir düzenleme getirmemelidir. Bunun yanında sığınmacıları, korunmaya ihtiyaç duyan her kesimi de içermesi gerekmektedir.[43] *Sığınmacı;* zulüm, ciddi tehlike, zarardan kurtulmak ve korunmak amacıyla kendi ülkesi dışında başka ülkelerde güvenlik arayışına giren, mülteci statüleri henüz resmi olarak tanınmamış kişiler yani korumadan faydalanamayan kişilerdir. Başka bir deyişle sığınmacı, mülteci statüsüyle ilgili yaptığı başvurunun cevabını bekleyen ve mülteci statüsünde kabul görüleceği süre boyunca sığınma talep eden kişidir. Bu kişiler Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin karar almasını beklenmektedir. Aynı zamanda, bu süreç zarfında geri gönderilmeme ilkesine tabii

[39] Grech, 2014, s.41.
[40] UNHCR, "*Asylum and migration*" https://www.unhcr.org/asylum-and-migration.html (Erişim Tarihi: 6 Nisan 2022)
[41] UNHCR, '*Emergency handbook*', https://emergency.unhcr.org/entry/44938/migrant-definition (Erişim Tarihi: 05.06.2022).
[42] UNHCR, *'Refugees' and 'Migrants' - Frequently Asked Questions (FAQs),* https://www.refworld.org/docid/56e81c0d4.html (Erişim Tarihi: 5 Nisan 2022); UNHCR, *'refugee' or 'migrant' – which is right?* https://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html (Erişim Tarihi: 05.06.2022).
[43] Grech, 2014, s.40-42.

kalarak hakları korunmaktadır.[44] Cenevre sözleşmesinde göç eden kesimlere yönelik uluslararası bir koruma sağlanmaktadır. Ancak sağlanan bu koruma yalnızca hukuken varlığı kabul edilen göçmenlere tanımlanmaktadır. Buna karşın iltica talebinde bulunan, korunmaya muhtaç olan diğer kesimler dışarıda bırakılarak yalnızca cezalandırılmama, geri gönderilmeme gibi sınırlı ve istisnai haklara tabi tutulmaktadırlar ve diğer mülteci statüsünün sahip olduğu haklardan faydalanamamaktadırlar.[45]

Geçmişten bu yana ele almamız gereken bir diğer kavram olan, *iltica* kavramına yönelik net bir tanımlama yapılmamıştır.[46] Kişilerin kendi ülkelerinden bir diğer ülkeye sığınmaları iltica kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Kişiler hedef ülkeye girdikleri andan itibaren iltica talebinde bulunurlar ve bu talebin sonucunda da mülteci olarak nitelendirilirler. İltica isteklerinde bulundukları zamandan, iltica talepleri sonuçlanana dek korunmaları ve haklarına saygı gösterilmesi elzemdir. Kişinin iltica başvurusu, sığındığı ülkenin vatandaşı olmaması yani yabancı olması, gerçekten geçerli sebeplerle göç etmesi, işkence korkusunun olup olmaması faktörleri dikkate alınarak değerlendirilir. Her devletin kendi iradesiyle iltica talebinde bulunan kişiyi kabul etmeme hakkı olduğu gibi kişiyi ülkesine geri iade etme zorunluluğu da yoktur.[47]

İnsan ticareti ve kaçakçılığı da göç ile ilintili kavramlardır. İnsan ticareti; kişilerin çeşitli kazançlar elde etmek için insanları bir yerden başka bir yere tehdit, kaçırma, zor kullanma, savunmasızlıklarından faydalanma, istismar gibi yollarla götürülmesidir. Ne yazık ki, savunmasız grup olan kadın ve çocuklar çoğunlukla cinsel hedeflere kurban gitmekte, ev işlerinde çalıştırılmakta, dilendiricilik yaptırılmaktadır. Göçmen kaçakçılığı ise yasal yollarla göç etmek isteyip edemeyen kişilerin illegal yollara başvurup, kendi rızaları dahilinde göç yolculuklarının gerçekleştirilmesidir.[48]

---

[44] NTV, Mülteci Kime Denir? Sığınmacı ve Göçmen Arasında Fark var mı? , s. 1; Vardar, "Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar?", s. 1.
[45] Şen, "Uluslararası Hukuk Bakış", s. 137.
[46] UNHCR, *'Refugees' and 'Migrants' - Frequently Asked Questions (FAQs),* https://www.refworld.org/docid/56e81c0d4.html (Erişim Tarihi: 5 Nisan 2022)
[47] Işıl Özkan, *Göç, İltica ve Sığınma Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 80-86.
[48] BMMYK, 1997, s. 52-53.

Ne yazık ki günümüz dünyasında çoğunlukla göçmen ve mültecilere yönelik konular insan hakları çerçevesinde insani bir süreç olarak algılanmayıp, hassas tartışmaların odağında kalarak, siyasi savaşların malzemesi olmuşlardır. Gerek mülteciler gerek sığınmacıların ya da her kesimden korunmaya ihtiyacı olan insanların sadece insan olmalarından dolayı kazandıkları haklar, insan hakları perspektifince göz önüne alınmalı, elde ettikleri koruma ve yapılacak hukuki düzenlemeler de siyasi savaşlara birer malzeme konusu olmadan, insani bir süreç olduğu bilincinde olarak yapılmalıdır.[49] Her göç bir zorunluluk sonucunda oluştuğu için sadece göçmenlerin suçlanması bize yanıltıcı ve kolaycı bir yaklaşım vaat etmektedir. Kişiler sırf insan olmalarından dolayı göçmen, sığınmacı olsun ya da olmasın uluslararası insan haklarının sunduğu yaşam hakkı, cezalandırılmama, işkence görmeme, eşit olma, korunma gibi çeşitli temel haklara sahiplerdir. Bu bakımdan hangi sebeple olursa olsun kendi ülkesinden ayrılmak zorunda kalıp, başka ülkelerde korunma arayan, bu korumaya muhtaç olan kişilere yönelik insan haklarının sağlanması ve etkin bir biçimde saygının kurulması, insan haklarının güçlendirilmesi mecburidir.[50]

2. GÖÇE NEDEN OLAN FAKTÖRLER

Ekonomik, siyasal, toplumsal gerekçelerle kişilerin göç etmeleri oldukça uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Buna ek olarak sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, coğrafya, ekonomi alanlarında yapılan çeşitli çalışmalar bizim uluslararası göçü kapsamlı bir şekilde anlamamıza olanak sağlamaktadır.[51] Göç olgusunun insanlık tarihi ile yaşıt olduğunu ve varlığını bu tarih boyunca sürdüreceğini söyleyebiliriz. Bireyler doğumlarından itibaren, tüm hayatları süresince o veya bu nedenlerden dolayı hareket etme yani göç etme eğilimi göstermektedirler. İnsanlık tarihi var olduğu sürece dinamik bir süreç olan göç akışı da dünya gündeminde, tartışmalarında cereyan edecek ve etkisini devam ettirecektir. Bu yüzden de göç unsuru bütün devletlerin ele alması gereken çok ciddi bir alandır. Konjonktürün gelişip değişmesiyle birlikte göç etme nedenleri de çeşitlilik göstermektedir. Göç olayına

[49] Grech, 2014, s. 40.
[50] Hannah Arendt, *The origins of Totalitarianism*, Meridian Books, New York, 1958, s. 295-297.
[51] Caner Kalaycı, "Uluslararası Göçün Ekonomi Politiği", *Uluslararası Göç ve Güvenlik*, eds. Gökhan Telatar, Umut Kedikli, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019), C. 1, s. 61)

sebebiyet veren etkenler arasında kıtlık, işsizlik, savaş, kaos ortamı, çatışma, çevresel ve iklimsel değişim, ekonomik düzensizlik, sürgün örneklerini verebilmekteyiz. Başka bir deyişle, geçmişte insanoğlunun göç etmesinde etkili olan nedenler doğal afetler, kıtlık iken gelişen dünya ile birlikte günümüzde göç ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel sebeplerden dolayı da yapılmaktadır. Bireyin bulunduğu bölgedeki savaş, baskı gibi itici unsurlarla beraber eğitim, sağlık ve ekonomi, özgürlük gibi çekici unsurlar da bireye göçe sürükleyebilmektedir.[52] Zaman, mekân[53] ve bireylerin her birinin göç eylemine karar verme nedenleri arasındaki değişiklikler aslında bize göç olgusunun evrensel vasıfta olduğunu ve çeşitliliğini sunmaktadır.[54] Göç hukuki, coğrafi, sosyolojik, ekonomik, psikolojik, kültürel, siyasi, güvenlik gibi pek çok alanı etkilediğinden çok boyutlu bir biçimde ele alınması mecbur olan bir olgudur. Sınırlar ve toplumlar arasında ciddi bir etkileşim olduğundan dolayı da hem göç eden kesimler hem de göç edilen bölge açısından problemler meydana gelebilmektedir.[55]

2.1. Doğal Nedenler

İlk çağlarda insanların göç etmesinde, konar-göçer yaşamalarında etkili olan nedenler arasında; insanların doğa karşısında yetersiz kalmaları, çevresel tehlikelere karşı bir güvenlik arayışına girmeleri etkili olmuştur. Zaman içerisinde yerleşik hayata geçilmesi ve tarımın gelişmesi ile birlikte doğal nedenler arasına kuraklık, çekirge saldırıları, kıtlık, ekonomik temele bağlı olarak toprak paylaşımı problemleri, toprak verimliliğin azalması, tarımın gelişmesiyle birlikte oluşan ihtiyaç fazlası işçilerin varlığı gibi sebepler de eklenmiştir.[56] Göç olayı yalnızca kişilerin karşılaştığı

---

[52] Belgin Oral - Fevziye Çetinkaya, "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları", *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Özel Dergisi,* 2017, C. 3, S. 1, s. 3-4.

[53] Ravenstein'ın 1885'te ele aldığı göç kanunları makalesi de göç olgusunu mesafe, ekonomi faktörü perspektifinde değerlendirmiş ve göçün süreklilik, devamlılık içerdiğini dile getirmiştir. O dönem içerisinde göç yalnızca kısa mesafeli ve erkek egemen bir bakış çerçevesinde değerlendirilmiş ancak günümüzde göç olgusu hem ulusal hem uluslararası, hem erkek hem kadın, çocuk her kesimin göç ettiği, bunun yanı sıra sadece mesafe değil fırsatların da değerlendirildiği biçimde çok boyutlu olarak ele alınmaktadır. Detaylı bilgi için Bk. Karen O'Reilly, "Migration Theories: A Critical Overview", *Routledge handbook of immigration and refugee studies,* ed.Anna Triandafyllidou, (Routledge, Oxford, 2015), s. 2.

[54] Beyza Keskinel-Coşkun Doğan, "Göç, Çok kültürlülük ve Toplumsal Uyum", *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi,* 2020, C. 6, S. 2, s. 53.

[55] Emre Dağaşan-Selçuk Aydın, Göçün Sosyal Hayata Yansımaları: 93 Harbi Döneminde Oltu'dan Tokat'a Bir Göç Hikâyesi. *Geçmişten günümüze göç II. (*Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları, 2017), s. 737.

[56] Yeliz Yazan, "*Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası"*, Milenyum Yayınları, İstanbul, 2016, s. 54-55.

savaş, baskı ya da ekonomik nedenlerden dolayı gerçekleşmez. Doğal yani çevresel sebeplerden dolayı da kişiler bulunduğu yerlerde mutlu olsalar dahi, mecburi olarak göç eylemine başvurabilirler. Bunlar arasında en başta sel, deprem, yangın, çığ, yanardağ gibi doğal afetler yer almaktadır. Bunun dışında çevresel faktörlerin göçe yol açması bazen kendiliğinden değil, insanlardan kaynaklı da gerçekleşebilmektedir. Bunların arasında; iklim değişikliği, ormanların yok edilmesi, erozyon, arazilerin bozulması, çölleşme, su kıtlığı gibi insanların neden olduğu modifikasyonlar yer almaktadır. Buna ek olarak; baraj, nükleer santral gibi yerlerde meydana gelen kazalar, çatışma ve savaşların doğal kaynakların ve çevrenin bozulmasına neden olması da kişilerin o bölgede daha fazla yaşamasına olanak tanımayarak zorunlu ve kitlesel bir şekilde göç etmelerine neden olmaktadır.[57]

Çevresel bozulmaların göçe yol açtığı genel biçimler arasında çölleşme, toprak-arazi bozulması, küresel ısınma ve etkileri, ormansızlaşma yer almaktadır. Bu alanlarsa Birleşmiş Milletler konferansında kırılgan ekosistemler olarak tanımlanmıştır.[58] Öte yandan çevresel faktörlerin tek sebep olarak insan hareketliliğine sebep olduğunu söylemek gerçekçi bir yaklaşım olmaz.[59] Başka bir deyişle, doğal nedenler olarak ele aldığımız çeşitli afetler, her durumda bireylerin ülkelerini terk etmeleri için geçerli bir sebep olarak kabul edilmeyebilmektedir. Örnek verecek olursak; Bangladeş'te ne yazık ki bölgenin %61'i deniz seviyesindeki aşırı yükseliş nedeniyle tahrip olmuştur. Bunun karşısında bölgedeki insanların tamamen ülkelerini terk etmek yerine kendi ülkeleri içerisinde bulunan yakın topraklarda yer değişikliğine gitmişlerdir.[60]

Bölgesel kıtlıklarda küreselleşen dünyada ciddi sorunlara ve çatışmalara yol açabilmektedir. Özellikle kıtlık yaşayan bölgelerdeki yoksul kesimler hem kıtlık karşısında hem de çatışma karşısında yetersiz kaldıkları için bölgedeki istikrarsızlıklar bu kesimleri daha fazla etkileyebilmektedir. Orman ve verimli toprak

---

[57] Nesrin Algan - Özlen Künçek, "Transboundary Population Movements : Refugees, Environment And Politics", *The Turkish Yearbook of International Relations,* A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Ankara, 1998, s. 97-98.

[58] Edıth Brown Weıss, ''Unıted Natıons Conference On Envıronment And Development", *International Legal Materials,* 1992, C. 31, S. 4.

[59] Astri Suhrke- Sanjoy Hazarika, Pressure Points: *Environmental Degradation, Migration and Conflict*, American Academy of Arts and Sciences, Cambridge, 1993, s. 3.

[60] Richard Black, *Environmental refugees: Myth or reality*?, Working Paper No. 34, Genava, 2001, s. 8.

alanlarındaki kıtlıklar da giderek yaygınlaşmakta ve kişilerin yaşam alanlarını daraltırken, beraberinde çatışmalara da yol açmaktadır. Toplum içerisinde yaşanan çatışmalar elbette her topluma ciddi zararlar vermektedir. Ancak bunun ötesinde çevresel tehditlerin karmaşıklığı, hükümetlerin yapıcı politikalarının bile üstesinden gelerek onları ezebilmektedir. Öte yandan kıtlık gibi çeşitli doğal afetlerin bulunduğu bir ülkede yaşayan kesimlerin, bu afetler karşısında devlet üzerindeki baskısı ve talepleri artar. Bu baskılar karşısında devletin kapasitesi azalmaya başlar. Bu sebepten ötürü çevresel faktörlerin şiddetli bir hal alması, kişileri göçe mecbur bırakmakta ve göç oranlarında artışa neden olmaktadır.[61] Esasen iklim değişikliği direkt olarak değil de yavaş bir şekilde, etkisini arttırarak devletlerin güvenlik tehdidi olarak algılaması gereken bir alan haline gelmektedir. Bu sebepten dolayı, iklim değişikliği konularına ulusal güvenlik penceresinden yaklaşılmalıdır. Çünkü enerji, su, gıda gibi alanlar küresel alanda ciddi gerilimlere neden olabilmektedir.[62]

IDMC (Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi), her gün çatışma, afet, iklim değişikliği gibi sebeplerden ülke içinde yerinden edilen kişilerin veri analizlerini yapan, çözüm uygulamalarını destekleyen bir merkezdir.[63] Göç İzleme Merkezi'nin 2018 yılında yayınladığı rapora göre, takip edilen 144 ülkeden doğal afetler nedeniyle 17.2 milyon kişi göçe sürüklenmiştir. 2017 yılındaki "*iklim değişikliği göç ve yerinden edilme*" raporu bize 2016 yılı içerisindeki gerçekleşen boyut olarak en büyük ilk 10 göç akışının iklim ve doğal sebeplerden ötürü olduğunu göstermektedir. Filipinler, Çin ve Hindistan'da iklim sebebiyle en çok göç veren ülke konumundadırlar.[64]

IDMC'nin 2020 yılının ilk yarısında yayınladığı raporda, incelediği 120 ülke içerisinde çatışma ve şiddetli hava olaylarından dolayı 15 milyon kişinin yerlerinden zorunlu bir şekilde ayrıldığını duyurdu. Üstelik bu rakamın 9.8 milyonluk kesimi kasırga gibi sebeplerden dolayı yerlerinden edilenlerin çoğunluğunu

[61] Thomas Homer Dixon, "Review: International Politics", *International Futures: International Journal*, 1994, C. 49, S. 3, s. 6.
[62] Nitin Desai, "The Geopolitics of Climate Change", *Handbook of Climate Change and India: Development, Politics and Governance, ed. Navroz K. Dubash* (London: Earthscan, 2012), s. 373.
[63] *Apos*, "#9 IDMC 2021 ülke içinde Yerinden Edilme Küresel raporu", (19 Haziran 2020), 1.
[64] Elif Yavuz - Hüseyin Çakmak, "*Doğal Afetler sebebiyle 1 yılda 17.2 milyon Insan Göç Etmek Zorunda Kaldı"*, T24, (11 Temmuz 2019a) 1.

oluşturmaktadır.[65] 2020 yılında yerinden yeni edilmiş olan kişilerin sayısı son 10 yılın en yüksek oranı olma özelliği ile birlikte doğal afet ve kaos neticesiyle 40.5 milyon insana ulaşmıştır. Üstelik doğal afet nedenlerinden ötürü göç edenlerin sayısının, çatışmalardan kaçan insanların sayısından tam olarak 3 kat fazla olduğu gözlemlenmektedir. Yani 30 milyon insan ciddi hava şartları, kasırga, sel, orman yangınları gibi afetler neticesinde göç eden çoğunluk olarak karşımıza çıkmaktadır. İklim göçlerinin bu denli fazla ve ciddi oranlarla karşımıza çıkması, çok büyük bir eksikliği de doğmaktadır. O da iklim mültecilerinin mülteci kategorisinde kabul edilmemesi ve bunun yanı sıra bu şartlarda göç eden kesimlere tamamlayıcı ya da geçici koruma sağlanmasıdır. Doğal afetlerin göç verileri içerisinde ciddi bir orana sahip olmasına karşın alınan önlemler, politikaların oldukça sınırlı ve yetersiz olduğu gözler önüne serilmektedir.[66] Ne yazık ki UNDP'nin yapmış olduğu çalışmalar ışığında, 2050 yılında çeşitli bölgelerde olmak üzere kuraklık, deniz seviyesindeki artış ve seller küresel ısınma gibi doğal afetlerden dolayı göç edenlerin sayısının 200 milyona ulaşacağı öngörülmektedir.[67]

2.2. Ekonomik Nedenler

Günümüzde bir kişinin ya da bütün ailenin göç etmek istemesinde en ağır basan etkenler arasında düşük ücret, ağır vergiler, bireyin eğitim seviyesine karşın daha düşük bir maaşla çalışmasının yaşatmış olduğu tatminsizlik duygusu, ailesini geçindirememe korkusu, yoksulluk gibi ekonomik etkenleri örnek verebilmekteyiz.[68] Başka bir deyişle, dünyada göç eyleminin en çok ekonomik temele dayalı olarak gerçekleştiği öngörülmektedir. Çünkü; kişinin yaşam alanı içerisinde artık kendine uygun bir iş bulamaması, beraberinde yaşadığı fakirlik, hayat pahalılığı, kişilerin zorunlu olarak daha gelişmiş, ideal bir ülkeye göç etmelerine sebep olmaktadır. Kişiler bazen de ticaret alanında elde ettikleri ekonomik kazanç ve sermaye fazlalığı

[65] *İklim Haber Merkezi*, "Ülke içi Yerinden Edilen insan Sayısı 2020'Nin ilk 6 ayında 15 Milyona Ulaştı", (23 Eylül 2020), 1.
[66] Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), *Global Internal Displacement Database* (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2022). https://www.internal-displacement.org/database/displacement-data
[67] Elif Yavuz - Hüseyin Çakmak, "*1 yılda 17 milyon insan 'iklim göçü'nden etkilendi",* UNDP Türkiye, (7 Ağustos 2019b) 1.
[68] Ayşe Ünsal, "Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 2019, S. 18, s. 52.

gibi çekici nedenlerle de göç etmek isteyebilmektedir. Bu tip göçler aynı zamanda kültürlerin gelişmesine de olanak sağlamaktadır.[69]

Yeryüzünde milyonlarca insan tek ya da ailesi ile birlikte daha iyi fırsatlara ulaşmak, daha düzgün bir iş, gelir, hayat şansı yakalamak için çeşitli ülkelere varmaktadırlar. Bu hareket genelde kendi vatandaşı oldukları ülkeden ekonomik imkanlar ve teknolojik gelişmeler gibi özellikleriyle daha gelişmiş olan ülkelere doğru yapılmaktadır. İmkân çerçevesince önce bu göçler yakın sınırlarda komşu ülkelere doğru yapılmaktadır. Zaman ya da fırsatların durumuna göre ise uzak mesafedeki gelişmişlik düzeyi yüksek ülkelere, kıtalara doğru yapılmaktadır.[70] Yani, kişiler bireysel ya da gruplar halinde ekonomik temelle göç edebilmektedir. Bu göçte enflasyon, büyüme oranları, istihdam, çalışma hayatı gibi unsurlar oldukça etkilidir ki günümüzde ekonomiyi, kişilerin hem ulusal hem de uluslararası bir şekilde göç etmelerindeki ciddi bir neden olarak kabul edebiliriz.[71]

Göç teorilerinden biri olan, Ravenstein'ın göç kanunlarından sonra pek çok teori ondan etkilenmiş ve ekonomik temelli göç üzerinde etkili olan faktörler; aile/akraba ilişkileri, gelir seviyesi, iş olanakları, maaş farklılıkları, hayat kalitesi olarak değerlendirilmiştir.[72] İşte bu sebepler sıklıkla kişiyi, ülkenin var olan yaşam standartları ve düşük ekonomik şartları dahilinde artık çocuk dahi yetiştiremeyecek duruma geldiği düşüncesi ile ekonomik bazda göç etmeye sürüklemektedir.[73] Bu bağlamda bireylerin daha iyi bir yaşam ümidini takiben özellikle günümüz dünyasında ekonomik sebeplerin de göç olayı üzerinde en önemli koşul haline geldiğini görmekteyiz.[74]

---

[69] Kemal Karpat, *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, TİMAŞ Yayınları, İstanbul, 2013, s. 79.
[70] International Labour Office (ILO), *Towards a Fair Deal for Migrant Workers in the Global Economy: Report VI*, International Labour Conferences, 2004, s. 3.
[71] Hüseyin Arslan, *16. yy. Osmanlı Toplumunda Yönetim, Nüfus, İskan, Göç ve Sürgün*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2001, s. 152.
[72] Kalaycı, "Uluslararası Göçün Ekonomi Politiği", s. 79.
[73] Christopher Rose, *Understanding migration: Curriculum resources for the classroom (full unit)*, s. 7. https://www.semanticscholar.org/paper/Understanding-Migration%3A-Curriculum-Resources-for-Rose-Phillips/af268f5a3db70c6abbc9ef6884bcbff4b33a7461
[74] Abdulnasır Bulak, "Göç Olgusuna Teorik Bir Bakış", *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi*), Ankara, 2015, s. 52; Oral-Çetinkaya, "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç", s. 5; Zeynep Aksoy, "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim", *Journal of International Social Research*, 2012, C. 5 S. 20, s. 294.

Göçün maliyetine değinecek olursak; ortalama bir kişinin, bir yıl içerisindeki ihtiyaçları göz önüne alındığında kişi başına düşen gelir, 370 dolar olarak hesaplanmıştır. Elbette ki ülkelerin içerdikleri farklılıklara göre bu oran 800 dolara kadar çıkabilmektedir. Covid-19 un vuku bulması ise zaten oldukça ağır olan mali yükü daha fazla ağırlaştırmıştır. Bu bağlamda kişiler, geçim sıkıntısı karşısında kaçak olarak çalışma, borç içine girme, çocuk işçilik gibi istenmeyen yollara başvurmak mecburiyetinde kalmışlardır.[75] 2020 yılının genel verilerine göreyse göç eden kesimlerin; eğitim, sağlık, barınma, güvenlik ihtiyaçlarının sağlanması içinse 25 milyar dolar harcandığı belirtilmektedir.[76]

2.3. Sosyo-Kültürel Nedenler

Bireylerin, ailelerin, grupların göç kararına varmalarında etkili olan sosyo-kültürel nedenlerin en başında eğitim, cinsiyete yönelik ayrımcılık ve dışlanma, kan davaları, kültür baskısı, gecekondulaşma, kız kaçırma gelmektedir. Yani; kişilerin, toplulukların sahip olduğu siyasi, dini, felsefi ideolojiler ve bu ideolojilerini özgür, rahat bir şekilde yaşayamamaları, baskı görmeleri, bulundukları toplumda dışlanmaları da kişilerin göç etmesine neden olmaktadır. İletişim, seyahat olanaklarının gelişmesi, yabancı ülkedeki diğer göç etmiş kişiler yani diaspora ile iletişim halinde olmaksa göç olayının daha kolay bir şekilde gerçekleşmesine olanak sağlamaktadır.[77] İletişim, ulaşım, teknolojinin de küreselleşmesi, uluslararası arenada süregelen göçlerin kolay bir şekilde yaygınlaşmasına neden olmaktadır.

Sosyal ve kültürel etkenler, bireylerin göç etmesinde ciddi bir neden olarak rol oynamaktadır. Uygulanan sosyal politikalar, eğitim şansı yakalayamayan kişilerin kendilerine imkân olarak daha iyi eğitim sunulabilecek yerlere göç etmek istemeleri, çocuk-genç-yetişkin her kesimden kişinin eğitim olanaklarından yeterli şekilde faydalanamaması, genç nesillerin ideal bir eğitim alabilmesi, parlak bir geleceğe sahip olabilmesi gibi etkenler göç hareketliliği üzerinde oldukça önemli bir

[75] Christelle Cazabat- Louisa Yasukawa 'The Ripple Effect: Economic Impacts of Internal Displacement', *Internal Displacement Monitoring Centre*, October, 2018, 5 <http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/inline-files/20180608-idmc-economic-impacts-framework.pdf>.
[76] IDMC, *Global Internal Displacement Database.*
[77] Kemal Eker, Türkiye'de Yasadışı Göç Sorunu, *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk ilkeleri ve inkılâp Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi),* İzmir, 2008, s. 6; Karpat, 2013, s. 79.

etkiye sahiptir.[78] Nüfus yapısı, yoğunluğu ve hızla artış göstermesinin yanı sıra kentlere doğru bir sürüklenme yaşanması göç üzerinde en fazla etkili olan nedenler arasındadır. Bu durumda yoğun bir şekilde göç alan ülkelerin sosyo-kültürel seviyeleri, yaşam standartları ve değerleri, devletin sunduğu eğitim, sağlık, ulaşım ve iletişim hizmetleri bireylerin göç etmek istemesi için oldukça çekici gelen nedenler olarak görülmektedir. Göç eden kişilerin ülkelerine geri döndüklerinde kazanacakları sosyal statü, saygınlık, takdir edilme düşüncesi de göç etme isteğinde etkileyici bir sebep olmaktadır.[79]

Yaşanılan bölge nüfusunun aşırı artışı beraberinde fırsatlardan eşit bir şekilde yararlanılamaması, sağlık, eğitim, kamu sektörlerinin yetersizleşmesi, doğal afetler, iç karışıklıklar, ülkenin teknoloji alanında yetersiz kalması da göçe sürükleyen ciddi nedenler arasında yer almaktadır. Öte yandan, küreselleşme ile birlikte pek çok ülke hem sanayi hem teknoloji hem de ekonomik alanda kendilerini oldukça geliştirmiş ve büyümüştür. Bu gelişme sayesinde, bu ülkelerin hayat standartları da ciddi bir artış göstermiş, alım gücünün artması, yeni iş olanaklarının önünün açılmasına, altyapı hizmetlerinin ve ücretlerin artmasına neden olmuştur. Gelişmiş ülkelerde kişilerin ait oldukları sosyal grup, cinsiyet, siyasi görüşlere özgürlük tanınması ve hayatlarını özgürce yaşamalarına olanak sağlanması, toplumun kaynaşması çekici faktörler olarak ele alınıp, baskı gören, baskıcı rejimlere maruz kalan kişilerin o topraklara göç etmek istemelerine neden olmaktadır.[80] Başka bir deyişle, küreselleşmenin de etkisiyle birlikte, eğitim alanındaki seviye ve imkanlar, gıda, eğlence, giyim ve yaşam tarzı "kültürel benzeşme" olarak kabul edebileceğimiz faktörler de kişileri göçe özendirmektedir.[81]

Hedef ülkenin sahip olduğu fiziki, sosyal, kültürel çevrenin cazibesi çekici nedenlerle yapılan kültürel göçe sebep olurken; buna karşılık kaynak ülkedeki yaşam, sosyal çevre ile uyumsuzluk da itici nedenlerle yapılan kültürel göçe sebep olmaktadır. Akrabalık, uyum, kişinin sahip olduğu ağ ilişkileri de sosyal kültürel

[78] Zeynep Gökçe Akgür, *Türkiye'de kırsal kesimden kente göç ve bölgelerarası dengesizlik, 1970-1993*, TC Kültür Bakanlığı, Ankara, 1997, s. 73.
[79] Erol Kutlu, *Uluslararası İşgücü Hareketi Teorisi Çerçevesinde Türkiye'den AT'ye İşgücü Göçünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkilerinin Analizi,* T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1992, s. 138.
[80] Karpat, 2013, s. 79.
[81] Eker, "Türkiye'de Yasadışı Göç", s. 243.

çerçeveye dahil olmaktadır.[82] Bu bağlamda ele alacağımız bir diğer önemli etken de aile faktörüdür. Zincirleme göç de dediğimiz bu durumda aile üyeleri veya yakın çevre, arkadaşların göç etmesinin ardından yaşantıları, düşünceleri, anlatılan hikâyeler diğer üyeleri de göçe teşvik edebilmekte ve göç eylemi sonrasında aile bağları sayesinde daha rahat adapte olabilme, rahat bir şekilde iş bulabilme imkânı sağlamaktadır.[83]

Sosyo-Kültürel temelle gerçekleşen göç olayının temelinde nüfusta ciddi artışlar ve azalışlar, hareketler, yapısal değişikliklerin yaşanması bulunmaktadır. Nüfustaki artışı ele alacak olursak, nüfus yoğunluğunun olduğu bir bölgeden kişilerin göç etmesi kaçınılmaz bir sonuçtur. Bu göç süresince de toplumun yapısının değişmesi, yeni toplumların gün yüzüne çıkması, istenmeyen bir sonuç olan gecekondulaşmayı ortaya çıkartmaktadır. Kişilerin kırsal kesimlerden kentlere doğru göç etmesinin ardından toplum yapısında ikilik yaşandığından dolayı adaptasyon sorunları da oluşmaktadır. Kırdan kente doğru yoğun bir göç yaşanması kentlerin köylüleşmesine, yapısının bozulmasına, kent kültürünün etkilenmesine, kaçak yapılaşmaya, çarpık kentleşmeye neden olabilmektedir. Gecekondulaşma da bunun en iyi örneklerindendir.[84]

Her ne kadar göç olgusunun ilk bakışta ekonomik nedenlerle yapıldığı akla gelse de sosyal kültürel nedenlerle de yer değişikliği yapılması üzerinde oldukça etkili ve dikkate değer bir konudur. Buradan anlayacağımız üzere; göç olgusunun çok katmanlı olarak disiplinler arası bir anlayışa, yapıya sahip olduğu göz önündedir.[85] Ülkeler arasındaki sosyal, ekonomik, politik, kültürel farklılıklar ve dengesizlikler diğer itici-çekici nedenlerle birleşerek göç akışının başlamasına neden olmaktadır.[86] Ne yazık ki ülkelerin arasındaki ekonomik, siyasi, toplumsal, sosyal yaşamdaki dengesizlik, eşitsizlik, ciddi farklılıkların bulunması daha kaliteli yaşam standartlarına ulaşmak isteyen kişilerin, gruplarının sayısında bir artışa neden

[82] Arslan, 2001, s. 153.
[83] David Bratram vd., *Göç meselesinde temel kavramlar*, Hece Yayınları ve Dergileri, Ankara, 2017, s. 63.
[84] Akgür, 1997, s. 48.
[85] Fuat Güllüpınar, "Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013, C. 2, S. 4, s. 56.
[86] Mustafa Kemal Şan - Osman Aydoğan, "Uluslararası Göç: Teori ve Politikaların Paradigmatik Temelleri", *ResearchGate*, 2021, s. 227.

olmakta, göç olayının bir kartopu gibi giderek daha çok büyümesine ve her bölgeyi, aktörü etki altına almasına neden olmaktadır.[87]

2.4. Siyasi Nedenler

Bireylerin yahut belirgin grupların tabii tutuldukları ayrımcılık, siyasi istikrarsızlık, rejimlerde meydana gelen değişiklikler gibi sayabileceğimiz sebepler de göçe sebebiyet verebilmektedir.[88] Göçün siyasi nedenlerini incelediğimiz zaman savaşlardan ve ardında bıraktığı yıkımlardan bahsetmek kaçınılmazdır. Savaşlar sırasında bilhassa güvenliğe ihtiyacı olan en hassas gruplar olan kadın, çocuk ve yaşlılar olmak üzere bu grupların karşılaştıkları insan hakları ihlalleri ve zorbalıklar sadece birey değil bireyin de ötesinde kitlesel bir biçimde göçlere neden olmaktadır. Bununla yanı sıra sadece savaşlar değil terör, terör olayları da insanların can ve mal güvenliğine ciddi bir korkuya neden olduğu için başlı başına göç sebeplerindendir. Göç olayını siyasi çerçevede ele alırken değinmemiz gereken önemli bir konu olan terör; göç-güvenlik bağlamında oldukça önem taşıyan bir faktör olup, bireylerin güvensizlik ve korku içinde yaşamaları beraberinde tercihten ziyade bir zorunluluk olarak göçü getirmektedir. Aynı zamanda devletin uygulamış olduğu baskıcı, siyasi rejimler, mezhep ve cinsiyet ayrılıkları göç kararı alma üzerinde oldukça etkilidir.[89]

Çeşitli etnik köken, dini, siyasi ideolojiye sahip grupların yüksek oranda tehdit ve kendini üstün görme algısıyla karşı karşıya gelmesi sonucunda çatışmalar, gerilimler yaşanmaktadır. Bunun sonucunda da bölgesel istikrarsızlık hüküm sürmektedir. Tabii ki bu gerilimler de toplumsal yaşamı doğrudan etkilemekte ve huzursuzluk oluşturduğu sebebiyle insanlar bazen bireysel bazen de topluluklar halinde göç etme eğilimi göstermektedir. Gruplar arasında yaşanan bu mücadele, güç dengesizliği, toplumun refahına ve istikrarına zarar vermekte, şiddeti alevlendirmekte ve kitlesel göçlere yol açmaktadır.[90] Günümüz dünyasında yaşanan

---

[87] Sayım Yorgun - Abdülkadir Şenkal, "Illegal Mobilization of Labour. The Effect of Illegal Migration and Unautharized Foreign Workers on The Turkish Labour Market", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2005, C. 55, S. 1, s. 195.
[88] Kutlu , 1992, s. 138.
[89] Aksoy, "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası", s. 4; Akgür, 1997, s. 66-67.
[90] Hüdayi Sayın, Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul, 2010, s. 133.

bölgesel istikrarsızlıklar ve insanların yerlerinden edilmesi siyasi göç akışlarının oluşmasına etki etmektedir.[91]

Buradan anlayacağımız üzere savaşlar, siyasi baskılar, düzensizlik içinde yaşamak gibi siyasi nedenler de göç olayının gerçekleşmesi ve yaygınlaşması üzerinde oldukça etkilidir. Terör olayları saçtığı güvenlik tehlikesi, korku ve korkunun yol açtığı psikolojik sorunlarla beraber yaşanılan ülkenin ekonomisine de zarar vermekte ve geriye götürmektedir.[92] Yani siyasi temelle yapılan göçler arasında çoğunlukla ülkelerin siyasi yapıları ve rejimlerindeki farklılıklar, çatışmalar, vatandaşlara korku salan terör olayları, sıkı yönetim, siyasal baskılar, insan hakları ihlalleri gibi bireyin artık bulunduğu ülkede yaşamasını zorlaştıran nedenler yer almaktadır.[93] Kişiler bir parçası oldukları güvensiz ortamdan ayrılmak, can tehlikesinin ve korku ile yaşama hissinin söz konusu olmadığı bir hayat sürmek, refaha ermek için sıklıkla siyasi temelli göçe başvurmaktadırlar.

UNHCR'nin 2019 yılındaki raporuna kıyasla 2020 yılındaki raporunu incelediğimizde, savaş, şiddet, işkenceden kaçan kişilerin sayısı Covid-19'un varlığına rağmen %4 oranla artış göstererek, 82 milyonu aşmıştır. Göç veren ülkelere baktığımızda Suriye, Venezuela, Afganistan, Sudan, Myanmar'ın ön sıralarda olduğunu görmekteyiz. Ev sahipliği yapan ülkelere baktığımızda ise sırası ile Türkiye, Pakistan, Uganda, Almanya'yı listede ön sıralarda görmekteyiz.[94] 2021 yılındaki veriler ışığında dünya geneline ise 55 milyon kişi göç etmek zorunda kalmıştır. Ancak yeni yerlerinden edilenlerin tersine dünya genelini incelediğimizde çatışma ve doğal afetlerin oranları değişiklik göstermekte olup, bu durumda 48 milyonluk kesim çatışmalardan, 7 milyonluk kesim ise doğal afetlerden kaçmaktır. Aradaki farkın yaklaşık 7 kat olduğunu görmekteyiz. Şiddet ve çatışmadan kaçanların sayıca en fazla olduğu 4 ülke ise; Suriye, Kolombiya, Yemen ve Afganistan olarak kaydedilmiştir. Üstelik son derece acı bir şekilde 55 milyon kişi

[91] Özyakışır, 2013, s. 19.
[92] Yelda Sevim, "Terör Nedeniyle Göç: Ekonomik Tutum ve Davranışlar Açısından Bir Değerlendirme", *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 2004, C. 2, S. 3. s. 119.
[93] Aksoy, "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası", s. 294.
[94] UNHCR, *Mid-year trends*, (UNHCR, 2020, https://www.unhcr.org/mid-year-trends.html. (E.T. 15.04.2022), s.2.

içerisinde bulunan 20.7 milyon kişinin 0-15 yaş aralığında olduğu bilgisi de paylaşılmaktadır.[95]

Göç olgusunun nedenleri konusunda genel bir değerlendirme yapacak olursak; insanlık tarihi boyunca kişilerin göç etmelerinin farklı farklı sebeplerden dolayı gerçekleştiğini kabul etmekteyiz. Ancak bilmemiz gerekir ki; kişilerin göçe itilmesindeki nedenler gerek doğal gerek ekonomik gerekse siyasal, toplumsal olsun ortak ve bütüncül bir şekilde ele alınmalıdır.[96] Günümüz dünyasında ciddi bir şekilde uluslararasılaşmış bir konu olan göç olayı pek çok aktörü de etkisi altına almaktadır. Hem topraklarından göç veren ülkeler, yani kaynak ülke hem gidilmek istenen, hedef ülke hem de hedef ülkeye ulaşma çabası ile geçici bir şekilde etkilenen, transit ülkeler veyahut aynı anda bu üç özelliği de barındıran ülkeler ciddi problemlerle karşı karşıya gelmektedir. Kişiler göç ettikten sonra dahi her durumda beklentilerine ulaşamayabilir, ekonomik imkanlardan faydalanmayabilir, iş ve yaşam noktasında zorluklar çekebilirler. Kaynak ülke ve hedef ülke arasındaki ekonomik, demografik uçurumlar ise küreselleşme ile birlikte göç olayının engellenemez bir genişliğe ulaşmasına neden olmaktadır.[97] Bütün çatışma, savaş, terör, ekonomi, iklim, kültür gibi nedenlerin ötesinde göçün varlığında ve yaygınlaşıp küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmasında etkili olan bir faktör de devlettir. Çünkü devletin kendi vatandaşlarının refah ve güvenliklerine yönelik gelebilecek tehlikeleri sezemediği, engelleyemediği, yönetemediği durumlarda ancak göç olgusu karşımıza küresel bir tehdit olarak çıkabilmektedir.[98]

3. GÖÇ TÜRLERİ

İklim değişikliği, ticaret, nüfusun artışı gibi faktörlerin karşısında nüfus her zaman hareketlenmektedir. Uluslararası göçün hacminin büyümesi, kişilerin ülkelerini terk edip göç etmeleri, yeni rotalar belirlemeleri, domino etkisi yaratarak yeni göç türleri ve göçmen çeşitliliğinin oluşmasına neden olmaktadır.[99] Göç kategorize edilirken pek çok etken dikkate alınmalıdır. Ancak göçün çok boyutlu

[95] IDMC, "*Global Internal Displacement Database".*
[96] Vedat Akman, *Küresel Göç Hikayeleri*, Yakamoz Yayınları, İstanbul, 2007, s. 31.
[97] ILO, 2004, s. 3.
[98] Barışık, "*Küreselleşen Dünyada Fırsat",* s. Viii.
[99] Stephen Castles, *The age of migration: International population movements in the modern world*, Macmillan International Higher Education, London, 1998, s. 48-67.

yapısı, nedenleri ve çeşitliliğinden dolayı kategorize edilmesi zorlaşmaktadır. Bu bölümde ülke sınırları içerisinde meydana gelen iç göçler, ülke sınırlarını geçerek başka ülkelere doğru gerçekleştirilen dış göçler yer almaktadır. Aynı zamanda bu bölümde kişinin kendi isteği doğrultusunda gerçekleşen gönüllü göçler ve tam tersine kişinin isteğine bırakılmadan savaş, çatışma, baskı ortamlarından kaçmak için gerçekleşen zorunlu göçlere de değinilmektedir. Buna ek olarak, bu bölümde kişilerin başka ülke sınırlarına girerken gerçekleştirdikleri bütün eylem ve yolculukları yasal şartlar dahilinde gerçekleştirdiği düzenli göçler ve tam tersine yasal yollarla değil yasa-dışı yollara başvurarak gerçekleştirdiği düzensiz göçler de yer almaktadır. Son olarak da kişinin göç ettiği zamana, kaldığı süre zarfına göre değerlendirilen geçici ve kalıcı göçler ve gerçekleştirilen göçün yoğunluğuna göre sınıflandırılan bireysel ve kitlesel göçler ele alınmaktadır.

3.1. İç/Dış Göç

İç ve dış göçler, ülkelerin sınırları esas alınarak kategorize edilen göç türleridir. İç göç, isminden de anlaşılacağı üzere ülkenin kendi sınırları içerisinde gerçekleşip çeşitli şehir, kasaba, köyler arasında yerleşim yerinin değişmesidir[100]. İç göçte ülke içerisinde akış genellikle kırdan kente doğru gerçekleşirken, mekân ve yoğunluk çerçevesinde gerçekleşen iç göç, nüfus dağılımını ve ekonomik kalkınmayı yakından etkilemekte, ülkenin iç koşullarının değişikliğe uğramasına neden olabilmektedir.[101] Uluslararası göç olarak da isimlendirilen dış göç ise; kişinin kendi vatandaşı olduğu ülkenin sınırlarını aşarak, yabancı olduğu bir diğer ülkeye doğru göç etmesidir.[102] Dış göçler arasına çoğunlukla beyin göçleri, işçi göçleri ve mübadele göçleri girmektedir.[103] Gerçekleşen dış göçün uluslararası göç olarak kabul edilebilmesi içinse, ne yazık ki kişinin hangi nedenle ya da hangi ağları kullanarak göç ettiğinin değil, daha çok kişinin en az 1 yıl başka bir ülkede yaşaması yani zaman kriteri dikkate alınmaktadır.[104]

[100] Yalçın, 2004, s. 13.
[101] Savina Ammassari, *Internal Migration, population distribution and development policy*, Institute of Development Studies, Brighton, 1994, s. 213.
[102] Yalçın, 2004, s. 13.
[103] Koçak-Terzi, "Türkiye'de Göç Olgusu", *s. 170.*
[104]Deniz Özyakışır, *Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama,* Nobel Yayıncılık, Ankara, 2013.

Göç ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşebilirken aynı zamanda sınırları hatta kıtaları da aşarak uluslararası alanda da gerçekleşebilmektedir. Sosyo-ekonomik bağlamda göçü; iç ve dış göç olarak ayrıştırabilmekteyiz. Başka bir tanımlama yapacak olursak; ülkenin sınırları içinde kalarak yapılan yer değişikliği iç göç olarak kabul edilirken, yaşam alanını değiştirme maksadıyla sınırları, kıtaları aşarak yapılan yer değişikliği de dış göç olarak kabul edilmektedir.[105] Mekân, mesafe ve zaman faktörleri göç üzerinde oldukça önemlilerdir.[106] Bu bağlamda dış ve iç göçü birbirlerinden ayırabileceğimiz en önemli nokta; mesafe yani uzaklıktır. Uzaklık yalnızca mesafe, yol kat etmek anlamında değil aynı zamanda ekonomik ve kültürel uzaklık anlamına da gelmektedir. Bu nedenle dış göç uyum sorunları, göçün kontrolü gibi boyutları içermesinden iç göçten farklılaşmaktadır.[107]

İç ve dış göç arasındaki en belirgin fark; iç göç sadece giden kesimlerin kararları sonucu gerçekleşirken, dış göç yani uluslararası göç, ev sahipliği yapanların da kararları sonucu gerçekleşebilmektedir. İç göç beraberinde uluslararası göç yapabilme imkânını doğururken, göç eden en yoksul kesimlerin uluslararası alanda göç etme şansları çoğunlukla bulunamamaktadır.[108] Dış göçler, yer yer gönüllü olarak yapılırken yer yer de zorunlu olarak yapılabilmektedir. Küreselleşme ile birlikte ülkeler arasındaki iletişim ve ulaşım olanaklar giderek arttığından, ülkeler arasındaki göç akışı da hızla artmaktadır. Dış göçler; savaş, çatışma, baskı ortamı, kaos ve çeşitli doğal afetler gibi etkenlerden ötürü zorunlu olarak yapılabilmektedir. Öte yandan daha fazla gelir elde etmek, hayat standartlarının artmasını istemek gibi sebeplerden ötürü gönüllü olarak da yapılabilmektedir.[109]

3.2. Zorunlu/Gönüllü Göç

Gönüllü ve zorunlu göç kategorisi iradeye dayalı yapılan göç türleridir. Gönüllü göç; isminden de belli olduğu üzere kişinin kendi isteği ve rızası dahilinde geleceğini garanti altına alma hedefiyle gerçekleşen göç türüdür. Zorunlu göç ise tam

[105] Murat Kırdar- Şirin Saraçoğlu, *İç göç, bölgesel yakınsama sorunu ve ekonomik büyüme: Türkiye örneği,* Discussion Paper, 2012, S.75
[106] Serdar Sağlam, "Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD),* 2006, C. 5, s. 33-35.
[107] Barışık, "Küreselleşen Dünyada Fırsat", s. 3.
[108] Savina, 1994, s. 167.
[109] Yusuf Şahin, *Kentleşme Politikası*, Murathan Yayınevi, Trabzon, 2010, s. 57.

tersine keyfi olarak yani kişilerin isteğine bırakılarak değil; kişinin savaş, çatışma ve baskı ortamında daha fazla dayanamayıp, çaresiz kalması durumunda başvurduğu göç türüdür.[110] Petersen, göç sınıflandırması yaparken zorunlu göçlerin temelinde sosyal, siyasal yapı ve baskıların bulunduğunu dile getirmektedir. Yani, kişinin bir parçası olduğu hükümet ve toplum tarafından baskı, zorbalığa maruz kalması kişiyi diğer bir ülkeye göç etmeye zorlamıştır. Gönüllü göçler serbest göç olarak da isimlendirilebilmektedir. Göç kararında belirleyici olan en önemli unsur, kişisel sebepler yani kişinin kendi arzusu ve beklentileri ışığında çok daha iyi imkanları elde etmek istemesidir. Gönüllü göçler zaman içinde kitlesel olarak yapılan göçlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yani, kendi rızası ile bir ülkeye gitmiş olan kişinin tecrübeleri dahilinde iletişim kurduğu ailesi ya da yakınlarının da çekici nedenlerle göç etmek istemesi ve zamanla bu ağın giderek ve kitlesel bir göçe neden olması gerçekleşmektedir.[111]

2000 yılında çatışma ve baskılardan dolayı zorunlu olarak göç eden kişilerin sayısı 16 milyon iken, 2016 yılına gelindiğinde 25.9 milyon kişiye ulaşmış ve total nüfusun yarısını yani %51'ini 18 yaşının altındaki çocuklar oluşturmuştur.[112] 2020 yılının sonuna gelindiğinde ise, şiddetli çatışma, işkence, ciddi insan hakları ihlallerinden dolayı göçe sürüklenen insan sayısı ne yazık ki 82.4 milyona yükselmiştir. Maalesef, göçe sürüklenen çocukların oranları da oldukça yüksektir. Dünya nüfusunun %30'u çocuklardan oluşurken, zorla göç ettirilen tüm kişilerin %42'sini çocuklar oluşturmaktadır. Aynı zamanda, 82.4 milyon kişinin neredeyse yarısı, 18 yaşından küçük olarak, 26.4 milyon mülteciyi temsil etmektedir. Tüm bu oranları değerlendirdiğimizde ise, dünyadaki her 95 kişiden birisinin zorunlu olarak savaş, şiddet, kaos ortamlarından kaçtığını ve göçe mecbur bırakıldığını söyleyebiliriz.[113] 2021 yılı sonunda ise yüz yüze kaldığı şartlardan dolayı zorunlu olarak göç eden, ölüm tehlikesi bulunan kişilerin sayısı 89.3 milyona yükselmiştir. Üstelik, bu sayı 10 yıl kadar önceki verilerden hatta İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasında göç eden 42.7 milyon olan kişinin dahi 2 katından fazlası olarak verilerde

[110] Yalçın, 2004, s. 13.
[111] **William Petersen, A general Typology of Migration, *Theories of Migration*, Ed: Robin Cohen, Edward Elgar Publishing Limited, England, 1996, s. 6-10.**
[112] UNHCR, "*Global Trends: Forced Displacement in 2017*", Erişim Adresi: https://www.refworld.org/docid/5b2d1a867.htm, (E.T. 15.06.2022)
[113] UNHCR, "*Figures at a glance*", https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html, (E.T. 28.06.2022)

yerini almıştır. 2022 yılında Ukrayna krizinin de patlak vermesi ile birlikte, zorunlu olarak göç eden kişilerin sayısının 100 milyonu aştığı dile getirilmektedir. Bu durumda, 2020'de 95 kişiden birini oluşturan göçe sürüklenen kişi oranının, 2022'de 78 kişiden biri olarak güncellenmiştir.[114]

3.3. Düzenli/Düzensiz Göç

Kişilerin ya da belirli grup, toplulukların göç eylemlerini gerçekleştirirken, ülkelere giriş çıkış yaparken, ikamet ederken, çalışırken yasal yollar çerçevesinde hareket etmelerine düzenli göç denmektedir. Bu kişiler vize, ikamet, çalışma izinlerine sahip olup, herhangi bir eylemlerini yasal düzenlemeler, pasaport ve belgelerle gerçekleştiren kişilerdir.[115] Buna karşılık bireylerin göç hareketlerini gerçekleştirirken o veya bu sebepten yasadışı yollara başvurarak göç etmeleri, ülkelere giriş çıkış yapmaları, ikamet etmeleri ve çalışmalarına düzensiz göç denilmektedir. Ülkeye giriş izinsiz bir şekilde gerçekleşir. Herhangi bir belgeleri ya da başvuruları olmadan orada yaşar, çalışır ve seyahat ederler. Tespit edildikleri zamansa idari gözetimin ardından sınır dışı edilebilmektedirler.[116] Düzensiz göç yerine sıklıkla yasadışı, izinsiz, belgesiz kavramları da kullanılmaktadır. Bu hususta asıl gaye göçün insani bir süreç olduğunun bilincinde kalarak, hedef ülkeye yasadışı yollarla girişin suç olduğunu vurgulamaktadır. Yani kişi değil, davranış biçimi hatalı ve yasadışıdır.[117]

Düzensiz göç maalesef ki, sorgulanmadan düzensiz göçmen kavramını doğurmakta ve göçmenler otomatik olarak suçlu ilan edilmektedir. Bunun sonucunda yasadışı göçmenlere yönelik kolay bir şekilde tutuklanma kararı çıkartılıp, gözaltı, hapis ya da sınır dışı edilmeleri sağlanmaktadır. Bu durumda devletlerin tanımlamaları ve uyguladıkları göç politikaları, direkt olarak göçmenleri de etiketlemektedir. Düzensizlik aslında bireylerle ilişkilendirilmemeli, toplumsal çevre ve siyasi aktörlerin inşaaları doğrultusunda üretilen bir statü olarak kabul edilmelidir.

---

[114] UNHCR, "*UNHCR Global Trends - forced displacement in 2020''*, https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/, (E.T. 14.06.2022)
[115] Yusuf Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 4.
[116] Ahmet Apan, "Türkiye'de ve Avrupa'da Düzensiz Göç Gerçeği: Türk Göç Politikasının Evrimi", *Türk İdare Dergisi*, 2018, C. 1, S. 486, s. 19-20.
[117] Frank Düvell, Irregular Migration: A Global, Historical and Economic Perspective, *Illegal Immigration in Europe*, der. Franck Düvell, Palgrave Macmillan, New York, 2006, s. 29.

Söz konusu göçmenlere yönelik düzenlenen şiddet, ayrımcılık, sınır dışı etme, ölüme terk etme gibi uygulamalar ciddi ve küresel bir sorun haline gelmekte olup sömürü kültürü olarak karşımıza çıkmaktadır.[118]

Düzenli ve düzensiz göç aslında pratikte birbirleri ile oldukça çelişkili kavramlardır. Devletler düzensiz göçle mücadele etmeye önem gösterseler de bu alana yönelik düzenlemeler oldukça azdır. Hükümetler gerek ulusal gerekse uluslararası alanda göç ile mücadele ve kontrol etme noktasında oldukça yetersizdir. Hükümetlerin düzenlemelerinin de oldukça sınırlı ve karmaşık olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin; devletin düzenli göç türüne destek vermek amacıyla yasal yollarda esnekliğe gittiği durumlarda düzensiz göçler yaygınlaşmakta, tam tersi bir durum yani düzensiz göçlerin engellenmesi için düzenlenen politikalardaysa göç eylemi oldukça zorlaştırılmakta ve insani güvenliğe, insan haklarına aykırı bir durum söz konusu olmaktadır.[119]

3.4. Geçici/Kalıcı (Sürekli) Göç

Geçici ve sürekli göçler, zaman faktörü dikkate alınarak, ikamet süreleri değerlendirilerek yapılan göç türleridir.[120] Kişilerin hayatlarını başka bir ülkede ikame ettirmek isteyip herhangi bir süre, zaman kısıdı olmadan o ülkede temelli yaşadıkları göç türüne sürekli göç denilmektedir. Bu göç kategorisinde temel amaç gerek eğitim gerek ekonomik geçinme kapsamında daha kaliteli bir yaşam elde etmektir.[121] Kalıcı göç, gidilen ülkeye zaman kısıldı olmaksızın yerleşme gayesi ile yapılan göçtür. Geçici göç ve kalıcı göç birbirlerinin zıttı gibi gözükse de tamamlayıcısı, bütünleyicisi olarak kabul edilir. Yani, kişinin ikamet edeceği bölgede kalıcı ya da kalıcı olmayan bir biçimde hareketi olarak her ikisini de kapsayan bir tanımlama yapılabilir.[122]

Kalıcı göç ve geçici göç hareketlerinin birbirinden ayrılmasını sağlayan faktörler bulunmaktadır. İlk olarak, kalıcı göçlerde ikamet noktası tek bir yer olarak

[118] Reyhan Atasü Topçuoğlu, "Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama", *İnsan Hakları Yıllığı,* 2016, C. 34, s. 8-17.
[119] Castles-Miller, 2008, s. 132-133.
[120] Yalçın, 2004, s. 13
[121] Koçak-Terzi, "Türkiye'de Göç Olgusu", s. 170.
[122] Martin Bell - Gary Ward, "Comparing Temporary Mobility With Permanent Migration", *Tourism Geographies,* 2000, C. 2, S. 1, s. 88.

işaretlenirken, geçici göçlerde hareketler sürekli değişiklik gösterip tekrarlayabilmektedir. Öte yandan kalıcı göçte, kişiler geri dönme niyetleri olmadıkları, evlerine yerleştikleri ve bu yerleşim gerçekleştiği için ev, iş, okul hayatları periyodikleştiği için uzun süreli bir ayrılış göstermezlerken; geçici göçlerde eve geri dönüş söz konusu olup, mevsimlik seyahatler sıklıkla haftalar veya aylar alabilmekte, iniş ve çıkışlar gösterebilmektedir.[123] Başka bir deyişle, Geçici göç kategorisinde bulunan kesimler, mutlaka kendi vatandaşı olduğu ülkelerine geri dönüş sağlamaktadır. Bu sebeple bu kişilere kısıtlı olarak ikamet hakkının yanında çeşitli siyasal, sosyal haklar da verilebilmektedir.[124] Kişilerin yapmış oldukları hısım ziyaretleri, turizm ya da ibadet amaçlı geziler geçici olan göç olayının artmasına yol açarak, temelde ekonomik hedefle olmayan göçlerin dahi sürekli göçe dönüşmesine olanak sağlamaktadır.[125]

3.5. Bireysel/Kitlesel Göçler

Kitlesel ve bireysel göçler yoğunluk esas alınarak kategorize edilen göç türleridir. Kişilerin bireysel olarak gönüllü yani kendi iradeleriyle yaptıkları göç olayı daha sonrasında çeşitli temaslar dahilinde göç olayının sayısında bir artış sağlayarak kitlesel göçe dönüşebilmektedir. Kitlesel göçlerin meydana gelmesine yol açan öncü kişiler, ilk önce hedef ülkeye varıp tecrübe kazanır ve bu tecrübe, bilgilerini diğer kesimlerle paylaşarak onların da göç etmesine yol açabilmektedirler. Türkiye'den Avrupa'nın çeşitli ülkelerine ya da köyden şehirlere yapılan bireysel göçlerin ardından göç akışının giderek artarak kitlesel bir göçe yol açmasını örnek gösterebilmekteyiz.[126] Yani, ilk başta gerçekleşen bireysel göçler, kısa sürede kartopu gibi var olan göç akışının kitlesel bir göçe dönüşebilmesine yol açabilmektedirler. Tıpkı Göç teorilerinden olan Network teorisinde de kaynak ve hedef ülkelerin arasında bir bağ olduğu ve göç eden kesimlerin tecrübelerini bu bağ sayesinde aktararak sürekli ve döngüsel bir şekilde göç akışının oluştuğunu

[123] Bell-Ward, "Comparing Temporary Mobility", s. 90-91.
[124] William Petersen, "A General Typology of Migration", *American Sociological Review*, 1958, C. 23, s. 259.
[125] Bell-Ward, "Comparing Temporary Mobility", s. 89.
[126] Yalçın, 2004, s. 13-16.

vurgulaması gibi. Bu durumda akrabalık ve arkadaşlık ilişkileri oldukça kuvvetli bir etkendir.[127]

4. GÖÇÜN MEYDANA GETİRDİĞİ SONUÇLAR

Ekonomik, sosyal, siyasal ve eğitimsel daha sayılabilecek pek çok sebepten dolayı yapılan göç hareketleri sonucunda sorunlar ve kutuplaşmalar ortaya çıkmaktadır. Göç edilen ülkede karşılaşılan ayrımcılık, dışlanma ülke ve toplum içinde yabancılaşmadan tutup şiddet gösterme eğilimine kadar pek çok sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu yüzden de göçmenin hedef ülkeye vardıktan sonra o ülkeye aidiyeti, adaptasyonu oldukça zorlaşmaktadır.[128] Ele aldığımız göçe neden olan faktörler yalnızca sebepleri açısından avantajsızlıklar sunmamakta, beraberinde çok daha derin olumsuzluklara, toplumun yapısında değişikliklere sebep olmaktadır. Byrne toplumda oluşan değişiklikler ve bu değişimlerin birey ve toplum üzerinde kurduğu yoğun baskı ve etkiyi sosyal dışlanma olarak adlandırmıştır.[129] Bu tanımlamadan hareketle göçe neden olan faktörlerin yol açtığı olumsuz etkilere Byrne'nin sosyal dışlanma kavramını ele alarak yaklaşmaktayız.

Göç eylemi ile birlikte kültürler de etkileşime girmekte ve dönüşüm geçirmektedir. Göçün sağlamış olduğu toplumlar, kültürlerarası etkileşim olumlu sonuçlar da doğurabilmektedir. Kültürlerin bir araya gelmesi sosyalleşmelerine neden olmaktadır. Bu sosyalleşme sayesinde toplumlararası empati kurulabilir. Hatta yeni bir kültürün oluşmasında dahi olanak sağlanabilir. Toplumlardaki etkileşim ve kaynaşma aynı zamanda göçün hareketli yapısının bir sonucu olarak ekonomik yapıya da katkı sağlayabilmekte ve iyileşme gösterebilmektedir. Çünkü nüfusun dinamik olması ekonominin de canlı kalmasına vesile olmaktadır. Ancak her durumda kültürlerin bir araya gelmesi olumlu sonuçlar doğurmamaktadır. Toplumdaki var olan etkileşim ve değişim çoğu zaman ne yazık ki kutuplaşma ya da içe kapanmaya, grupların birbirlerini dışlanmasına, zorbalıklara ve ırkçılığa yol açmaktadır.[130] Ayrımcılık ve sosyal dışlanma göç sonucunda en sık karşılaşılan

[127] Nermin Abadan Unat, *Bitmeyen Göç*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 18.
[128] Süleyman Ekici - Gökhan Tuncel, "Göç ve İnsan", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 2015, C. 5, S. 1, s. 12-13.
[129] David Byrne, *Social Exclusion*, Open University Press, Buckinghan and Philadelphia, 1999, s.2.
[130] Dağaşan-Aydın, 2017, s. 740,741.

problemlerdendir. Farklı toplum ve kültürlerin bir araya gelmesi, aynı toprakları paylaşması, her zaman uyum içerisinde kalarak yaşayabilmelerini sağlamaz, bazen kültürlerin çatışması durumunda uyum problemleri de oluşabilmektedir.[131]

Kişiler sadece göç öncesinde değil, göç eylemini gerçekleştirdikten sonra da çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bunlara örnek olarak; maddi sıkıntılar, gıda eksikliği, çocukların bakımı, yaşanan bölge diline hâkim olamama, toplum içeresinde dışlanmayı verebilmekteyiz. Tüm bu sıkıntılar kişiler üzerinde ciddi stres ve baskı oluşturarak beraberinde sağlık problemlerini de getirmektedir.[132] Şüphesiz korunmaya en muhtaç kesimler olan çocuklar ve kadınların problemleriyse öncelikli olarak göz önünde bulundurulmalı ve çözüm üretilmelidir. Çoğu kadın göçmen, gittikleri ülkede oldukça zor şartlar altında ve sigortasız bir şekilde çalışmaktadır. Üstelik bu işlerde kendi eğitim düzeylerinin oldukça altında, ev işleri, eğlence, turizm sektörü gibi düşük düzeyli işlerde, düşük ücretlerle ve her türlü şiddet, cinsiyet, ırk ayrımcılığı, dışlanma, cinsel istismara maruz kalarak çalışmaktadırlar.[133]

Göç olayının ardından nüfusun yapısındaki çeşitlilik, kaçak yapılaşmaya, göç eden ve kentliler arasındaki anlaşmazlıklara, kent yapısının bozulmasına neden olmaktadır. Bunun ötesinde nüfus sayısındaki artış beraberinde ekonomik, sosyal, siyasal imkanların eşit bir şekilde paylaşılmamasına da yol açmaktadır. Bu sorunsa yerli halk üzerinde göçmen nefreti ve yabancı düşmanlığını arttırmaktadır. Başka bir deyişle, yerli halkın kazandığı milliyetçilik duygusu toplum içerisinde var olan ayrımcılık, suçlama, kutuplaşma, gerilim faktörlerinin derinleşmesine neden olmaktadır. Dahası oluşan kutuplaşma hedef ülkenin yapısının, kültürünün, demokrasisinin gelişmesi önünde en büyük engel olarak durmaktadır.[134] Kaynak ülke de göç olayından etkilenenler arasında yer almaktadır. Çünkü sahip olduğu nitelikli, genç vatandaşlarının ülkeyi terk etmesinin sonucunda ülke potansiyeli de epeyce

[131] Aksoy, "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası".
[132] Sevcan Topçu - Ayşe Beşer, "Göç ve Sağlık", *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2006, C. 10, S. 3. s. 38; Oliver Razum - Nuriye Sahin Hodoglugil - Karin Margret Polit, "Health, Wealth or Families? Why Turkish Work Migrants Return from Germany", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2005, C. 31, S. 4.
[133] Pınar İlkkaracan - İpek İlkkaracan, 1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç, *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999; Ahmet İçduygu, *Türkiye'de Kaçak Göç*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2004; United Nations Population Fund (UNPF), *Migration*, (Erişim Tarihi: 17.04.2022) https://www.unfpa.org/migration#readmore-expand.
[134] Ekici-Tuncel, "Göç ve İnsan", s. 16-17.

etkilenmekte, işgücü ve insan kaybı ülkenin pazarının kısıtlanmasına, verimliliğini yitirmesine neden olmaktadır.[135]

İstihdam ve işgücü alanındaki sorunlar da bireyleri, aileleri etkilemektedir. Kırsal kesimlerdeki işsizlik kentlere taşınarak istihdam üzerinde arz ve rekabet oluşturmaktadır. Buna ek olarak ücretler düşüşe geçmekte, kayıt dışı çalışan kesimlerin sayısı artmaktadır. İşgücü alanında yaşanılan sorun, ne yazık ki yalnızca bireyleri değil, tüm aileyi farklı açılardan etkilemektedir.[136] Bu bağlamda göçün yönetilememesi sonucunda; alt-üst yapı problemleri, ulaşım, güvenlik, eğitim, gecekondulaşma, yerleşim yeri bulamayan ya da kovulan kişilerin barınma problemleriyle karşılaşmaları, park, inşaat gibi elverişsiz yerlerde yaşamak zorunda kalmaları, bulaşıcı hastalıkların yaygınlaşması, çevre kirliliği gibi sayabileceğimiz pek çok alan sosyal yaşamda göçün ardında bıraktığı derin sorunlarla boğuşmaktadır.[137] Bireyin yapısının değiştiği gibi sosyal çevrenin yapısı da değişikliğe uğramaktadır. Sosyal etki, aileler üzerinde etki göstererek ailelerin parçalanmasına, dayanışmanın yitirilmesine neden olabilmektedir.[138] İnsanların hayatlarında sosyal yaşam ve iletişim oldukça önemli bir yer taşımaktadır. Göç eden bireyler de ailelerinden, arkadaşlarından, akrabalarından uzakta ve iletişim ağlarından noksan kaldıkları için uyum süreçleri oldukça zorlaşmakta ve durum psikolojik sorunlara kadar ilerleyebilmektedir.[139] Kişilerin dil eksikliği, içerdikleri kültürel farklılıklar, eğitim alanında da engeller oluşturarak kişiyi toplumun dışında bırakmaktadır. Bu durum hem eğitim eksikliği hem de psikolojik hastalıklarla sonuçlanmaktadır.[140] Göçün insan ve devletler üzerindeki etkisinin yanı sıra; bitki örtüsünü, havayı, suyu, toprağı yani çevreyi de bir hayli etkilemektedir. Toplumun

[135] Bülent Dinçer - Metin Özaslan Metin - Erdoğan Satılmış, *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralanması Araştırması,* DPT Yayını, Ankara, 1996, s. 9.
[136] Halis Başel, "İç Göçün Sonuçları ve İşgücüne Etkileri", *Journal of Social Policy Conferences*, S. 51, 2010, s. 308- 309.
[137] İbrahim Gökburun, "Yüksekova İlçesinde Nüfus Hareketleri"(1980-2013 Döneminde Yaşanan Göçün Nedenleri ve Sonuçları), *Coğrafya Dergisi*, 2014, S. 29, s. 115.
[138] Başel, "İç Göçün Sonuçları", s. 300-303.
[139] Ann Hiott vd., "Migrant Farmworker Stress: Mental Health İmplications". *The Journal of rural health: official journal of the American Rural Health Association and the National Rural Health Care Association*, 2008, C. 24, S. 1.
[140] Tayfun Turan - Asli Beşirli, "Kentleşme Sürecinin Ruh Sağliği Üzerine Etkileri", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2008, C. 9, S. 4.

istikrarsızlığı çevreye, bitkilere, ormanlara, hayvanlara da ciddi zararlar verebilmektedir.[141]

[141] Sulhi Dönmezler, *Sosyoloji*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1990, s. 95-96.

2. BÖLÜM

ULUSLARARASI GÖÇ BAĞLAMINDA GÜVENLİK KAVRAMI

1. GÜVENLİK KONSEPTİNİN KAVRAMSAL/TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. Genel Olarak Güvenlik Tanımlaması

Güvenlik küresel ölçekteki tehditler arttıkça daha önemli bir kavram haline gelmiştir. Güvenliğin içerisinde pek çok anlamı barındırması, çeşitli alanlara hitap etmesinden dolayı referans nesnelerinin belirlenmesi, analiz yapılması zorunlu bir hale almıştır. Ancak, günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle bir taraftan tehditlerin diğer taraftan referans nesnelerinin etkileşiminin sınırları aşması karşısında güvenlik kavramı da kendini revize etmek durumunda kalmıştır.[142] Öte yandan, güvenlik kavramının içinde barındırdığı ekonomi, siyaset, jeopolitika, toplum, ideoloji gibi faktörler bize güvenlik alanının kapsamlı bir çeşitliliği olduğunu göstermektedir.[143]

Güvenlik de tıpkı göç kavramında olduğu gibi çeşitli disiplinlerin ilgi alanına girmiş bir kavramdır. TDK sözlüğünde güvenlik; *"toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmeleri, güven içinde yaşam sürmeleri durumu"* şekilde tanımlanmaktadır.[144] Bir başka tanımlamaya göre, herhangi bir bireyin normal şartlar altında yaşayıp, refahının sağlanması olarak da kabul edilmektedir. Yani, kişiyi çevresinde olabilecek tehditlerden koruyabilmektedir.[145] Aktörlerin sahip oldukları şartları kaybetme olasılığı karşısında tehdit kavramı oluşmaktadır. Bu pencereden baktığımızda ise birey, ulus, devlet aktörlerinin bir diğer aktör ya da aktörler tarafından elinde bulundurdukları şartları kaybetmeleri yani tehdit ile karşı karşıya gelmeleri güvenlik olgusunu tanımlamamızı

[142] Tolga Çikrıkci, "Uluslararası İlişkilerde Güvenliğin Referans Nesnesi Sorunsalı: Klasikten Yeniye Kavramsal Bir Analiz", *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2017, C. 3, S. 6. s. 217.
[143] Muhittin Demiray - İsmail Hakki İşcan, "Uluslararası Sistemde Güvenlik Kavramının Değişimi Ekonomik ve Jeopolitik Arka Planı", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, C. 21, S. 3, s. 149.
[144] https://sozluk.gov.tr/ kelime: Güvenlik, (Erişim Tarihi: 25.04.3022).
[145] Doğu Ergil, "Güvenlik ve Özgürlükler: Siyaset Felsefesi Açısından", *İnsan Hakları ve Güvenlik*, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Yayın 1, Ankara , 2001, s. 117.

sağlamaktadır. Öbür taraftan bir aktörün; birey, toplum, devlet hangi aktör olursa olsun başka bir aktör tarafından herhangi bir tehlike, tehdide maruz kalmaması, hesap vermemesi de güvenli bir ortamda bulunduğunu bizlere göstermektedir.[146]

Güvenlik (security) kelimesi Latince 'securus' sözcüğünden meydana gelen bir kelime olup kaygılardan, tehlikelerden kendini garanti altına alma, emniyette olma durumunu ifade etmektedir. Daha detaylı inceleyecek olursak güvenlik kelimesi 'se' ve 'cura' takılarının birleşiminden meydana gelmekte ve bu takıların ilkinin kelime anlamı; bir şeylerden arınma, özgür kalmayken diğerinin anlamı da; endişedir. Yani güvenlik; endişelerden arınma, özgür kalmak demektir.[147] Bireylerin, grupların, toplulukların hatta devletlerin güvenlik algılamalarını ve ihtiyaçlarını hangi tehditlerin önemseneceği şekillendirmektedir.[148] Bireyin güvenlik anlayışını ise endişe ile ilişkilendirilebiliriz. Çünkü birey gerek kendisinin gerek ailesinin gerekse yakınlarının can, mal güvenliğinin korunmasını ve devamlılığını temenni eder ve bu konuda kaygı duyabilmektedir.[149]

Güvenlik perspektifini sert ve yumuşak güvenlik olarak ikiye ayırmaktayız. Klasik güvenlik olarak da bahsedilen sert güvenlik perspektifi, kamu düzeninin sağlanmasında en önemli unsur olarak kabul edilmekte ve bu perspektifte güvenlik, isminden de belirgin olduğu üzere sert, askeri tedbirlerle sağlanmaktadır.[150] Yumuşak güvenlik perspektifi ise ilerleyen bölümlerde detaylı olarak ele alacağımız insani güvenliğini temsil etmektedir. Bu perspektife göre politikalar insanı merkeze alarak düzenlenmektedir. İnsan hakları, çevre, uyuşturucu, sağlık, ekonomi ve sosyal eşitsizlikler gibi konular ön plandadır.[151] O halde klasik güvenliğin, kamu düzeninin korunmasında sert gücü, savaşları haklılaştıran bir güvenlik perspektifi olarak karşımıza çıktığını dile getirebiliriz. Aynı zamanda insani güvenlik olarak adlandırdığımız yumuşak güvenliğin de bireyin refahını ön planda tutan bir güvenlik perspektifi olduğunu söyleyebilmekteyiz.

---

[146] Demiray-İşcan, "Uluslararası Sistemde Güvenlik", s. 150-151.
[147] *Oxford Latin Dictionary* "Security", (Oxford: at the Clarendon Press, 1968, s.1722.
[148] Şevket Ovalı, "Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2006, C. *3*, S. 10, s. 4.
[149] Beril Dedeoğlu, *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, Derin Yayınları, İstanbul, 2003, s. 9.
[150] Barry Buzan, *People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 1991a, s. 4.
[151] David Baldwin, "The Concept of Security", *Review of International Studies*, 1997, C. 23, S. 1, s. 5.

Uluslararası ilişkileri incelediğimizde; güvenliğin pek çok form ile karşımıza çıktığını görmekteyiz. Genelden özele doğru gittiğimizde, öncelikle uluslararası sistemin bütünlüğü ve güvenliğinden daha sonra sırasıyla bölgelerin, devletlerin, toplumun, grupların, bireylerin güvenliğinden bahsedebilmekteyiz.[152] Aktörlerin kurdukları güvenlik sistemi ise üç kategoride ele alınabilmektedir. İçeriden dışarıya doğru bir değerlendirme yaptığımızda; ilk olarak, aktörün kendi benliğini korumak için kurduğu bir güvenlik sistemi bulunduğunu görmekteyiz. Yani aktör, kurmuş olduğu yönetim şeklinin, kaynaklarının korunması ve sürdürülmesini hedeflemektedir. Daha sonra sınırları yani komşu ülkeleri ile kurduğu ilişki, tehdit ağlarını şekillendirmektedir. En son aşamada ise küresel çaptaki sistemsel krizler, tehditler yer almaktadır.[153]

Son zamanlarda güvenlik kavramının insan hakları, göç gibi konular ile ilişkilendirilmesi artış göstermiştir. Yapılan politikaların uluslararası alanda eleştirilmeye başlanması, düzende herhangi bir denge kurulup kurulamayacağı tartışma konusu haline gelmiştir.[154] Güvenliğin yapısı üzerine bir analiz yapılacağı zaman; hangi önlemlerin alındığı, hangi risklerin var olduğu, bu risklerin neyi tehdit ettiği yani hangi değerler karşısında tehlike arz ettiği, bu değerlerin hangi aktör tarafından korunması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Dahası aktörlerin sahip olduğu çıkarları uğruna yeri geldiğinde özgürlükler kısıtlanabilir, yabancılar yani göçmenler sınır dışı edilebilir, hatta tutuklanabilir, bu alanlara karşı politikalarda pek tabii desteklenebilir duruma gelmektedir. Güvenlik alanında net, şeffaf bir perspektif kurulduğu takdirde, devletler artık güvenlik gibi belirsiz kavramların ardına sığınma şansı bulamayacak ve bu şeffaflık oldukça caydırıcı olacaktır.[155] Bununla birlikte güvenlik, insan hakları gibi konseptlerin üzerinde uzlaşıldığı ve şeffaflık sağlandığı durumlarda, göç olgusunun güvenlikleştirme alanına dahil edilmediğini ve insan haklarının korunmuş olduğunu görebileceğiz.

[152] Dedeoğlu, 2003, s. 12.
[153] Dedeoğlu, 2003, s. 55.
[154] Rhonda Powell, "The Concept of Security", *University of Oxford Socio-Legal Review*, 2012, s. 1.
[155] Powell, "The concept of security", s. 29.

1.2. Ulusal Güvenlik

Tıpkı bireylerin can, mal güvenliğinin korunmasının önemli olduğu gibi devletlerin 'varlığının', toprak bütünlüğünün korunması hatta sürdürülmesi de ciddi bir konudur. Tam da bu nokta yani varlığın korunması ve korkulardan arınmak güvenliğin bel kemiğini oluşturmaktadır.[156] Aynı zamanda ulusal bütünlüğün, istikrarın sağlanması devletin en temel amacı olarak kabul edilmektedir.[157] Ulusal güvenlik; devletlerin sahip olduğu otoritelerinin, yönetiminin devamlılığı olarak da kabul edilmektedir.[158] Uluslararası sistemde bulunan her aktör o veya bu sebepten dolayı güvenliğe ihtiyaç duyabilmekte, kendilerini tehlikede hissedebilmektedir. Öte yandan, her aktörün farklı sebeplerle güvenlik arayışına girmelerine rağmen, odaklandıkları çözüm noktaları ise benzerdir. Örneğin; devlet güvenliği devletin egemenliğinin ve bütünlüğünün sağlanması, sürdürülmesi anlamına geldiğinden, devletler ulusal güvenliklerine yönelik bir tehdit ile karşılaştıklarında ya iş birliği arayışına girip bu tehlikeden kurtulmaya çalışırlar ya da sistem içerisinde kapasitesi ve gücü yetebilecek olan bir devletin çatısı altına girerler.[159]

Ulusal güvenliğin bir özelliği, hem devletin kendi topraklarındaki hakimiyetinin, egemenliğinin sürdürülmesi hem de içinde barındırdığı bireylerin yani vatandaşların güvenliğinin dışarıdan gelecek tehditlere karşı korunması, istikrarlı topraklarda yaşamalarıdır.[160] Bir devletin en temel amacı; güvenliğini temin edebilmektir. Güvenliğinin ve bağımsızlığının korunmasını ise sahip olduğu güç ile gerçekleştirebilmektedir. Bu bağlamda her devlet, kendi toprakları içerisinde siyasi, ekonomik, kültürel olarak bütünlüğünü sağladığında, toplumun ve devletin bağımsızlığını korumayı başardığında otomatik olarak dış politika alanında da bütünlüğünü ve gücünü sağlayabilecektir.[161] Modern ulus devletin sahip olduğu

[156] Demiray-İşcan, "Uluslararası sistemde güvenlik", s. 149.
[157] Salih Elmas, *Modern toplumun güvenlik çıkmazı: Tehdit, risk ve risk toplumu perspektifinden güvenlik*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Ankara, 2013, s. 7.
[158] Nasıh Sarp Ergüven, "Uluslararası Hukuk Açısından Güvenlik Kavramının Teorik Temelleri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, C. 65, S. 3, s. 779.
[159] Dedeoğlu, 2003, s. 13,14.
[160] Elmas, 2013, s. 33-34.
[161] Yaşar Atalay, "Tarihsel ve Teorik Perspektiften Güvenlik Kavramının Dönüşümü", *Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi),* Ankara, 2020, s. 24.

ulusal güvenlik anlayışı, politika yapıcıların amaç-araç yapısına uyumlu olabilecek akıllı bir siyaset öngörüsü ile hareket etmektir.[162]

Örneğin; devletler ulusal güvenliklerini korunması gereken bir durum, savaş ile karşılaştıklarında tüm stratejiler, planlar belirlemeli, hatta yıkımlar ve bu yıkımların nasıl iyileştirileceği dahi öncesinden bilinmelidir. Bu bağlamda ise devletlerin sahip olduğu ulusal güvenlik anlayışları dışarıdan gelebilecek tehlikelerin nasıl üstesinden gelineceğine karşı her zaman bir gözetim ve kontrol altında tutulması ve stratejilerin belirlenmesi yönündedir.[163] 11 Eylül terör saldırısı ise bizlere tüm devletleri yeri geldiğinde, ciddi bir problem ile karşılaştıklarında ulusal güvenliklerini tek başlarına sağlayamayacaklarını göstermiştir. Bu bağlamda devletlerin uygulayacakları politikaları diğer devletlerin politikaları ile uyumlu hale getirmeleri ve iş birliğini sağlamaları gerekmektedir. Aksi takdirde, devletlerin ulusal güvenlikleri küresel tehditlerle baş başa kalabilecektir.[164]

Ulusal ve uluslararası güvenlik birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Ulusal güvenlik penceresinden baktığımız zaman; siyasal bağımsızlık, toprak bütünlüğünün korunması ve devamlılığın sağlanmasın en önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlara ek olarak; devletin iktidarlığı, devletin içerisinde yaşayan vatandaşlarının refahının sağlanması da ulusal güvenliğin ilgilendiği konular arasında yer almaktadır.[165] Ulusal çıkar ve tehdit kavramları ulusal güvenlik söz konusu olduğunda akla ilk gelen kavramlar arasındadır. Ulusal güvenliğin karşısında tehlike olarak kabul edilen konular oldukça belirsizdir. Çünkü; nelerin tehdit olarak algılanıp algılanmayacağı, nelerin korunmak istendiği, çoğu zaman muğlak kalarak devlet merkezli çıkarlara, devletin yapısındaki işleyişe göre şekillenmektedir.[166]

---

[162] Mikkel Vedby Rasmussen, "Reflexive Security: NATO and International Risk Society", *Millennium*, 2001, C. 30, S. 2, s. 288.
[163] Ramussen, " Reflexive Security: NATO", s. 296, 287.
[164] Ulrich Beck, "The Silence of Words: On Terror and War", *Security Dialogue*, 2003, C. 34, S. 3, s. 264.
[165] Baldwin, "The Concept of Security" s. 17; Dedeoğlu, 2003, s. 49.
[166] Fikret Birdişli, "Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, C. 1, S. 31, s. 152.

1.3. Uluslararası Güvenlik

Uluslararası güvenlik; aslında tıpkı bireylerin varoluşsal bir şekilde güvenlik kaygısı duymasına benzer. Çünkü; tıpkı bireyler gibi devletler de uluslararası konjonktürde güvenlik endişesi duymaktadır.[167] Uluslararası güvenliğin kurulmasında, devletlerin varlığının sağlanmasında devletlerin bünyelerinde barındırdıkları güç oldukça etkilidir.[168] Uluslararası güvenlik penceresinden baktığımızda; ilk olarak sert güvenlik önlemleri karşımıza çıkmakta ve egemen devlet unsuru ön planda tutulmaktadır.[169] Ulusal güvenliğin sağlanması beraberinde uluslararası güvenliğin sağlanmasını güçlendirmektedir. Çoğu devlet ulusal güvenliklerini tek başlarına sağlayabilirken, uluslararası göç gibi ciddi problemler, tek başına başa çıkabilecekleri güvenlik sorunları değildir. Bu yüzden, devletlerin uluslararası alanda bir birlik kurmaları gerekmektedir. Böylece devletler ciddi güvenlik sorunlarına karşın uluslararası sistemde daha çok etkiye sahip olabilir ve sistemin bütünlüğünü sağlamak için güç birliğine başvurabilirler.[170]

Devletlerin küresel çapta karşılaştıkları göçmen kaçakçılığı, terörizm, salgın hastalıklar, ekolojik dengesizlikler gibi problemlerle mücadele edecek ortak bir politika bulamamaları ya da uygulayamamaları onları yeni bir siyaset yapma aracı bulmaya itmektedir. Bu bağlamda soğuk savaş sonrasında devletlerin sahip olduğu güvenlik anlayışı sadece askeri alanda bir savunma geliştirmek değil, belirtmiş olduğumuz çok yönlü sorunlar karşısında yeni bir siyasi rota arayışı yönündedir.[171] Modern devletin oluşması, sınırlarının kurulması devletleri dış ilişkilerini düzenlemeye yönlendirmiştir. Dış ilişkiler ise, kendi sınırlarının dışında olan gerek devletler gerekse uluslararası örgütleri içeren aktörler çerçevesinde düzenlenmiştir. Bu bağlamda bir devletin uluslararası güvenliği de dış ilişkileri, düzenlediği politikaları, askeri, politik, ekonomik alanlardaki gücü ile belirlenmektedir.[172] Devletlerin ortak menfaatları söz konusu olduğunda devreye uluslararası güvenlik

---

[167] Selim Kanat - Enver Bozkurt, *Uluslararası Toplumun Paradoksu: Terörizm, İnsan Hakları, Güvenlik ve 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişiklikler,* Asil Yayın, Ankara, 2007, s. 59.
[168] Baldwin, "The Concept of Security" s. 13.
[169] Gülgün Tuna, *Yeni Güvenlik: Küresel Ekonomik, Ekolojik ve Sosyal Tehditler*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003, s. 165.
[170] Dedeoğlu, 2003, s. 54.
[171] Elmas, 2013, s. 71.
[172] Anthony Giddens, Ulus Devlet ve Şiddet, çev. *Cumhur Atay,* Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s. 227.

girmektedir. Devletlerin uygulayacakları eylemlerin diğer bir devletin eylemlerine bağlı olduğunu öne süren karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, uluslararası alan biçim almaktadır. Devletlerin iç işlerine karışılmaması ve anlaşmazlıkların barışçıl yöntemlerle çözülmesi kendi yapılarını, kimliklerini güçlendirmekte ve diğer devletlerin politikaları ile uyumlu davranmalarını sağlamaktadır. Bu sayede uluslararası sistemin bütünlüğü güvence altına alınmaktadır.[173]

Tıpkı 11 Eylül olaylarının ardından salınan korku gibi yaşanan çeşitli göç problemlerinin ardından da göç olayı devletler tarafından ciddi bir tehdit olarak algılanmakta, üstelik ortada var olmayan tehlikeler dahi bir güvenlik sorunu haline getirilerek, bu şartlar altında ulusal güvenliğin korunamadığı algısı oluşturulmaktadır. Ancak bilinmelidir ki; ulusal güvenliğin senaryolar çizilerek korunmaya çalışılması, dünya üzerindeki hiçbir sorunun çözülmesini sağlamamış, var olan tehlikelerin de üstesinden gelinip güvenli bir ortam kurulmasına olanak sağlamamıştır.[174] Bu bağlamda uluslararası göç ve yabancı düşmanlığı üzerinden yapılan politikalarla bir güvenlik zafiyeti oluşturulması, uluslararası alanda istikrarın korunmasını sağlayamayacaktır. Küresel ölçekte var olan uluslararası göç, terörizm gibi krizler karşısında ancak çok uluslu bir iş birliğine gidildiği takdirde başarıya ulaşılabilir. Öte yandan, devletler her ne kadar uluslararası alanda kurulacak iş birliğinin egemenliklerini siyasi bir üst otoriteye devredilmesi ve zayıflaması olarak görseler dahi küresel ölçekte var olan problemler karşısında kurulan iş birliği sayesinde ulusal güvenlikleri ve egemenlikleri sağlamlaşmış olacaktır.[175]

Uluslararası güvenliğin var olduğunu söyleyebilmemiz için, uluslararası alanda sadece devletlerin değil, hegemon olan devletin de gücünü sürdürmesi, güvenliği belirlemesi gerekmektedir. Buradaki temel problem ise, hegemon olan devletin uluslararası sistemi ve güvenlik algılamalarını kendi çıkarları çerçevesinde mi yoksa sistemin bütününün çıkarı çerçevesinde mi komuta ettiğidir. Bu durumda ikinci dünya savaşının sona ermesinden bu yana uluslararası güvenliğin ABD'nin dünya üzerindeki konumu, çıkarları, stratejileri, ideolojileri temelinde

[173] Buzan, 1991a, s. 148-149.
[174] Elmas, 2013, s. 181.
[175] Beck, "The Silence of Words", s. 264-265.

oluşturulduğunu söyleyebilmekteyiz.[176] Soğuk savaşın sona ermesi aslında güvenlik alanına yönelik tehlikelerin öngörülebilirliğini oldukça azaltmıştır. Bunun yanı sıra uluslararası güvenliğe yönelik tehlikelerin de çeşitliliği artmıştır. Küreselleşme sayesinde ise teknoloji, ulaşım, iletişim ağlarının kuvvetlenmesi, çeşitli imkân ve refah ortamlarının oluşturulması beraberinde özgürlük, ekonomik hayat, gelir düzeyi alanlarına yönelik beklentiyi arttırmış ve kitleler üzerinde çeşitli tartışmalara ve göç olayının tetiklenmesine neden olmuştur. Sistemdeki bu değişimlere baktığımızda, uluslararası güvenliğin artık sınırlı bir alanda değil; siyasi, ekonomik, ekolojik, sosyolojik pek çok alanda yayılım gösterdiği gözler önündedir. Devletlerin uluslararası göç, terör, insan kaçakçılığı, açlık gibi sorunlarla mücadelesinin ise bu yayılım karşısında yeterli olmayıp, uluslararası bir iş birliği ile sağlanabileceğini bizlere göstermiştir.[177]

1.4. İnsani Güvenlik

Soğuk savaş döneminde rafa kaldırılan etnik ve dini temelli çatışmalar soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte terörizm, sağlık, çevre, silahlanma, göç, insan kaçakçılığı ve ticareti gibi küreselleşmenin etkin rol oynadığı yeni tehditler olarak gün yüzüne çıkmıştır. Klasik güvenlik yaklaşımının bu çatışmalar karşısında yetersizleşmesi de kaçınılmaz olmuştur. Yani küreselleşme ile meydana gelen etnik, dinsel problemler ve oluşan güvenlik boşluğu sadece devlet güvenliğinin değil bireysel güvenliğin de uluslararası düzeyde ne derece önemli olduğuna aynı zamanda endişe duyulan ve söz edilmeye başlanılan bir alan olduğuna dikkat çekmiştir.[178] Bu açıdan insani güvenliğe tehdit olabilecek terörizm ve göç gibi problemler karşısında insan haklarının korunması, temel hak ve özgürlüklerin elde edilmesi ve geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. İnsani güvenlik, dönemin içinde bulunduğu riskler karşısında bir gereksinim olarak kendini göstermiştir. Yeni dönem içerisinde insani güvenlik ihtiyacı doğarken, diğer yandan

[176] Klevis Kolasi, "Eleştirel Teori ve Güvenlik: Kimin İçin Güvenlik?", Emre Çıtak ve Osman Şen (ed.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı: Teorik Değerlendirmeler*, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, Ankara, 2014, s. 126.
[177] Kadir Sancak, "Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü", *Sosyal Bilimler Dergisi,* 2013, s. 131-132.
[178] Zafer Akbaş, Küreselleşmenin Gelir Dağılımına Etkisi: Yoksulluk, Gelir Adaletsizliği ve İnsani Güvenlik İlişkisi, In *CPRS Turkey Coventry University, International Human Security Conference Series,* 2012, s. 126.

da iklim değişikliği, kaynakların aşırı kullanımı, göç gibi problemlerin varlığı güvenliğin devletlerin güvenliğinden yani olası savaş riskinden daha ciddi tehditlerle karşı karşıya geldiğini gözler önüne sermiştir.[179]

Yapılan çalışmaların sonucunda insani güvenlik düşüncesinin öncüsü Buzan; bireysel, ulusal ve uluslararası boyutta bütünsel bir şekilde yani yalnızca askeri değil ekonomi ve çevreyi de içine alarak genişleyen yeni bir güvenlik anlayışını yeni bir argüman olarak sunmuştur.[180] Yaklaşımın temelinde ise sadece devletlerin ekonomik yapıları, kalkınma sorunları gibi çeşitli özelliklerine odaklanmak değil bunun yanında bireyi de içine alarak basit bir biçimde güvenlik genişletilmesine gidilmesi yer almaktadır. Yani, yeni güvenliğin referans nesnesi bu durumda ulus-devletten bireye kaydırılarak genişletilmiştir.[181] Yalnızca uluslararası arenadaki çatışmalar değil ulusal sınırlar içerisindeki çatışma, terör, salgın hastalıklar gibi unsurlar da bireyler üzerinde çeşitli endişeler oluşturarak bireyleri güvenlik arayışına itmektedir. Bu aşamada insani güvenlik yaklaşımı, içerdiği *''Korkulardan kurtulma özgürlüğü, yoksulluktan kurtulma özgürlüğü''*[182] anlamı gereğince bireylerin özgürlüklerine koruma sağlamaktadır.[183] Bu bağlamda insani güvenlik anlayışının, klasik güvenlik anlayışının barındırdığı eksikliği doldurarak güvenliğin sağlanmasında daha etkili bir yaklaşım olduğu görülmektedir.[184]

Güvenlik kavramının dinamik bir kavram olması, aynı zamanda içinde bulunduğu konjonktürün etkisi ile karşılaştığı sorunlar, kavramın taşıdığı anlamı değişikliğe uğratmakta ve geliştirmektedir. Soğuk savaşın sona ermesi de konjonktürde ciddi değişikliklere sebep olduğu için güvenlik olgusunun da içine insani güvenlik unsurunu da katarak kendini genişletmesine yol açmıştır.[185] İnsan açısından güvenliğin genişlemesini ele aldığımızda gerek devlet karşısında gerekse

---

[179] Selim Kanat - Timuçin Kodaman - Adem Ali İren, "İnsani Güvenlik ve Terörizmle Mücadele", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2016, C. 21, S. 2, s. 579-580.

[180] Keith Petersen, Review of *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, by Barry Buzan, *The American Political Science Review*, 1984, C. 78, S. 3, s. 852.

[181] Barry Buzan - Lene Hansen, *The evolution of international security studies*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, s. 223- 224.

[182] Bkz. "Freedom from fear, Freedom from want"

[183] UN Commission on Human Security, *Human Security Now: Protecting and Empowering People*, UN, New York, 2003.

[184] Kanat-Kodoman-İren, "İnsani Güvenlik ve Terörizmle", s. 581.

[185] Brauch, "Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması", s. 17.

dış tehditler karşısında insan bekasının yani varlığının ve yaşam kalitesinin güvence altına alınması aynı zamanda arttırılmasının da sağlanabileceğini görmekteyiz.[186] Hem devletin hem de insanlığın bekasına yönelik tehditlerin varlığı, zamanla güvenlik çıkarlarının yeniden tanımlanmasına ve tehditler karşısında ciddi kaygı yaratan devlet politikalarının meşrulaştırılmasına sebebiyet vermektedir.[187]

1994 yılının öncesinde devletlerin odaklandığı temel problemler; ekonomik yapı, sanayileşme, yatırım, yoksulluğun ortadan kaldırılması, açlık gibi konular olup, pek çok çalışmada ön plana çıkmaktadır.[188] İnsan güvenliğinin ele alınması ise 1994 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Kalkınma Raporunda; tarım, cinsiyet meseleleri, topluluğun geliştirilmesi gibi konular üzerinden ele alınarak insana öncelik veren bir gelişme modeline vurgu yapılmıştır. Raporda askeri güvenlikten ziyade insan kalkınmasına ve korunmasına öncelik veren insani bir güvenlik kavramının önem kazanması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda hiçbir güvenliğin insanı merkeze alınmadan sağlanamayacağı da vurgulanarak gerek insan haklarının, barışın gerekse çevrenin korunması ve toplumsal entegrasyonun sağlanması hedeflerine ulaşmada sorunlar yaşanacağı dile getirilmiştir. Buna ek olarak, raporda insani güvenliğin evrensel bir sorun olduğu ve 21. yüzyılda toplum yaşamını derinden etkisi altına alacağı vurgulanmaktadır. Bunun yanında insan güvenliğine risk oluşturan sorunlar arasında en önde gelenler; ekonomi, gıda, sağlık, çevresel, fiziksel, toplumsal ve siyasal güvenlik gibi yedi kategori ele alınmakta olup en önemli olanlar ise; nüfus artışı, aşırı uluslararası göç, uyuşturucu ve uluslararası terör olarak ele alınmaktadır.[189] 1994'te yayınlanan rapora 2020'de bir yenisi olan insani gelişme ve antroposen[190] adlı rapor yayınlanmıştır. Raporda başlıca ele alınan konular; şüphesiz Covid-19 küresel salgını, kalkınma, insani güvenliğin ileri götürülmesi ve kalitesinin arttırılması, doğa ve çevrenin sürdürülebilirliği, toplumsal cinsiyet eşitsizliği konularıdır. Su kıtlığı ve biyoçeşitliliğin azaltılması doğal tehlikeler olarak

[186] Akbaş, "Küreselleşmenin Gelir Dağılımına", s. 126.
[187] Brauch, "Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması", s. 20.
[188] Amartya Sen, *Poverty and Famines: An Eessay on Entitlement and Deprivation*, Oxford university press, New York, 1992, s. 1-9.
[189] UNDP, *Human development report*, Oxford University Press, New York, 1994.
[190] İnsanlığın çevre üzerinde önemli etki yapmaya başladığı sanayi devrimi sonrası dönem

adlandırılıp göç ve kentleşmeye yönelik tetikleyici unsurlar, riskler olarak değerlendirilmiştir.[191]

2. GÜVENLİK KAVRAMININ TARİHSEL EVRİMİ

2.1. Soğuk Savaş ve Öncesinde Güvenlik Algılamaları

Birinci dünya savaşından önce Avrupa devletlerinin gerek toprak bütünlüğü gerekse sınır güvenlikleri Avrupa konseyi ve karşılıklı iş birliği ile korunmaktaydı. Bu durum ise devletler arasında kurulan güç dengesi ile gerçekleşmekteydi.[192] Yani, devletler arasında askeri, ekonomik, siyasi olarak tamamen birer denge kurularak bu dengenin işleyen bir hale getirilmesini öngören bir kuram.[193] Teoride, bu kurama göre devletler bir diğerinden daha üstün bir konumda bulunmayacakları için kendi güvenliklerini ve ortak barışı da sağlamış olacaklardı. Bunu kabul etmeyen, kurallara uymayan devletlere karşılık olarak yapılan iş birliği ile denge tekrardan sağlanacaktı. Bu şekilde güvenlik sürdürülebilirlik kazanmaktaydı. Fakat, karşılıklı olarak ittifakların gücü dengelemesinin ardından özellikle Avrupa'nın ve beraberinde tüm ülkelerin ayrışması da kaçınılmaz bir duruma gelmekteydi. Takip eden seneler içinde Milletler Cemiyeti'nin oluşumu kolektif güvenlik kavramının da önem kazanmasında etkin bir rol oynamaktaydı. Bu kavrama göre güvenlik düşüncesi "başkalarına karşı diğerleri" değil de "barışı bozana karşı herkes" şeklinde değişime uğramaktaydı.[194]

İkinci dünya savaşının meydana getirdiği ağır yıkımlar 1943 yılından itibaren devletlerin bu durumu bitirmeleri ve bir düzen oluşturmaları gerektiğini göstermiştir. Bunun sağlanabilmesi için de çeşitli adımlar atılarak konferanslar düzenlenmiştir. Moskova, Tahran, Dumbarton Oaks, Yalta, Potsdam konferanslarının her biri barışın

[191] Josefin Pasanen, "*The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene"*, United Nations Human Development Report Office. https://policycommons.net/artifacts/2116225/the-next-frontier/2871523/ (Erişim Tarihi: 02.02.2022)
[192] Willard Hogan, *International conflict and collective security: the principle of concern in international organization*, University of Kentucky, Lexington, 1955, s. 1.
[193] Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü Uluslararası Politika, Uluslararası Örgütler, Uluslararası Hukuk, Uluslararası İktisat, Türk Dış Politikası, Diploması Tarihi, Ülkeler,* der Yayınları, İstanbul, 2000.
[194] Hogan, 1955, s. 2-3.

yeniden tesis edilmesi için atılan adımlardır.[195] Savaşın varlığından, oluşturduğu yıkıcılığından dolayı devletler, "Ne yapmalı?" sorusu ile meşgul olduklarından, uğraştıklarından aralarında uyuşmazlıklar meydana gelmemiştir. Öbür taraftansa, savaşın sona ermesi yakınlaştıkça da "Düzen nasıl olacak" gibi endişeler kendini göstermeye başlamıştır.[196] Sonunda ikinci dünya savaşının bitmesi maalesef ki tüm dünyayı, temelde en fazla Avrupa'yı çok ciddi bir yıkıma uğratmıştır. Savaştan galip gelen, kazançlı olan iki ülke; ABD ve SSCB arasında iki kutuplu bir sistem kurulmuştur. Yıkılmış halde olan Avrupa devletleri ise bu iki kutup etrafında bir küme gibi konumlanmışlardır. Bu sistem sayesinde, iki kutup Avrupa'nın ve tüm dünyanın şekillendirilmesinde en önemli rolü oynamıştır. Öte yandan her ne kadar SSCB galip iki taraftan biri olsa dahi, savaşın yıkıcılığı ile birlikte ekonomik olarak sıkıntılar yaşamıştır.[197] Soğuk savaşın başlangıç zamanlarında iki kutuplu sistem çerçevesinde "güvenlikten" iki başat güç sorumlu olduğundan Avrupa devletleri kendilerini tehdit altında hissetmemişler. Herhangi bir güvenlik ihtiyacına, savunma alanında atılımlarda bulunmayı dikkate almamışlardır. Devam eden süreç içerisinde ise, Avrupa devletleri böyle bir ortam içerisinde kaybettikleri uluslararası etkinliğini yeniden kazanabilmek adına "Avrupa Toplulukları" fikri ile kendi güvenliklerini sağlayabilecekleri ve sürdürebilecekleri ulusüstü bir topluluk kurma çabalarına girmişlerdir.[198]

Aynı zamanda ABD'nin SSCB'yi tamamen çevreleme politikası da NATO'nun kurulmasında oldukça büyük bir rol oynamaktaydı. NATO'nun en önemli göreviyse, ABD ve Avrupa'yı askeri alanda bir araya getirip, SSCB'yi Avrupa'dan dışarıya itmekti. Anlaşıldığı üzere NATO, temelde Batı Avrupa'nın güvenliğini sağlamak gayesi ile kurulmuştur. Fakat, bunun arkasındaki bir diğer önemli görevi ise, Avrupa'nın güvenliğini sağlama algısı çerçevesinde Avrupa'daki varlığını devam

[195] Muharrem Gürkaynak, "İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Avrupa'da Savunma ve Güvenlik", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Ankara, 2004.
[196] İlter Turan, *NATO İttifakının Stratejik ve Siyasi Sorunları,* İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İstanbul, 1971, s. 4.
[197] Oral Sander, *Siyasi Tarih: Birinci Dünya Savaşının Sonundan 1980'e kadar,* İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1989, s. 201-206.
[198] Haydar Efe, "Soğuk Savaş Döneminde Avrupa'da Ortak Dış Politika Oluşturma Çabaları", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 2010, C. 9, S. 1, s. 40.

ettirmek ve meşrulaştırmaktı.[199] ABD'nin SSCB'ye yönelik bir tehdit arz ettiği algıları, Truman Doktrini ile birlikte hafifletilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra, hedefinin bütünüyle ideolojik olduğu, karşılıklı bir bağımlılık yaratılması olan SSCB'yi çevreleme politikasını kurarak gerçekleştirmiştir. Yani, komünist ideolojiyi taşıyan bir devletin yönettiği savaşların diğer tarafları olan devletlere destek çıkarak bir çevreleme oluşturmuştur. Diğer yandansa, ABD'nin Avrupa'da hakimiyetini meşrulaştırmak içinde Marshall Planını düzenleyip, Avrupa'nın kalkınmasına da olanak sağlamak çıkarları altında ekonomik hedef taşıyan bir plan devreye sokulmuştur.[200]

Uluslararası alanda aktörlerin konumlarının değişimi çerçevesinde güvenlik kavramının da içerdiği anlam farklılaşmaktadır. Güvenlik; en basit ifade ile "varlığını korumak ve en önemlisi ise sürdürmek" amacıyla yapılan davranışlardır. 1940-1970 dönemleri arasında güvenliğin stratejik düzeyde kaldığını söyleyebiliriz. Soğuk savaşın bitimiyle birlikteyse içerdiği anlam değişmiştir. Günümüzde ise özellikle küreselleşmenin de var olmasıyla birlikte güvenlik kavramının özü yalnızca varlığın koruması ile sınırlı kalmamış, buna ek olarak birçok etnik faktörler, kitle imha silahları, uluslararası terörizm ve göç gibi problemler de ilave edilmiştir. Çeşitli tehlikeler karşısında doğal olarak güvenlik gereksinimi duyan devletler beraber hareket edebilecekleri gibi yalnız olarak da hareket etmeyi tercih edebilmektedirler. Soğuk savaş yılları süresi boyunca da güvenliği stabil kılan NATO, Avrupa devletlerinin savunmasını da görev olarak içinde barındırmaktaydı. Ayrıca, Avrupa'nın da ''Avrupa'nın savunmasını yalnızca Avrupa sağlamalıdır.'' fikriyle güvenlik alanında önemli gelişimler gerçekleşmiştir.[201]

Soğuk savaş döneminde var olan güvenlik anlayışı, ideolojik temele dayanan iki kutuplu sistem çerçevesinde kurulmuştur. Her iki bloğun kendi ideolojilerini koruma hedeflerinin yanı sıra sahip oldukları silahların geliştirilmesi, yenilenmesi de güvenliğin temin edilme yolları olarak kabul edilmektedir. NATO ve Varşova Paktı ise güvenliğin sağlanmasında ve tehlikelerden korunmasında etkili olan

[199] Tarık Oğuzoğlu, "NATO ve Yeni Dünya Düzeni", *Güvenlik Yazıları Serisi*, 2019, S. 27, s. 1-2.
[200] Sander, 1989, s. 257-259.
[201] Ebru Gençalp, Avrupa Güvenlik Ve Savunma Politikası (AGSP) ve Türkiye'nin Avrupa Güvenliğindeki Rolü, *içinde Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* 2, Ankara, 2011, s. 766-767.

aktörlerdir.[202] Ulusal güvenlik kavramı ilk defa gündeme geldiğinde ABD'nin ulusal çıkarlarını güvence altına alma gayesini taşırken soğuk savaş ve iki kutuplu sistem gereği bir ideoloji haline bürünmüş ve ABD'nin toprak bütünlüğünü, ideolojisini Sovyetler Birliği, komünizme ve Batı'nın sahip olduğu ideolojiye muhalif olarak oluşan her türlü tehditlere karşı korunmak olarak şekillenmiştir.[203] Soğuk savaş döneminde var olan güvenlik anlayışı; komünizm tehdidi karşısında ideolojilerin, ekonominin, askeri unsurların tümünün tehlikede olduğu yönündeydi. Bu düşüncenin ve soğuk savaşın sona ermesi bir değişimi beraberinde getirerek dönemin kısıtlamalarının ortadan kalkmasına neden olmuştur. Aslında güvenliğin değişime uğradığını söylemenin yanı sıra içinde bulundurduğu farklı kavramların gün yüzüne çıkması ile çeşitlendiğini söylemek daha doğru olur. Çünkü; ekonomik güvenlik, çevre güvenliği, kimlik güvenliği, askeri güvenlik, sosyal güvenlik, bunların hepsi güvenliğin birer alt dalı haline gelmişlerdir.[204]

Soğuk savaş dönemindeki güvenlik anlayışının ise; sivil özgürlüklerin rafa kaldırılması, savaşı ve kaynakların dağılımını haklılaştırmak şeklinde olduğunu dile getirebiliriz.[205] Soğuk savaş süresince güvenlik meselesi olarak görülen konular, askeri güç ile ilişkilendirilen konular olarak görülmüştür. Yalnızca devletin sahip olduğu askeri yapısı, yönetimi ve gücü yüksek politika alanına girmiştir. Yani güvenlik, yalnızca askeri gücü merkeze almış, güvenlik alanına giren diğer konularsa önemsenmemiştir.[206] Başka bir deyişle başta odaklandığımız göç konusu ve insan hakları gibi güvenliği yakından etkileyen alanlar dahi alçak politika kategorisinde değerlendirilip güvenlik meselesi olarak düşünülmemiştir. Üstelik ciddi bir çelişki olarak kabul edebileceğimiz şekilde güvenlik konsepti dikkate değer bir kavram olarak ele alınmamış, yalnızca etiket olarak değerlendirilip, göz ardı edilmiştir. Güvenliğin tartışılan bir kavram olması barındırdığı çelişkilerden ötürüdür. Tıpkı birey ve devletin, ulusal ve uluslararası güvenliğin, şiddet ve barışın arasında var olan çelişkide olduğu gibi; devletlerin sahip olduğu güvenlik anlayışları ile diğer devletlerin güvenlik anlayışları da çatışmaktadır. Soğuk savaş döneminde var olan güvenlik çelişkisi ise; NATO- Varşova Paktı yani ABD ve Sovyetler Birliği arasında

[202] Demiray-İşcan, "Uluslararası sistemde güvenlik", s. 149.
[203] Birdişli, "Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel", s. 152.
[204] Baldwin, "The Concept of Security", s. 15,16, 23.
[205] Powell, "The Consept of Security", s. 29.
[206] Baldwin, "The Concept of Security", s. 9.

gerçekleşmekteydi.[207] Bu çelişkiyi pek çok aktör ve politikaların içinde de görmek oldukça yaygındır. Ele aldığımız göç konusunda ise, devletlerin göç olgusunu bir güvenlik tehdidi olarak adlandırması ve insan hakları söylemleri, bunlara yönelik düzenlemelerinin arasında da benzer bir çelişki olduğu aşikârdır.

2.2. Soğuk Savaş Sonrasında Güvenlik Algılamaları

Soğuk savaş döneminde iki kutuplu sistemin baskısı ile güvenlik; günümüzdeki gibi ayrışan değil, oldukça dar ve belirli çerçeveleri olan bir kavramdı. Bu yüzden de çevre, enerji, gıda, göç meseleleri güvenlik alanı olarak görülmediğinden sahip oldukları değer bilinmemekteydi.[208] Başka bir deyişle, günümüz gündeminde gittikçe artan ve başlıca tehdit kaynağı olarak görülen göç probleminin önemi o dönemler içerisinde fark edilmemekteydi. Güvenlik konseptindeki belirsizlikte olduğu gibi, soğuk savaşın ardından da güvenliğe yönelik tanımlamalar oldukça sınırlı ve yetersiz kalmıştır.[209] Tehditlerin değişmesi, güvenlik alanına yönelik gösterilen referans nesnelerinin dönüşmesi olarak kabul ettiğimiz[210] bir değişimi beraberinde getiren soğuk savaşın sona ermesi, uluslararası ilişkiler disiplinindeki pek çok fenomen gibi güvenlik kavramının da değişime uğramasına, yol açmıştır. Üzerinde durduğumuz göç olayı ise tanımlamalarda güvenliğe yönelik bir tehdit olarak yerini almış, güvenlik söylemlerinde sıklıkla bahsedilen bir kavram haline gelmiştir.[211]

Güvenlik algılamasının değişimi, para ve gücün dağılımında da direkt olarak bir değişime yol açmaktadır. Örneğin; daha önceleri güvenlik algılaması askeri güç çerçervesinde ele alındığından, hükümet harcamaları da bu yönde ilerlemekteydi. Ancak, güvenliğin çerçevesinin içerisine ekonomik güvenliği de alarak genişlemesi hükümet harcamalarının askeri alandan, ticaret ve dış ilişkiler alanına doğru yoğunlaşmasına yol açmak açmıştır.[212] Soğuk savaşın ardından gündemde olan en

[207] Buzan, 1991a, s. 1, 2, 364.
[208] Özgün Erler Bayır, Soğuk Savaş Sonrasında Güvenliğe Yönelik Teorik Tartışmalar, *Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar,* Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s. 175.
[209] Powell, "The Concept of Security", s. 29; Emma Rothschild, "What Is Security?", *Daedalus*, 1995, C. 124, S. 3.
[210] Ovalı, "Ütopya ile Pratik Arasında", s. 4.
[211] Jef Huymans, "The European Union and the Securitization of Migration", *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 2000, C. 38, S. 5, s. 45.
[212] Rothschild, "What Is Security?", s. 53-98.

önemli konular; güvenliğin sadece askeri alanlar, tehlikelerle sınırlı kalmayarak genişlemesi ve tehditlerin yöneldiği odak nokta olarak kabul edilen referans nesnesinin ne olacağı, nasıl belirleneceği olmuştur.[213] İki kutuplu sisteminin çöküşü güvenlik konseptinin yalnızca askeri güç ile ilişkilendirilmesinin bir kenara bırakılıp; ekonomi, ekoloji gibi çeşitli alanlara doğru genişlemesine yol açmıştır. Güneyin istikrarsız ekonomik konumu realizmin keskin bir şekilde askeri gücü ön planda tutması fikrini revize etmesine ardından da neorealizm dalgalanmalarına yol açmıştır.[214]

Berlin duvarının yıkılması, Varşova paktının ve Sovyetler Birliği'nin yıkılması, artık iki kutuplu sistem olmaması bunun yerine ABD'nin başat konumuna geçmesi sonucunda ülkelerde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Soğuk savaş sonrasında oluşmaya başlayan "yeni dünya düzeni" ile birlikte yeni tehditlerin ortaya çıkması güvenlik anlayışına verilen önemin artmasında etkili olmuştur.[215] Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve devamında soğuk savaşın bitimiyle var olan ABD'nin ulusal çıkarlarını komünizme karşı korumak olan ideolojik hedeften vazgeçilmiş; ekonomi, liberal değerler, insani güvenlik gibi temeller ön plana çıkmış, BM gibi pek çok kurum ile güvenlik tesis edilmeye başlanmıştır. Soğuk savaşın ardından birey güvenliğinin artan bir şekilde ön plana çıkması beraberinde birey güvenliğinin korunmasını sağlamak için hükümet dışı örgütlerin yani sivil toplum kuruluşlarının siyasi hayatın bir parçası haline gelmelerini getirmiştir.[216] 1990'lar boyunca BM ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının genişleyen güvenliğin en büyük destekçileri olduğunu söyleyebiliriz.[217] Buradan anlaşılacağı üzere; dünyanın gelişmesi ve değişmesi sahip olunan çıkarlar devletlerin ya da aktörlerin güvenlik anlayışının şekillenmesinde temel olmuş, aktörlerin iletişim ve etkileşimleri ise güvenliğe yön vermiş, dikkat edilmesi gereken ciddi bir alan haline getirmiştir.[218]

---

[213] Michael C. Williams, "Securitization and the Liberalism of Fear", *Security Dialogue*, 2011, C. 42, S. 4-5, s. 513.
[214] Ann Tickner, Re-visioning Security, in Ken Booth, Steve Smith, *International Relations Theory Today*, Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 1995, s. 178-179.
[215] Muharrem Aksu - Faruk Turhan, "Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik", *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2012, C. 4, S. 2, s. 69.
[216] Rothschild, "What Is Security?", s. 83.
[217] Rothschild, "What Is Security?", s. 58-59.
[218] Birdişli, "Ulusal Güvenlik Kavramının", s. 153.

Soğuk savaşın sona ermesi NATO'ya yönelik çeşitli görüşler meydana getirmiştir. Öncelikle ilk olarak; NATO'nun temelinde sadece soğuk savaşın var olduğu döneminde denge ve güvenliği düzenlemek gayesiyle kurulan bir örgüt olduğu bu yüzden de Sovyetler Birliği'nin yenilgiye uğraması, soğuk savaşın sonlanmasından dolayı artık NATO'ya ihtiyaç olunmadığı, önemini kaybettiği düşüncesidir. Fakat, NATO soğuk savaş dönemi boyunca istikrarı kurduğu gibi soğuk savaşın ardından da oluşan yeni dünya düzeninde de Kosova harekâtı gibi önemli olaylarda sorumlulukları başarı ile üstlenmiş ve kaybetmeye başladığı önemini tekrardan kazanmış, bundan sonraki süreçte de varlığını sürdürmesi gereken bir örgüt olduğu fikrinin devamlılığını sağlamıştır. İkinci öne sürülen görüş ise; Avrupa'nın güvenlik ve savunmasında attığı adımlardan hareketle, kendi ordu ve savunmasını sağlaması isteği, Avrupa'nın soğuk savaş boyunca güvenlik alanında başrol olarak yer alan NATO'ya rakip olup değerinin zayıflamasına sebebiyet verebileceğidir.[219]

Buna karşılık ABD dışişleri bakan yardımcısı Strobe Talbott NATO'nun önemini vurguladığı bir konuşmasında, NATO'nun her alanda ve yerde müdahaleler gerçekleştirebilen ve harekete geçebilen bir kurum olduğunu, NATO'nun destek vermesi sayesinde kendini geliştiren AB'nin kendisinin karşısına rakip bir örgüt olarak çıkmaması gerektiğini, bunun kesinlikle desteklenmediğini ve istenmediğini dile getirmiştir.[220] Bu alanda AB'nin çeşitli güvenlik alanlarında NATO ile iş birliği içerisinde kalmanın aksine ona karşı rakip olarak kalmayı tercih etme düşüncesi birtakım problemleri de beraberinde sürükleyecektir. NATO'nun içerisine dahil olup AB bünyesinde olmayan devletlerin dışlanması sonucunda tehdit oluşturabileceği gibi. Bu açılardan, AB hem NATO ile iş birliğini sabit tutar hem de AB dışındaki ülkelerle bağını koruyup karar mekanizmalarında yer verdiği bir yapılanma düzenlerse güvenliği noktasında önemli bir adım atmış, çaba göstermiş olduğu kabul edilecektedir.[221]

---

[219] Muharrem Gürkaynak, "Soğuk Savaş Sonrasında NATO ve Avrupa Güvenliği", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2005, C. 1, S. 1, s. 11; Kamer Kasım, "NATO'ya ve ABD-AB İlişkilerine Etkisi Bakımından Ortak Avrupa Dış ve Güvenlik Politikası", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 2002, C. 1, S. 2, s. 93-94.

[220] Strobe Talbott, U.S. Department of State, https://www.nato.int/docu/speech/1999/s991215c.htm. (E.T. 17.05.2021)

[221] Kasım, "NATO'ya ve ABD-AB", s. 99.

Bir dönüm noktası olarak kabul edilen NATO'nun yeni stratejik konsepti, 1991'de Roma'da ilan edilmiş ve bu kapsamda güvenlik; siyasal, ekonomik, sosyal, çevresel savunma açıları çerçevesinde dört temel üzerine kurulmuştur. Bunun yanı sıra, kurulan anlaşma Avrupa devletleri arasında da bir güven meydana getirme, karşılıklı iş birliği, kolektif savunma ve bütünleşmiş bir ortalık oluşturabilmeyi de hedeflemektedir. Ardından, Washington Zirvesinde ise stratejik konsept artık son haline bürünmüş ve BAB, NATO ve AB arasındaki ilişkiyi sağlamlaştırmak için görevlendirilmiştir.[222] Buradan da görüldüğü üzere NATO, bir taraftan kendi içerisinde tamamıyla bir değişime giderek güvenlik alanında yenilikler düzenlerken öbür taraftan Avrupa'nın da güvenlik ve savunmasının sağlanması için politikalar geliştirmeyi bir görev olarak üstlenmiştir. Fakat insan hakları, nükleer silahlanma, nüfus, ekonomi ve siyasal alanlarda oluşan düzensizlikler sonucunda Avrupa direkt olarak kendisine yönelik bir saldırıya maruz kalmasa da civarlarında oluşan bu istikrarsızlıkların Avrupa'ya sıçramasına karşı Avrupa'nın sınırları dışında da (out of area) güvenliğinin temin edilmesi için tedbir alınması gerekildiği fikri üzerinde uzlaşılmıştır.[223] Bu gelişmeyle birlikte NATO'nun alan dışı-alan içi müdahale ayrımının tamamen ortadan kalktığını görmekteyiz.[224]

Güvenlik kavramının hızla değişmesine neden olan önemli bir olay olan 11 Eylül saldırılarının ardından AB ve diğer devletler üzerlerinde oluşan terörizm, uluslararası göç korkusuyla artık güvenlik politikaların teoriden uygulamaya doğru bir dönüş geçirmeleri gerektiğini anlamışlardır.[225] Hem soğuk savaşın bitimi hem de ardı ardına meydana gelen 11 Eylül terör saldırıları, yaşanan krizler, terörizm gibi henüz ne olduğu bilinmeyen ve sınırları aşan ciddi bir tehlikenin var olması "Güvenlik ve Savunma" kelimeleri ve içerdikleri derin anlam, tüm dünya üzerinde güvenliğin ne derecede önem taşıdığını ve ülkeler arasında var olan ekonomik bir

[222] Kostas Ifantis, "Conceptual and Instıtutıonal Adaptatıon of Securıty: Redefınıng Nato's Role, Identıty and Strategy in the New European Condıtıon", *The Turkish Yearbook of International Relations*, 1996, S. 26, s. 13; Aslıgül Sarıkamış Kaya, "Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Ortamında AB-NATO İlişkileri", *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, C. 2, S. 4, s. 106.

[223] Gürkaynak, "Soğuk Savaş Sonrasında", s. 12-13.

[224] Merve Özkan, Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa Birliği'nin Avrupa Güvenlik Sistemindeki Rolü, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi),* İstanbul, 2007, s. 69.

[225] Kader Özlem, *Avrupa'da Güvenlik Politikalarının Oluşum Süreci ve NATO - AB Türkiye İlişkileri Açsından Analizi*, Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi, Ankara, 2019, s. 189.

bütünleşmenin yanında artık siyasi ve askeri bir bütünleşmenin de ne kadar önem taşıdığını bizlere göstermiştir. Dikkat çeken nokta şudur ki: Ne yazık ki, uluslararası göç alanında da sıklıkla karşılaştığımız çifte standart, aynı şekilde gerek yaşanan Körfez, Yugoslavya, Libya krizlerinde gerekse daha öncesindeki güvenlik atılımlarında temelde ele alabileceğimiz başta ABD, AB ve bünyesindeki devletler ortak bir politika ve savunma gösteremezken, buna karşın 11 Eylül olaylarında terörle mücadele adı altında çok hızlı bir şekilde ortak tavır sergileyebilmişlerdir.[226]

AB'nin dünyanın ekonomik olarak önde gelen devletleri bünyesinde barındırması, yaşam standartlarının oldukça cazip oluşundan dolayı hem terörizmin asıl hedefi olan ses getirme noktasında hem de göç edilmek istenilen çok cazip bir bölge olma konumundadır. Bu yüzden hem askeri güç alanında noksan kalmalarından hem de ABD'nin terörizm ve göç konularında radikal söylem ve gerçekleştirdikleri kararlarından dolayı ABD'ye bir taraftan muhtaç konumundayken diğer taraftan ise ABD ile uyumlu olmak zorundadır.[227] İngiltere, Fransa, Almanya gibi çoğu devlet 11 Eylül'den sonra toprakları içerisindeki özgürlük ve güvenlik arasındaki dengeyi kuramamış, terörle mücadele kapsamında düzenledikleri politikalarında daha çok sivil hakların ihlalleriyle alakalı konular ele alınmıştır. Güvenlik alanında var olan gelişimlere ayak uydurmak değil de halkı terörle mücadele söylemi ile gözetlemeye başlamışlardır. Bununla birlikte, sivil özgürlükleri geliştirmek için düzenlenen yasaların çıkması seneler boyu sürerken, 11 Eylül saldırılarının hemen ardından "terörist saldırıları engellemek" söylemi dahilinde düzenlenen yasalarda ulusal çıkarları doğrultusunda istedikleri değişimleri yapmakta hiçbir zaman kaybı yaşanmadan hızlıca hareket edebilmişlerdir.[228]

Yaşanan bu güvenlik çelişkisini bir örnek altında inceleyecek olursak, Lizbon antlaşmasının temel hedefleri arasında yer alan; birlik dışında oluşan faaliyetlerde uyum yakalanması, devletlerden birinin terör saldırısı altında kaldığı şartlarda diğer üyelerin hemen "dayanışma" göstererek yardım etmesi gerekmekte ve bunun ötesinde, AB'nin birlik dışında da çatışmaları önleme, barışı temin etme ve koruması

[226] Özkan, "Soğuk Savaş Sonrasında", s. 129.
[227] Yasin Öztürk, "Avrupa Birliği'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Stratejileri", *Academic Knowledge*, 2019, C. 2, S. 2, s. 189.
[228] Dirk Haubrıch, "September 11, Anti-Terror Laws and Civil Liberties: Britain, France and Germany Compared", *Government and Opposition*, 2003, C. 38, S. 1, s. 7-9.

görevleriyle yükümlü olması bulunmaktadır.[229] Ancak, Lizbon antlaşmasında temeli atılan bu kararlardan henüz daha iki sene geçmemişken, Libya krizi patlak göstermiş, ancak AB daha çok taze olan antlaşmanın dahi sorunluluklarını gerçekleştirememiş, yine ortak bir dış politika sergileyememiştir. Bununla birlikte, tehlikede olan Libya'da çatışmaya engel olunamamış, barışı temin etmek için gerekli girişimde bulunulmamıştır. Yalnızca insani yardım başlığı altında maddi yardımda bulunarak suni bir çaba gösterilmiştir. Üstelik, yapılan düzenlemeleri ele alacak olursak gerek ABD gerek AB gerekse bünyesinde bulunan çoğu devletler askeri güce sahip oldukları bir gerçektir.

Gerekli uygulamaları işleyişe sokmamalarının temel nedeni, ulusal çıkarlarını bir kenara bırakamamalarından dolayı bu askeri gücü uygulamaya geçirecek siyasi iradeye sahip olmamalarıdır.[230] Buradan anlaşılacağı gibi, meydana gelen insan hakları ihlalleri, kitlesel göçlerin yaşandığı noktalarda tıpkı Körfez ve Yugoslavya krizlerinde de olduğu gibi yine devletlerin sahip oldukları ulusal çıkarları, AB antlaşmalarının ve atılan adımların önüne geçmiş, AB Libya'da da diğerler sorunlarda da olduğu üzere politikası(zlığı)nı göstermiştir. Bu kapsamda 11 Eylül olaylarıyla birlikte gerek AB'nin gerekse ABD'nin ortak tavır gösterme konusunda, uluslararası arenada kendini geliştirdiklerini, çaba gösterdiklerini savunan kesimlere katılmamaktayız. Tam aksine, 11 Eylül olaylarında ortak bir tavır sergileyebilmelerinin altında yatan temel gayenin çıkarları çerçevesinde belirlendiğini, devletlerin ulusal çıkarlarına yönelik bir tehdit oluştuğunda insan hakları ihlalleri ve göç konularına sessizliklerinin aksine istediklerinde nasıl hızlıca ortak bir tavır tutunabileceklerini düşünmekteyiz.

Soğuk savaşın sona ermesi ve beraberinde yaşanan olaylar aynı zamanda Kuzeyin, Güneyin ve Avrupa'nın sahip oldukları ekonomik uçurumları alevlendirerek çatışmalara, kitlesel göçlere, beraberinde göç eden kişilerin siyasal

[229] Official Journal of the European Union, "Treaty of Lisbon: Amending The Treaty on European Union and The Treaty Establishing The European Community", http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=EN. (E.T. 16.05.21)

[230] Cenk Özgen, "Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasında İlk Çatlak: Libya Krizi", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2016, C. 6, S. 15, s. 169.

sığınma taleplerinde bulunmalarına da neden olmuştur.[231] Soğuk savaş sonrası dönemi incelediğimizde daha önceleri siyasal bir araç olarak kullanılabilen klasik güç anlayışının artık yetersizleştiğini yerini ise kültür, ideoloji, çeşitli uluslararası örgütler aracılığıyla kurulan bir yumuşak güç ile düşüncelerin, gündemin değiştirilmesi gerçekleşmektedir. Soğuk savaş döneminde var olan nükleer çatışma ise günümüzde bir yandan devletlerin birbirlerine ekonomik bağımlılığına, küreselleşmeyle birlikte düşünce, hayat, kültür tarzlarındaki benzerleşmeye, yani bütünleşmeye çevrilirken diğer taraftan milliyetçilik ve dini bağımlılığın sebebiyet verdiği parçalanma, çatışmalara, alınması zorlaşan önlemlerin tehlike arz etmesine ve kitlesel göçlere yol açmaktadır.[232] 1980'ler ve ardından soğuk savaşın sona ermesi, iki kutup arasındaki kaos ortamının hızla azaldığı bir dönem olarak karşımıza çıkmakta aynı zamanda uluslararası ilişkiler teorilerinin de dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.[233] Bu bağlamda ele alacağımız bir diğer konu olan uluslararası ilişkiler teorilerinin göç ve güvenlik konusuna bakış açıları da oldukça önemlidir.

3. ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİNİN GÖÇ-GÜVENLİK KONUSUNA BAKIŞ AÇILARI

3.1. Realizm

Devletin güvenliği ve hayatta kalması oldukça önemlidir. Devlet aktörünü, güvenliğin hem öznesi hem de nesnesi olarak konumlandırabiliriz. Çünkü bir taraftan devletin kendi öz güvenliğinin sağlanması gerekirken; öbür taraftan da uluslararası sistemde güvenlikten sorumlu üst bir otoritenin noksanlığından dolayı sistemin güvenliğini de sağlaması gerekmektedir.[234] Askeri güvenliğe yönelik tehditlerle karşılaşıldığında realist devletlerin temel motivasyonları; hayatta kalmak ve devletin bütünlüğünü garanti altına almak olmuştur.[235] Başka bir ifadeyle, realizmin sahip olduğu güvenlik anlayışı, oldukça dar bir pencereye sahiptir. Realist aktörler uluslararası alanda meydana gelen olayların yalnızca askeri açılarına

[231] Oral Sander, *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2015, s. 585.
[232] Sander, 2015, s. 590.
[233] Tickner, "Re-visioning Security", s. 177- 178.
[234] John Baylis, "Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2008, C. 5, S. 18, s. 71.
[235] Kenneth Waltz, *Theory of International Politics,* Reading: Addison-Wesley Publishing Company, California, 1979, s. 91.

yoğunlaşmaktadır.[236] Bu bağlamda realizmin sunduğu güvenlik anlayışının temel öznesinin devlet ve devletin güvenliği olduğunu söyleyebiliriz. Realizme göre devletin güvenliğinin temin edilmesi ise yalnızca askeri güç ile gerçekleştirilebilmektedir.[237]

Realizmin uluslararası sistemin tanımlaması; güç, uluslararası siyaset ve uluslararası çıkar kavramları çerçevesinde gerçekleşmektedir.[238] Realizmin temel aktörleri olan devletler, hayatta kalma mücadelelerinde ulusal çıkarları ve sahip oldukları güçlerini temel hedeflerine almaktadır. Bu yüzden de devletlerin uluslararası sistem içerisindeki ahlaki değerlere, insan haklarına ve bu alanlara yönelik ihlallere karşı sorumluluk sahibi olma fikrine sıklıkla yer verdiklerini söylememiz doğru olmaz.[239] Öte yandan, realizmin savunduğu güvenlik anlayışına göre; devletin güvenliğini ilgilendiren askeri alanlar, "yüksek politika" olarak değerlendirilirken; sağlık, çevre, göç, ekonomi gibi diğer konular ise "alçak politika" olarak adlandırılmaktadır.[240] Başka bir deyişle, realistler; ekonomi, kültür, çevre, göç ve sosyal konulardan uzak durmaktadır. Çünkü; onlara göre siyasal ve sosyal yaşam birbirlerinden bağımsızdır.[241]

Realist görüşe göre; devlet adamını harekete geçiren temel element, korku ve güvensizliktir.[242] Bu temele dayanarak söyleyebiliriz ki; realist görüşe sahip olan bir devlet adamı, çıkarları söz konusu olduğunda halkı üzerinde bir güvenlik endişesi yaratarak ele aldığımız göç gibi pek çok insani boyut taşıyan alanları, güvenlik önlemi alınması gereken ciddi bir tehdit olarak sunabilmektedir. Aynı zamanda realist aktör, halkını bu alanların ulusal güvenliğe yönelik tehdit olduğuna ikna ettiği için politikalarını sorgulamama hakkına da sahip olarak sistemi kendi arzuladığı yönde şekillendirmektedir. Bununla birlikte realizm görüşüne göre; devletler her

[236] Sait Yılmaz, "Güçsüz güç", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2007a, C. 3, S. 5, s. 70.
[237] Zehra Nilüfer Karacasulu, *Bölgesel güvenlik analizi Afganistan*, Beta Yayınları, İstanbul, 2011, s. 1.
[238] Sönmezoğlu, 2000.
[239] Julian Korab - Karpowicz, "How International Relations Theorists Can Benefit by Reading Thucydides", *The Monist*, 2006, C. 89, S. 2, s. 233.
[240] Şeref Çetinkaya, "Güvenlik Algılaması ve Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Güvenliğe Bakış Açıları", *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi,* 2012, S. 2, s. 244.
[241] Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995.
[242] Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, MKM Yayıncılık, Bursa, 2013.

zaman çıkarlarını maksimize etmeye yönelik politikalar gerçekleştirmektedir.[243] Bunun yanı sıra realist görüş, uluslararası sistemi anarşik olarak adlandırdığı ve bu anarşik sistemde her devletin kendi çıkarları doğrultusunda güvenliklerini temin edebileceklerini de savunmaktadır.[244] Bu bağlamda realizm görüşü ve bu görüşü benimseyen devletlerce göç olgusuna çift yönlü bir bakışın var olduğunu söyleyebilmekteyiz. Yani, devletin çıkarlarının göç meselesi ile uyumlu olduğu durumlarda, insan hakları konularına yönelik ılımlı politikalar düzenlenebilirken, çıkarları ile uyuşmadığı noktalarda göç konusu ya görmezden gelinebilmekte ya da güvenlikleştirme alanına dahil edilebilmektedir.

3.2. Liberalizm

Klasik güvenlik anlayışı, kimlik, kültür, etnik milliyetçilik, göç gibi problemleri dikkate almamıştır.[245] Soğuk savaşın sona ermesinin ardından yeni dünya düzeni ile birlikte klasik güvenlik anlayışının sahip olduğu dar kapsam, genişletilerek insan, toplum ve küresel güvenliğin önemleri vurgulanmaya başlanmıştır.[246] Realizmin sahip olduğu dar güvenlik penceresini genişletme ihtiyacı; askeri alanlardaki güvenlik problemlerinin fazlalaşmaya başlaması, mevcut olan silahlanma yarışının artık ciddi bir ekonomik yük olarak görülmesi ve birey ile toplumların hayatlarına, refah düzeylerine birer tehdit olarak kabul edilen alanların artık güvenlik sorunu olarak görülmesinin istenmesinden dolayı doğmuştur.[247] Dünyanın gelişmeye başlaması ve devletlerin birbirlerine olan bağımlılığının giderek artması, bizlere artık askeri güvenliğin tek ve en önemli unsur olarak görülemeyeceğini göstermiştir. Bu durumda liberaller; realistlerin savunduğu yüksek-alçak politika ayrımının önemini yitirdiğini vurgulamaktadır.[248] Güvenliğin kapsamının genişleyerek karşımıza çıkması, tehditlerin de genişlemesi anlamını taşımaktadır. Buradan anladığımız kadarıyla, tehditler sadece devletlerden bir diğer

[243] Sait Yılmaz, *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Milenyum Yayınları, İstanbul, 2007b, s. 9.
[244] Alec Stone, "What is a Supranational Constitution? an Essay in International Relations Theory", *The Review of Politics*, 1994, C. 56, S. 3, s. 449.
[245] Bülent Sarper Ağır, "Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2015, C. 11, S. 22, s.122.
[246] Karacasulu, 2011.
[247] Ken Booth, *Güvenlik ve Özgürleştirme*, Avrasya Dosyası Güvenlik Bilimleri Özel, çev. Çiğdem Şahin, 2003, s. 59.
[248] Robert Keohane - Joseph Nye, *Power and Interdependence revisited*, Longman Classics in Political Science, New York, 2011, s. 20.

devlete yönelik değil, aynı zamanda devlet dışı aktörlerden de gelebilmekte, üstelik yalnızca askeri tehdit olarak değil birçok perspektiften dolayı da devletler zarar görebilmektedir.[249] Hem tehditlerin hem de aktörlerin çeşitlenmesinin karşısında, askeri güç kavramı da yetersiz kaldığından, yumuşak güç kavramı ortaya çıkmıştır. Bu güç doğrultusunda devletin sahip olduğu kültür, ideoloji, siyasi değerlerinin, dış politikalarının diğer kesimlerce çekici bulunması aracılığıyla güvenlik kolay bir şekilde sağlanmaktadır.[250]

Öte yandan liberaller; realizmin aksine güvenliğin askeri güç ile değil, devletlerce kurulacak olan iş birliği ile sağlanmasını savunmaktadır. Yani, realizmin savunduğu self-help ilkesinin karşısına liberaller, işbirlikçi güvenlik ilkesini çıkarmaktadır.[251] Bu açıdan devletler arasında karşılıklı bağımlılığın var olmasının etkisi ve işbirlikçi güvenlik ilkesi ile birlikte, devletlerin birbirlerini birer tehdit olarak görmelerinden ziyade, birbirlerini güvenliklerinin temin edilmesi için ortak bir partner olarak görebilmektedirler.[252] Realistlerin çıkarları çerçevesinde devletlerin iş birliğine yanaşmaması, kendi öz savunmalarını kendilerinin sağlanması gerektiği düşüncesinin aksine liberaller; uluslararası alandaki güvenliğin, barışın ancak devletlerin uluslararası bir örgüt çerçevesinde bir araya gelmesi ile kurulabileceğini dile getirmektedir. Başka bir ifadeyle, uluslararası hukukun işler bir şekilde uygulanmasının ve uluslararası örgütlerin çatısı altında temin edilebilecek küresel bir iş birliğinin, güvenliği ve barışı sağlayacağını düşünmektedirler. Uluslararası alanda kurulacak iş birliğinin ve uluslararası örgütlerin gerekliliğini ise küresel ısınma, terörizm, uluslararası göç gibi sınırları aşmış, devlet dışı kaynaklardan dolayı gerçekleşen sorunların var olduğu ve ancak ortak bir hareket ile bu sorunların üstesinden gelineceği şeklinde açıklamaktadır.[253]

Bunun yanında realistlerin alçak politika olarak değerlendirdiği ekonomi, insan hakları, göç vb. sorunların önemini dile getirmektedirler. Liberalizmin, devletleri uluslararası örgütlerin çatısı altında iş birliğine davet etmesi ve bireylerin

[249] Joseph Nye, *Amerikan Gücünün Paradoksu, çev. Gürol Koca,* Literatur, İstanbul, 2003, s. 69-70.
[250] Joseph Nye, *Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Yolu, çev. Reyhan İnan Aydın,* Elips, Ankara, 2005, s. 20.
[251] Oktay Tanrısever, Güvenlik. Atila Eralp (Ed.), *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar* içinde, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 112-114.
[252] Gökhan Telatar, Göç ve Güvenlik: Kavramsal ve Teorik Bir Analiz *Uluslararası Göç ve Güvenlik,* eds. Gökhan Telatar, Umut Kedikli, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019), C. 1, s. 13.
[253] Sancak, "Güvenlik kavramı etrafındaki", s. 127.

özgürlüğünü savunması düşüncesinden hareketle, bireylerinde göçmen, mülteci olarak ayrıştırılmasının doğru olmadığını savunacağını, toplum içerisinde barışın sağlanması, özgürlüklere engel olunmaması gerektiğini savunacağını dile getirmek gerçekçi bir yaklaşım olur. Bunun yanında toplum üzerinde "yabancı" korkusu kurularak düzenlenen ayrıştırıcı politikaların güvenliğe zarar vereceğini ve mülteci, göçmen, yerel halk, topluluklar üzerinde güvensizlik duygusunun tamamen bir manipülasyon aracı olduğunu da öne sürebilmekteyiz.[254]

Liberal düşünce insanı iyi, mükemmel olarak sıfatlandırmıştır. Buna ek olarak adaletin, demokrasinin, özgürlüklerin ve bireyin her daim geliştirilmesini ön planda tutmuştur. Bu bağlamda liberaller, realistlerin savunduğunun aksine hem bireyler hem de devletler arasında kurulacak ilişkilerin savaş ile değil barış ve iş birliği penceresinde bir denge içerisinde kurulması gerektiğini de dile getirmektedir.[255] Aynı zamanda liberal düşünce her bir bireyin din, ırk, sınıf ayrımı yapılmaksızın eşit tutulması, mutlu olma hakkının korunması gerektiğini de dile getirmektedir. Devletler ise bu haklara engel olarak değil destekleyici, koruyucu bir aktör olarak konumlandırılmaktadır.[256] Bu liberal düşünceden hareketle devletlerin, ele aldığımız uluslararası göç olayına karşı bir tavır sergilemesinden ziyade göçmen ve mülteci olan, hiçbir gerekçe aranmadan, her manada korunmaya ihtiyacı olan bireylerin haklarını savunması, mutlu olma haklarını ellerinden almak yerine onların özgürlüklerini insan hakları çerçevesinde temin etmesi gerekmektedir. Öte yandan uluslararası alanda devletlerin iş birliği ile birlikte uluslararası göç sorunu ile mücadelelerinin uluslararası güvenliğin geleceğini de şekillendireceğini dile getirebilmekteyiz.

3.3. Feminizm

Eleştirel güvenlik yaklaşımlarına göre bireyin güvenliği ve korunmasının önemi gündemde öne planda yer almaktadır. Günümüz dünyasında bireyin güvenliğinin dar bir kapsamda değil; ekonomi, eğitim, sağlık, cinsiyet gibi çeşitli

[254] Alparslan Özerdem - Füsun Özerdem, *Human Security in Turkey*, Routledge, London, 2013, s. xvii.
[255] John Baylis, *The globalization of world politics: An introduction to international relations*. Oxford university press, USA, 2020.
[256] Arı, 2013.

alanlar çerçevesinde ele alındığını söyleyebiliriz.[257] Feminizm ise, birey güvenliğini cinsiyet ekseninde değerlendiren bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır. Feminist görüşe göre uluslararası ilişkiler erkeksi olarak nitelendirilmektedir. Uluslararası alanlardaki çalışmalarda daha fazla kadına, kadın sesine yer verilmesi gerektiği vurgulanmakta ve birey-cinsiyet ilişkisinin uluslararası güvenliğin en önemli meselelerinden birisi olduğunu dile getirmektedir.[258] Başka bir değişle feminizm; uluslararası ilişkilerde sanki hiçbir cinsiyetin bulunmadığı, çocukların dünyaya gelmediği, kadınların var olmadığı bir alan gibi görüldüğünü ve bu kesimlerin uluslararası alandaki sorunlarına göz yumulduğunu dile getirmektedir. Tıpkı mülteci, göç sorununda olduğu gibi. Bu bağlamda feminizm kadının gerek aile gerek evlilik gerekse sosyal, siyasal hayattan ve toplumdan dışlanmasını, ayrımcılığa uğramasını eleştirmektedir. Aynı zamanda uluslararası alandaki var olan çatışma, savaş, çıkar, güç ilişkilerinin hem sisteme hem de kadın ve çocuklar gibi korumasız kalan kesimlere yönelik güvensizlik yarattığını, devletlerin ise bu savunmasız kesimleri korumada niteliksiz kaldığını öne sürmektedir.[259]

Maalesef ki, sınırları aşarak küreselleşen bir problem olan göç olayında, kadın ve çocuklara en çok zarar gören, ciddi etkilere maruz kalan kesimler olarak olması gereken değer verilmemiş, bağımsız birer birey gibi değerlendirilmeyip her zaman erkeklerle bağdaştırılarak karşılaştıkları problemler göz ardı edilmiştir.[260] Göç süreci öncesinde, sırasında ve hatta sonrasında dahi her birey ve toplum cinsiyet, dil, din gibi alanlar doğrultusunda farklı açılardan zarar görmüşlerdir. Fakat kadınlar ve çocuklar ne yazık ki, bu süreçten en fazla etkilenen taraf olmuşlardır. Son 20 yılda ele alınan verilere göre kadın ve kız çocuklarının göç eden kişilerin ciddi bir kısmını hatta neredeyse yarısını oluşturduğu gözlemlenmiştir.[261] Kadınlar gerek göç sürecinde gerekse sonrasında ulaştıkları ülkelerde ayrı bir kişi gibi değil de erkeklerin yanında gelen, evin işleriyle ilgilenen, çocuklara bakma sorunluluğu

[257] Telatar, 2019, s. 16-17.
[258] Cynthia Enloe, *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*, University of California Press, California, 2014, s. 16, 32.
[259] Ann Tickner, *Gendering World Politics: Issues and Approaches in the Post-Cold War Era*, Columbia University Press, Columbia, 2001, s. 49.
[260] Kofman, "Female Birds of Passage"; Gülçür- İlkkaracan, "The "Natasha" experience".
[261] Cengiz Kılıç - Ayfer Aydıner Boylu - Gülay Günay, Kadın Göçü ve İnsan Güvenliği, *Uluslararası Göç ve Güvenlik*, eds. Gökhan Telatar, Umut Kedikli, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 138.

olanlar olarak görülmüş yaşadıkları sorunlar göz ardı edilmiştir. Fakat hem feminizmin yükselişi hem de kadın araştırmacılarının artışı "kadınların görünür olmasını" sağlamıştır.[262] Ortalama 20 sene içinde namusa dayalı cinayetler, rıza dışında evlendirilme gibi sebeplerden kaynaklı olmak üzere kadınlara yönelik şiddet ve cinsiyetçi söylemler, göçmen alan ülkelerin politika tartışmalarında bahsedilmeye başlamıştır.[263]

Kadınların kariyer, iş yaşantılarındaki konumları erkeklere kıyasla özel bir vasıf şartı olmayan ve seçeneklerine sunulmadığı için ev işleri, çocuk, hasta ve yaşlı bakımları, garsonluk, gibi alanlarda yaygınlık gösterirken[264] hayatlarını sürdürebilmek, beslenme, barınma, korunma gereksinimlerini sağlayabilmek hem kadınları hem de çocukları sömürülmeye açık bir duruma sokmaktadır. Bu yüzden de kadın ve kız çocukları sırf yaşayabilmek uğruna hiç tercih etmedikleri yollara başvurmak durumunda kalabilmektedirler.[265] Ne yazık ki insan ticareti mağduru olarak turizm, fuhuş, eğlence sektörlerinde de çalıştırabilmektedirler.[266] Üstelik bu alanlarda son derece düşük ücret alarak ve oldukça uzun saatler boyunca dinlenmeden, kölelik standartlarında, sigortaları yapılmadan çalıştırılmaktadırlar. Bunun yanı sıra; cinsiyet ayrımcılığına, cinsel istismara, fiziksel şiddete, sömürgeye, ücretlerini dahi alamamaya kadar giden problemlerle de yüzleşmek zorunda kalmaktadırlar.[267]

3.4. Kopenhag Okulu ve Sunduğu Güvenlikleştirme Yöntemi

Soğuk savaşın ardından güvenlik unsuru sadece devleti kapsayan bir unsur olarak kalmamış, birey ve toplumun güvenliği de bu unsurun merkezine yerleşmiştir.

---

[262] Eleonore Kofman vd., *Gender and International Migration in Europe: Employment,Welfare and Politics*, Routledge, London, 2000, s. 2-3.
[263] Gökçe Yurdakul - Anna Korteweg, Gender equality and immigrant integration: Honor killing and forced marriage debates in the Netherlands, Germany, and Britain. In *Women's studies international forum*, Elsevier, Pergamon, 2013, s. 204.
[264]Sema Erder - Selmin Kaşka, *Irregular Migration and Trafficking in Women: The Case of Turkey*, IOM, Genava, 2003.
[265] Vera Achvarina - Simon Reich, "No Place to Hide: Refugees, Displaced Persons, and the Recruitment of Child Soldiers", *International Security*, 2006, C. 31, S. 1.
[266] Çağla Ünlütürk Ulutaş - Aslıcan Kalfa, "Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri," *Fe Dergi*, 2009, C.1, S.2; Barbara Ehrenreich- Arlie Russell Hochschild, *Global Woman:Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy*, Granta, London, 2003, s. 27.
[267] United Nations Population Fund, Migration, Erişim Adresi: http://www.unfpa.org/migration, (E.T. 13.12.2021)

Meydana gelen anlaşmazlıkların da aynı şekilde sadece realizm/neorealizm penceresinden değil, Kopenhag okulunun da içinde yer aldığı pek çok güvenlik anlayışının penceresinden de etnik, din ve kimlik aidiyetleri dikkate alınarak çözülmesine odaklanılmaktadır.[268] Şöyle ki, klasik güvenlik anlayışını yeni güvenlik anlayışından bağımsız olarak ele alamayız. Tam tersine klasik güvenlik anlayışında var olan boşluklar yeni güvenlik anlayışı ile tamamlanmış ve insanların ihtiyaçları karşısında kendini geliştirip, derinleştirilmesi sağlanmıştır.[269]

Soğuk savaşın ardından oluşan güvenlik boşluğunun giderilmesi için bir arayışa girilmiştir. Barry Buzan ve Ole Weaver'ın ortak çalışmaları ile yüz bulan Kopenhag Okulu, güvenlik konularını özellikle toplumsal güvenliği anlamlandırmamızı ve analiz etmemizi sağlayan bir kuramsal çerçeve olarak kabul edilmektedir. Güvenlikleştirme kavramı da Kopenhag okulunun belkemiğini temsil etmektedir.[270] Geçirdiği dönüşümlerle birlikte yeni güvenlik teorileri ve Kopenhag Okulu ortaya çıkmış ve güvenlik kavramını içerisine bireyi de dahil ederek daha geniş bir perspektifle açıklamıştır.[271] Genişleyen güvenlik, realist bir güvenlik yaklaşımından daha işbirlikçi bir yaklaşımla ilerleyen aynı zamanda daha önemli ve derinden benimsenen farklılıklar olduğunu göstermektedir.[272] Bu derinleşmeyle güvenlikleştirme aşaması; bir tehdit varlığının oluşturulup olağanüstü siyaset düzeyine taşınması ve bu sayede uygulanan tedbirler ve söylemlerin onaylanması sürecidir.[273]

Güvenliğin referans nesnesi ise devlet olarak ele alınmayıp, toplumun kimlik ve geleceğinin korunması düşüncesiyle ortak bir kimlik olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda toplumun güvenliğinin ve kimliğinin tehlike altında olduğu ileri sürülmektedir.[274] Güvenliğin artık devletin askeri ve siyasi alanlarına özgü bir konu olmadığı fikri sürdürülmektedir. Buna karşılık amaç; ekonomik, toplumsal, çevresel alanların bir güvenlik konusu olarak ele alınması yani, normal siyaset alanından

[268]Göktürk Tüysüzoğlu, "Kimliğin Güvenlikleştirilmesi ve İnsani Güvenlik: Irak Örneği", *Avrasya Etüdleri*, 2019, C. 55, S. 1, s. 24.
[269] Kanat-Kodoman-İren, " İnsani Güvenlik ve Terörizmle", s.580.
[270] Buzan, 1991a.
[271] Füsun Özerdem - Burhan Barlas, "Kopenhag Okulu Çerçevesinde 2020 ve Sonrası Dünya Politikasının Yeni Sorunu: İklim Değişikliği ve İklim Göçmenleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2021, S. 41, s. 275.
[272] Buzan-Hansen, 2009, s. 224.
[273] Buzan-Wæver-Wılde, 1998, s. 30-31.
[274] Ole Waever et al., *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Pinter Publishers, London, 1993, s. 42.

yaşamsal bir tehdit karşısında olağanüstü siyaset alanına taşınmasıdır. Bu gerçekleştirilirken de söz ediminin başarılı bir şekilde kullanılarak politika ve eylemlerin meşrulaştırılması sağlanmaktadır.[275] Hatırlanması gereken başka bir önemli gerçek, Güvenlikleştirmenin Kopenhag okulunun savunucuları olan Buzan ve Waever tarafından ‘’güvenlikleştirilmek istenilen konunun’’ tehdit oluşturduğunu ortaya koyma ve bu tehditle başa çıkabilmek için ‘’acil’’ aynı zamanda ‘’istisnai’’ sayılan tedbirler alınması gerektiği, topluluk üzerinde bir söylemsel sürecin inşa edilmesi şeklinde tanımlanmasıdır.[276] Bu demek oluyor ki, Kopenhag Okulunun güvenlikleştirme yaklaşımı; güvenlikleştirme aşamasının, belirlenen konunun etnik/dinsel aidiyetlikler üzerinden söylem analizi kullanılarak güvenlik meselesi haline getirildiği yani sosyal bir inşa sürecine dayandığını vurgulamaktadır. Bu süreçte de ekol yalnızca devlet ve askeri konular üzerinde analiz edilmesine karşı çıkmaktadır.

Söylem analizi yani söz edimi kurulurken; askeri, politik, ekonomik, sosyal ve çevresel sektörler üzerinden güvenlik ele alınmaktadır.[277] Bir başka deyişle, Kopenhag Okulu güvenlikleştirmeyi; güvenlikleştirici aktörün izleyici karşısındaki eylemi olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda da okulun farklılaştığı nokta, tehdit unsurlarını değerlendirirken yalnızca devleti referans nesnesi olarak almaz, daha geniş bir perspektif sunarak aktörü; güvenlik değiştirici aktör ve izleyici kitlenin hareketi kabul edip etmemesi olarak ikiye ayırmaktadır.[278] Güvenlikleştirmenin en etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için devleti temsil eden ve her türlü imkanlardan faydalanabilen aynı zamanda güçlü rolde olan kesim yani partilerin, baskı gruplarının konuşmacı olması ve izleyiciyi ikna etmeye, etkilemeye çalışması daha uygun görülmektedir.[279] Güvenlikleştirmenin yapısında yer alan hayatta kalma önceliği ve durum aciliyeti oldukça önemli ve ayırt edicidir. Eğer devlet temsilcisi söz konusu probleme yönelik acil bir önlem almazsa başarısız olacaklarının üzerine

[275] Barry Buzan - Ole Wæver - David Wılde, *Security: A new Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 1998, s. 46-47.
[276] Barry Buzan - Ole Weaver, *Regions and Powers : The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, s. 491.
[277] Sinem Akgül Açıkmeşe, "Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2011, C. 8, S. 30, s. 59-60.
[278] Holger Stritzel, "Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond", *European Journal of International Relations*, 2007, C. 13, S. 3, s. 363.
[279] Buzan-Wæver-Wılde, 1998, s. 41.

basarak[280] ele alınan konuyu belirli bir alana taşıyarak güvenlikleştirilmesini gerçekleştirir. Bunu yaparken de acil bir önlem alınması gerektiğinden ötürü problemi ortadan kaldırmak için her türlü alanı kullanma yetkisini üzerine almakla birlikte sorgulanmama ve gizlilik hakkına da sahip olmaktadır.[281]

Kopenhag Okulu, güvenlik kavramına bireyi dahil ederken; diğer taraftan da her alanın güvenlikleştirme kapsamına girip bireyin yaşam standartlarını düşürmesine karşı çıkmaktadır. Aynı zamanda Kopenhag Okulu her konuda güvenlikleştirilmeye gidilmesinin olumsuz sonuçlara yol açacağından ötürü güvenlik tehlikesi olarak görülen konuların azaltılmasını da savunmaktadır.[282] Her alanın ve konunun güvenlikleştirmeye kaymaması için güvenlikleştirmenin dört ana bileşenine sadık kalınmalıdır. Birincisi; güvenlikleştirme söz konusu olduğunda içerisinde mutlaka güvenlikleştiren bir aktörün de olması gerekmektedir. Yukarıdan aşağıya yani siyasal aktörden, bireylere doğru bir söylem akışı bulunmalıdır. İkincisi; siyasal aktör siyasal, sosyal alanlardaki bir konunun güvenlikleştirilmesinde hayatta kalmayı tehdit eden bir unsur ile karşımıza çıkmalıdır. Üçüncüsü; aktörün söylemini gerçekleştirirken kullanması gereken bir hedef, koruması gereken bir yaşam tarzını elinde tutması gerekmektedir. Bu aşamada ‘’Biz’’ unsuru tanımlanır. Dördüncüsü; güvenlikleştirmenin gerçekleşmesi için bir seyirci gerekmektedir. Yani siyasi aktörün sesinin duyulması gerekmektedir. Güvenlikleştirmenin başarılı olabilmesi için de halk arasında mutlaka desteklenen, beğenilen bir aktörün güvenlikleştirme eylemini gerçekleştirmesi gerekmektedir.[283]

3.5. Aberystwyth Okulu

Devletin güvenliğine odaklanan yaklaşımları reddeden Aberystwyth Okulu, birey güvenliğini odak noktasına almış ve birey güvenliğinin genişletilmesini, derinleşmesini vurgulamıştır. Bu bağlamda da savaş, yoksulluk, siyasi baskılar ve eğitim imkanlarından eksik bırakılma gibi fiziksel ve insanî kısıtlamaların ortadan

[280] Ole Weaver, Politics, Security, Theory, *Security Dialogue*, 2011, C. 42, S. 4–5, s. 466-477.
[281] Ole Waever, Securitization and Desecuritization, in Ronnie D. Lipschutz (ed.) *On Security*, Columbia University Press, New York, 1995, s. 55.
[282] Bahar Rumelili - Sibel Karadağ. "Göç ve güvenlik: Eleştirel yaklaşımlar", *Toplum ve Bilim*, 2017, S. 140, s. 71.
[283] Buzan-Wæver-Wılde, 1998, s. 36-37.

kalkması özetle bireyin özgürlüklerinin genişlemesi, bireyi güvenli kılmaktadır.[284] Yani, bireyin içinde bulunduğu huzursuz ortamı terk etmek istemesi ya da daha iyi şartları olan bölgelere göç etmesi kişiyi özgürleştirip, kısıtlamalarından kurtarıp, güvenliğinin sağlanmasına fırsat sunmaktadır. Aberystwyth Okulu güvenliğin siyasi kapsamını üç temel argüman çerçevesinde açıklamaktadır. İlk olarak stratejiyi ele almaktadır. Karar alıcı aktörler insanların güvenlik endişelerini belirlemektedir. Bunu takiben, bireyler kendi güvenlik endişelerine hassasiyet gösterememektedir. Bu yüzden de karşılaşılan sorunların güvenlik alanından çıkarılması sağlanamamaktadır. Yani, güvenliği karar alıcı siyasi aktörlerin şekillendirdiği, olayları güvenlik tehlikesi olarak kabul ettirdiklerini söylememiz yanlış olmaz.[285] Diğer bir argümanları ise etiktir. Güvenliğin devlet ve onun elitleri tarafından şekillenmesi gerçeği sonsuza kadar sürecek değildir. Tarafların tercihleri insanlık dışı uygulamaları bile gün yüzüne getirebilmektedir. Bu bağlamda güvenlik alanının genişletilmesi ve bu alanlara yönelik küresel bir bakış açısı ortaya konulması zaruridir. Son argümanları ise analitiktir. Bireyin, devletlerin oluşturduğu bu güvensizliklere çare olarak seçenekleri, ya var olan problemi güvenlik sorunu olarak görüp kabul edecek ya da problemlerin siyasi boyutunun gerek tarih gerekse söylemsel her açıdan sorgulamasıdır.[286] Tüm bunları ele aldığımızda Aberystwyth Okulu'nun temel bakış açıları; güvenliğin referans nesnesinin birey olarak ele alınması, güvenliğin derinleşmesi ve özgürleştirilmesidir.[287]

Aynı zamanda bireyin güvenliğinin önemi Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma raporunda da göz önünde bulundurulmuş, temel ihtiyaçlarının sağlanması, eğitim ve sağlık imkânlarından faydalanabilmesi hem devletten hem de diğer insanlardan gelecek olan şiddet ve tacizin, kısıtlayıcı eylemlerin ortadan kalkması, etnik kökenlerini korunması ve ayrımcılığa uğramamaları konusu da birer güvenlik konusu olarak görülmüştür.[288] Bireyin özgürlüğü, kültür ve inançlarını özgürce

[284] Ken Booth, Security and Emancipation, *Review of International studies*, 1991, C. 17, S. 4, s. 319; Ken Booth, Security and Self: Reflections of a Fallen Realist, Keith Krause and Michael C. Williams (Ed.), *Critical Security Studies* in, Minneapolis University of Minnesota, USA, 1997, s. 111.
[285] Richard Wyn Jones, *Security, Strategy, and Critical Theory*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 1999, s. 90.
[286] Hayward Alker, "Emancipation in the Critical Security Studies Project", in *Critical Security Studies and World Politics*, ed. Ken Booth, Lynne Rienner, Colorado, 2005, s. 91.
[287] Kolasi, "'Eleştirel Teori ve Güvenlik", s. 142.
[288] UNDP, 1994, s. 24, 33.

yaşayabilmesi, insani güvenlik kapsamında oldukça önemli olup sığınmacı ve mültecilere yönelik uygulanan sosyal dışlanma, ayrımcılık hem cinsel hem de fiziksel şiddet, sağlık ve eğitim alanlarında imkanlardan noksan bırakılmaları, tehdit altında kalmaları eleştirilmiş ve bu konulara ışık tutulmuştur.[289] Aberystwyth Okulu'nun sunmuş olduğu düşünceye göre, göçün güvenlikleştirilmesi problemi iki çerçevede çözümlenebilmektedir. İlk olarak; güvenliğin siyasiliğini ortaya dökmek daha sonra bireyi özgürleştirerek, karşılaştığı sorunların önüne geçmektir. Bu fikir ile göç ve güvenlik sorununda birey odak noktaya alınarak kimin güvenliğinin söz konusu olduğu sorusu çerçevesince problemin çözümü sağlanmalıdır. Bu bağlamda ekol, güvenliği siyasileştirerek göç ve meydana gelen güvensizliklerin nasıl çözümleneceği alanında önemli fikirler ortaya koymaktadır.[290]

[289] UN Commission on Human Security, 2003, s. 43-44.
[290] Küçük, "Göç-Güvenlik Bağlantısını", s. 28.

3. BÖLÜM

YENİ BİR GÜVENLİKLEŞTİRME ALANI: GÖÇ

Güvenlik yalnızca askeri alan ile sınırlı kalmayıp çeşitli alanları da içine alarak genişlemektedir. Bu genişlemeler ise akıllara kimin güvenliği? Buna ek olarak güvenliği kim sağlamalı? sorularını getirmekte ve cevabının da "devlet" ile sınırlı kalınmadığı görülmektedir. Güvenliğin göç ile ilişkilendirilmesinin amacı ve önemi bağlamında iç savaşların, ekonomik krizlerin, doğal afetlerin göçü ciddi manada tetiklemesi ve dolayısıyla göçmen sayısında azımsanamayacak bir artışın söz konusu olmasıdır.[291] Göç insanlık tarihi boyunca var olan, konjonktüre göre de farklı anlamlar yüklenen bir olgudur. İnsanlık tarihi doğal afetler, ekonomi, din, politika gibi kimi zaman gönüllü kimi zaman zorunlu sebeplerden dolayı, göç ile bütünleşmiştir.[292] Ancak göçün güvenlikleştirilmesi yani güvenlik alanında taşınması yeni bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır.[293] Güvenlikleştirme alanı yayılmasını sürdürebilmek için sürekli yeni algılar arayışına çıkmaktadır. Göçün milli egemenliğe yönelik bir tehdit olduğu söylemi etkisini kaybetmektedir. Ancak bu alanda etki kaybedilmeye başlandığında, yeni bir arayış çerçevesinde göçün artık istihdama, ekonomik ve sosyal yaşama yönelik ciddi bir tehdit oluşturduğu söylemi giderek artan bir şekilde kullanmaya başlanmıştır.[294] Günümüz dünyasında göçün tehdit olarak algılanıp, güvenlik alanına girmesi gibi gelecekte de şu an görmezden gelebildiğimiz pek çok alanın güvenlikleştirilmesini görebiliriz.[295]

Terim olarak ‘’hayatta kalma’’ kavramı bizlere bir kesinlik sunmamaktadır. Bu boşluk ise kimin hayatta kalacağı, kimin güvenliğinin söz konusu olduğu hakkında bir karmaşıklığa neden olmaktadır. İnsanların mı? Devletin mi? Etnik bir grubun mu? Bireyin mi? Bu demek oluyor ki, referans nesneleri arasında hayatta kalma ikilemi oluşmaktadır. Zorunlu göç ve ölüm arasında birey, aile ya da gruplar belirli bir tercih yapmaya itilmektedir. Başka bir ifadeyle, bu ikilem cazip olmayan

[291] Küçük, "Göç-Güvenlik Bağlantısını", s. 4-6.
[292] Sağır, 2019, s. 113.
[293] Deniz Kaygusuz, "Uluslararası İlişkilerde Göç Olgusu ve Göçün Güvenlikleştirilmesi", *Akademik Düşünce Dergisi*, 2021, S. 3, s. 71.
[294] Mandacı-Özerim, "Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik", s. 125.
[295] Kaygusuz, "Uluslararası İlişkilerde Göç", s. 73.

bir biçimde bireyi, aileyi, ya da belirli bir grubu hayatta kalma ya da ölüm arasında bir seçime yönlendirilmektedir.[296] Uluslararası göç; askeri, sosyal, ekonomik, politik, kültürel pek çok alan ile ilişkilendirilebilir bir konudur. Günümüzde güvenlikleştirme oldukça şiddetli bir yoğunlukta süregelmekte, göç olayına yönelik tepkiler fazlasıyla büyütülmekte, göçmenlerin bireysel olarak yaptıkları hatalar anında genele vurulmakta, bu yüzden de sorunun kökenine hiçbir zaman inilememektedir.[297]

İnsanların aşırı hareketliliği ile bağlantılı olarak çeşitli politikalar devreye girmekte ve temelde ekonomik, sosyal, güvenlik problemleri alanlarındaki işsizlik sorunları, suç oranlarındaki artış gibi pek çok alan hiçbir kanıt göstermeksizin korkuya dayandırılarak göç ile ilişkilendirilmektedir.[298] Korku, olumsuz bir kavram olmasına rağmen söz ediminde oldukça pozitif bir değer taşımaktadır. Çünkü insanlar; diğer insanlardan, gruplardan, devletlerden, ekonomik düşüşten ya da çevresel problemler gibi pek çok sebeplerden ötürü korkabilmektedirler. Bu bağlamda siyasal aktörün mevcudiyete yönelik bir tehdit yaratması oldukça kolaydır. Şiddet ve korku siyasi hayatın bölünemez bir parçası haline gelmiştir.[299] Gerek sert gerekse yumuşak güvenlik alanlarına yönelik olan pek çok risk taşıyan unsurlar ve belirsizlikler güvenlik söylemlerinde kullanılabilen en uygun konulardır. Örneğin; göç, insan ticareti, insan kaçakçılığı, uyuşturucu, iltica, geçim ve enerji güvenliği kavramlarının her biri insan ve devletin güvenliğine yönelik en büyük tehditler olarak adlandırılıp, güvenlikleştirme alanlarında en çok kullanılan kavramlar arasında yer almaktadır.[300]

Güvenlikleştirme gerçekleştirilirken referans nesnesi olarak en sık başvurulan alanların; devlet, toplum, ekonomik düzen olduğu gözlemlenmektedir. Yani, göç olayının sırasıyla devletin toprak ve egemenliğinin bütünlüğüne, toplumun ve onun sahip olduğu kimliğine, ekonomik yapıya, sosyal güvenliğe yönelik tehlike oluşturduğu gerekçeleriyle güvenlik alanına itildiğini görmekteyiz. Ne yazık ki, insanlık dışı şartlardan savaş ve kaos ortamlarından kaçan savunmasız kalan

[296] Hans Günter Brauch, From a Security Towards a Survival Dilemma. *In Globalization and Environmental Challenges,* Springer, Berlin, 2008a, s. 550.
[297] Birgül Demirtaş, "Mülteciler ve Güvenlikleştirme", *Güvenlik Yazıları Serisi*, 2019, S. 8, s. 6.
[298] Thomas Faist, "Extension du domaine de la lutte: International Migration and Security before and after September 11, 2001", *International Migration Review*, 2002, C. 36, S. 1, s. 12.
[299]Michael Williams, "Securitization and the Liberalism", s. 435-454.
[300] Brauch, "Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması", s. 15-16.

mültecilerin bu yapılara yönelik tehlike oluşturdukları vurgulanmaktadır. Başka bir deyişle, mültecilere hak ettikleri koruma ve yaşam alanı temin edilmesi yerine devletin bütünlüğü, toplumun yapısını ve ekonomik sistemin işleyişini bozdukları söylenerek dışlanmaları, ayrıştırılmaları, sınır dışı edilmeleri dahi gerçekleştirilmektedir.[301] Asıl problem; her ne sebepten dolayı olursa olsun göçe sürüklenen bu kişiler, zaten hali hazırda hayat standartlarındaki var olan düşük şartların yanında bir de devletler, toplumlar, aktörler tarafından dışlanmakta, sınırlar yüzlerine kapatılmakta, uluslararası hukukun vaat ettiği haklar dahi çiğnenerek tamamıyla güvensiz bir ortamın içine sürüklenmektedirler.[302]

1. GÖÇÜN BİREY VE TOPLUM GÜVENLİĞİ İLE İLİŞKİSİ

2020 yılının sona ermesi ile birlikte 26.4 milyon mülteci, 4.1 milyon sığınmacı, 48 milyon kişinin ülkeleri içerisinde zorla yerlerinden edildiği gözlemlenmektedir. Yani dünya genelindeki 2020 verilerine göre 82.4 milyon insanın zorla göçe sürüklendiği belgelenmiştir. 82.4 milyon insanın sınıflandırılması için özele indiğimiz zaman; UNRWA'nın (Birleşmiş Milletler Doğudaki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı) yetkisi altında olan 5.7 milyon Filistinli mülteci, UNHCR'nin yetkisi altında olan 20.7 milyon mülteci, 26.4 milyon dünya genelinde hali hazırda var olan mülteci, 3.9 milyon yurt dışında yerlerinden edilmiş Venezuelalı mülteci bulunmaktadır. Bu sayılara ek olarak da 2020 yılında 1.4 milyon kişi ülkeleri dışında güvenli yer ve koruma arayışına girerken, 9.8 milyon kişi ülkeler arasında ilk kez yerlerinden edilenler olarak totalde 11.2 milyon yeni göçmen verilere eklenmiştir. Bu kapsamdaysa, o veya şu sebeplerden ötürü bulundukları bölgelerden kaçmak zorunda kalan insan sayısının rekor seviyelere ulaştığı gözler önüne serilmektedir. Buna ek olarak son 5 yıl içerisinde yeni meydana gelen yahut etkisi halen yüksek oranda devam eden 15 çatışmanın dünya üzerinde milyonlarca kişinin hayatına derin acılar, trajediler getirdiği gözler önüne serilmektedir.[303]

---

[301] Deniz Genç, "A Paradox in EU Migration Management", SEER *Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe*, 2010, C. 13, S. 2, s. 189.
[302] Demirtaş, "Mülteciler ve Güvenlikleştirme", s. 3.
[303]UNHCR, "*UNHCR Global Trends - forced displacement in 2020''*; UNHCR, "*Main Menu*", https://www.unhcr.org/tr/, (15.06.2022).

Son yılların verilerine göre en yüksek göç rakamlarına karşılık olarak, ne yazık ki 2020 yılında 251 bin mülteci kendi ülkelerine geri dönüş sağlamıştır. Yani bu oran, son 13 yılın en düşük ve giderek de düşmeye devam eden rakamı olarak gündemde yerini almaktadır. Göçmen, mülteci, sığınmacı olan kesimlerin geri dönmek istememe sebepleri ise; en başta kaynak ülkelerinde süregelen çatışma, belirsizlik, güvensizlik ortamının halen devam etmesi, hizmet ve yaşam şartlarından noksan olmaları, şiddetli geçim sıkıntısı yer almaktadır.[304] Ciddi insan hakları ihlalleri, çatışma, iç savaş, doğal afetler, yoksulluk gibi nedenler göçün güvenlik endişesinden dolayı meydana geldiğini sergilemektedir. Bunun yanında göç yalnızca sebepleri açısından bir güvenlik problemi değildir. Göç yolculuğu sırasında yaşanabilecek tehlikeler, hedef ülkeye vardıktan sonra karşılaşılan zorluklar gibi neden olduğu sonuçları çerçevesinde de güvenlik meselesi haline gelebilmektedir. Aynı zamanda sadece göçmen tarafından da güvenlik endişesi duyulmamaktadır. Buna ek olarak devletler, sınır tehdidi bağlamında güvenlik endişesi duyarken; toplumlar ise yabancıların toplumun refahına zarar vereceği endişesini taşımaktadır.[305] Buradan da anlaşıldığı gibi göç, güvenlikle yakından ilişkili olup hem göç eden kesimler hem de göç alan devletler ve içlerinde barındırdıkları toplumlar açısından bir güvenlik problemidir.

Birey hem ulusal hem yerel hem de uluslararası seviyelerde çeşitli tehditlerle karşılaşabilmektedir. Aynı zamanda bireyin yerel ölçekte maruz kaldığı ekonomi, çevre, işsizlik, şiddet, insan haklarının kötüye kullanımı, kötü yönetim gibi tehlikeler küresel ölçekle ve stratejik dengelerle de bağlantılı olabilmektedir.[306] Göçmenler göç ettikleri hedef ülkede düşük ücretler ve vasıflarla çalıştıktan sonra zaman içerisinde beceri ve dil kazanmaları sayesinde farklı iş kollarına doğru yönelebilmektedirler. Bu noktada hedef ülkenin yapması gereken; kendi ülkesinin kalkınmasına olanak sağlamak amacıyla kısıtlayıcı politikalar yerine, destekleyici adımlarda bulunmaları gerekmektedir. Bununla kalmayıp göçmen kesimlere yönelik hem iş hem de ihtiyaç duydukları çeşitli alanlarda gerekli eğitim, teşvik sağlanmalıdır.[307] Uluslararası göç küresel olarak her devletin problemi olarak gündemde yerini almaktadır. Öte yandan

[304] UNHCR, "*UNHCR Global Trends - forced displacement in 2020"*.
[305] Telatar, 2019, s. 7-8.
[306] Özerdem-Özerdem, 2013, s. 1.
[307] Michael Clemens, "*Migration is a Form of Development: The Need for Innovation to Regulate Migration for Mutual Benefit"*, United Nations, New York, 2017, s. 1-2.

da düzensiz göçe başvuran mülteci, sığınmacıların yolculukları oldukça düşük şartlarda gerçekleşmekte, ölüm olasılığı dahi yüksek seviyede olmaktadır. Buna rağmen, içinde bulundukları ortamdan göç etmek istemektedirler. Üstelik Covid-19 pandemisi dahi bu düzensiz göç olaylarına engel olamamış, yüzlerce insan deniz yolculuklarında hayatlarını kaybetmişlerdir. Milyonlarca insan bu zorluklarla yüzleşirken karşı tarafta ise, seçkin devletler, politika yapıcılar yalnızca bu sorun ile nasıl mücadele edilmesi gerektiğini düzmece bir şekilde tartışmakla kalmışlardır.[308]

Toplumsal güvenlik ise; toplumun kimliği ve kültürü ile yakından ilgilidir. Toplumun sahip olduğu kimlik oldukça önem taşımaktadır. Toplumların birbirlerinden ayrışması ise sahip oldukları din ve gelenekleri ile belirginleşmektedir. Kopenhag Okulu ise toplumsal kimliklerin eskiden dinlere göre ayrışmasının yanı sıra günümüzde ulus ve etnik kökenler bazında belirlendiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda toplumsal güvenliğe yönelik herhangi bir tehdit söz konusu olduğunda bu tehlikelerin aynı zamanda ulus ve etnik kökenlere yönelik tehditler olduğunu da söyleyebilmekteyiz.[309] Göç yalnızca insani bir olay değildir, insani bir mesele olmasının ardında oldukça politik bir mesele olarak kabul edilmektedir. Geçmişten günümüze kadar uluslararası göçün siyasileştirildiği bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna ek olarak; uluslararası ilişkilerde global bir ortak yönetimde olması gereken temel değer ve kuralların hiçe sayıldığı, kâğıt üzerinde bırakıldığını görmekteyiz. Başka bir ifadeyle; bazı seçkin siyasi liderlerin eşitlik, hesap verme, tarafsızlık, adalet, doğruluk, insan hakları gibi değerleri sırf kendi öz çıkarları, savunmaları uğruna gözden çıkardıkları ve çiğnedikleri bir gerçektir. Bunu gerçekleştirerek de toplumun sahip olduğu aidiyetlikleri, değerleri, inanışları, kanunları, kurumlarını da yıpratmakta, içten dışa doğru çürümelerine yol açmaktadır. Ne yazık ki; kişisel siyasi çıkarlar uğruna sistematik olarak değerlerin yok sayıldığı, insan haklarına yönelik fiziksel saldırılarında zaman zaman meydana geldiği, insanlık dışı eylemlerin gün yüzüne çıktığı kanısına da kolay bir şekilde varılabilmektedir.[310]

---

[308] IOM, "*Data and research: International Organization for Migration",* s. 187.
[309] Çetinkaya, "Güvenlik Algılaması ve", s. 245.
[310] Marianna Fotaki, "Narcissistic Elites are Undermining The İnstitutions Created to Promote Public Interest", *British Politics and Policy Blog,* https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/narcissism-andperversion-in-public-policy/. (E.T. 18.06.2022)

Devletlerin göç problemleri ile baş etmeye çalışırken uyguladıkları gözaltları, artan gözetim, sınır dışı etme gibi kısıtlayıcı uygulamaları ne yazık ki istenmeyen sonuçları doğurup, kişileri tehlikeli yolculuklara başvurmak zorunda bırakarak, düzensiz göç seçeneğine başvurmalarına ve insani güvenliklerinin; göçmen karşıtlığı, insan kaçakçılığı, insan ticareti, tacizler ve ölümler gibi ciddi tehlikeler altına girmesine neden olmaktadır.[311] Bu noktada, devletlerin iddia ettiği güvenliklerinin tehlikede olduğundan ziyade, insani güvenliğin maruz bırakıldığı güvenlik tehlikelerinin daha baskın çıktığı kanısına varmaktayız. Ancak, şunu da dile getirmemiz gerekmektedir ki; insan güvenliği ya da devlet güvenliği arasında bir seçim yapılması zorunlu değildir. Çünkü devletler gerek ulusal gerek uluslararası alanda politikaların uygulanmasını, iş birliğine gidilmesini başarabilirlerse, göç yönetimi düzgün bir şekilde gerçekleştirilebilir hem ulusal güvenlik hem küresel güvenlik hem de düzensiz göç problemleri çözüme kavuşabilir. Bu sayede de güvenli bir ortamın sağlanması gerçekleşebilir.[312] Devlet perspektifinden göçü değerlendirdiğimiz zaman, devletin sınır yönetimi, egemenliği ve bütünlüğü, uluslararası göçün devletinin sahip olduğu vatandaşlarına yönelik tehlike arz edip etmediği ele alınırken, insani güvenlik perspektifinden göçü değerlendirdiğimizde her ne şartlarda, hangi nedenlerden dolayı olursa olsun göç eden kişilerin güvenliği ve karşılaştıkları tehlikeler referans nesnesi olarak alınmaktadır.[313]

Güvenlikleştirmede referans nesnesi olarak kimliğin ele alınması, en iyi göç konusu ile örneklendirilebilmektedir. Toplumsal güvenlik aynı zamanda kimlik güvenliği anlamına gelebileceği için göç ve mülteci sorunlarını da içerisinde barındırmaktadır. Göç konusunun Avrupa ve çevresinde güvenlikleştirilip, nasıl durdurulacağı üzerine tartışmalar başlamıştır. Göç gibi insani bir süreç olan konular dahi Avrupa genelinde ulus-aşırı kimliklere yönelik birer tehdit olarak algılanıp, durdurulması gereken bir olgu olarak görülmektedir.[314] İnsan hareketliliğinin gerek savaş gerekse ekonomik çöküntüden dolayı gerçekleşmesi; devletler, siyasetçiler tarafından terörizmle ilişkilendirilip korku siyaseti canlandırmasıyla bir güvenlikleştirme söylemi çerçevesinden hareket edilmektedir. Avrupa ve Amerika

[311] Derek Lutterbeck, "Policing Migration in the Mediterranean: Essay", *Mediterranean politics,* 2006, s. 64.
[312] Khalid Koser, "When is Migration a Security Issue?", *Brookings,* 2011, C. 31, S. 3.
[313] Thompson, "Frontiers and Threats".
[314] Huymans, "The European Union", s. 751-753.

merkezli siyasetçiler, göçmenlerin kültürel ve dini farklılıklarını öne sürerek anarşist, devrimci, terörist olarak adlandırıp, istikrar bozucu bir güç olarak tanımlamaktadırlar.[315] Uyuşturucu, insan ticareti, insan kaçakçılığı, göç gibi güvenliğe yönelik tehdit olarak algılanan pek çok alan, güvenlik söylemlerinde kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle AB ülkeleri içerisinde güvenlik söylemlerine sıklıkla rastlanmakta ve güvenliğin; ulusal güvenlik konuları ve iltica, göç konuları olarak ikiye ayrıştırıldığı görülmektedir.[316]

İnsani güvenlik kavramı; devletin güvenliği yani dev bir askeri güvenlik anlayışından ziyade birey ve toplum güvenliği, kimlik güvenliği anlamına gelmektedir.[317] Avrupa devletlerinin güvenlik anlayışı; devlet/ulus boyutundaki güvenlik anlayışı ile birlikte Avrupalı kimliği bağlamında da insan ve topluma yönelik tehditleri önlemek ve Avrupa'yı korumak biçimindedir.[318] Toplumsal güvenlik ile kimlik güvenliğini ilişkilendirdiğimiz için göç ve mülteci sorunları da toplumsal güvenlik problemlerinin içerisinde barındırabiliriz. Ancak burada güvenliği iki perspektifte ele alabilmekteyiz. İlk olarak Suriyeli göçmenler açısından ele aldığımızda bazı kesimlerin komşu ülkelerin kamplarında yaşamaları, bazı kesimlerinse zor şartlar altında kendilerine daha iyi bir hayat kurma hayali peşinde koşmaları, bu süreç içerisinde belirli bir kısmının insan kaçakçılarının, fuhuş sektörünün eline düşmeleri, bir kısmınınsa sınırlarda kötü muameleye, dışlanmaya maruz kalmaları ya da sınır dışı edilmeleri gibi pek çok açıdan kadın, erkek, çocuk demeden, birer can güvenliği sorunu olarak ele alınmaktadır.[319] Devletler ise göç eden kesimlerin kendi ülkelerinde oluşturdukları sınır ve toplum güvenliği problemi, sosyal ve iktisadi problemler karşısında endişelenmektedir.[320]

Bu bağlamda mülteci probleminin Avrupa Birliği ve Türkiye ile ilişkilerinin gidişatı da karşılıklı havuç-sopa göstergesi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ne yazık ki uluslararası politikada insan hakları, insan yaşamı ve kalitesi ile ilgili küresel

[315] Nina Glick Schiller - Thomas Faist,"Introduction: Migration, Development, and Social Transformation", *Social Analysis: The International Journal of Social and Cultural Practice*, 2009, C. 53, S. 3, s. 4.
[316] Brauch, "Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması", s. 15-16.
[317] Shahrbanou Tadjbakhsh - Anuradha Chenoy, *Human security: Concepts and implications*, Routledge, London ; New York, 2014.
[318] Deniz Ilgaz, "İnsanî Güvenlik Dokrini: Avrupa'da ve Türkiye'de", *Tasam*, 2017, s. 571.
[319] Telatar, 2019, s. 33.
[320] Gonca Oğuz Gök, "Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KOSBED)*, 2016, S. 31, s. 78.

problemler karar alıcılar tarafından ciddi birer güvenlik problemi olarak görülebilmekte ve güvenlikleştirilmektedir.[321] Öte yandan, göç ve güvenlik ilişkisinin temelinde bireylerin biz ve onlar olarak ayrıştırılması, kutuplaştırılası yatmaktadır.[322] Göçmenler, sığınmacılar insanlık tarihi boyunca hep öteki olarak dışlanmış ve hedef ülkenin sınırlarına kendileri ile beraber yeni hayat tarzları, gelenekler, farklı bir dil, değerler getirdikleri için toplum tarafından nefretin merkezine yerleştirilmişlerdir.[323] Küreselleşme ile birlikte dünya daha kozmopolit bir yapıya dönüşmüş ve toplumsal alan artık sınırları aşarak ulus aşırı bir yapı haline gelmiştir. Bireyleri artık göçmen olarak sınıflandırmak da doğru olarak kabul edilmemektedir. Bu bağlamda göçmen olarak kabul edilen kişilerin toplumsal alan içerisindeki ilişkilerinde, iş hayatlarında ve sosyal yaşantılarında dışlanmalarına yol açacak bir şekilde ‘’Biz ve Onlar’’ olarak ayrıştırmak da doğru bir anlam barındırmamaktadır.[324]

2. GÖÇÜN DEVLET GÜVENLİĞİ İLE İLİŞKİSİ

Soğuk savaş döneminde üst düzey bir grup tarafından, küresel bağlamda güvenliğin sağlanamadığı takdirde ulusal güvenliğin de sağlanamayacağı sonucuna varılmıştır. Nüfusun yoğun artışını beraberinde çevresel problemler takip ettiği müddetçe büyük çapta bir göç akımının varlığı kaçınılmaz olarak görülmektedir.[325] Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından insan hareketliliği giderek daha karmaşık bir hale gelmiş hem göç eden hem de ev sahipliği yapan toplumları etkilemeye başlamıştır. Bu etki sonucunda da devletler insan hareketliliğini kendileri için birer güvenlik sorunu olarak görmeye başlamışlardır.[326] Siyasal aktörler, güvenlik inşası sürecinde söylem analizini medya, eğitim, ideolojiler ve siyasal partilerin içinde yer aldığı çeşitli alanlara başvurarak siyasal çıkarlarının güvenlikleştirilmesini

[321] Gonca Oğuz Gök, "Suriyeli Sığınmacılar ve İnsan Güvenliği", *Ortadoğu Analiz*, 2015, C. 7, S. 71, s. 16.
[322] Buzan-Wæver-Wılde, 1998.
[323] International Council on Human Rights Policy, *"Irregular Migration, Migrant Smuggling and Human Rights: Towards Coherence"*
https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/E186B2E7F8251047C125779D0034F225-ICHRP_2010.pdf, (E.T. 27.06.2022)
[324] Thomas Faist, *Uluslararası Göç ve Ulus aşırı Toplumsal Alanlar*, çev. Azat Gündoğan ve Can Nacar, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2003, s. 15.
[325] Brauch, 2008a, s. 544.
[326] Caroline Brettell - James Hollifield, *Migration Theory: Talking Across Disciplines*, Routledge, New York, 2013.

sağlamaktadır. Siyasi aktörlerin çıkarları doğrultusunda oluşturdukları bu güvenlikleştirme ise beraberinde etnik-dinsel ayrımcılık, çatışmalar, göç, ekonomik eşitsizlikler, insan güvenliğinin tehlike altına girmesi gibi problemlere de altyapı oluşturmaktadır.[327]

Dünyamız oldukça hızlı bir şekilde değişmekte ve gelişmektedir. Bu değişim beraberinde tahmin edilemeyen etkilere neden olmaktadır. Dünya üzerindeki bilinmezlik oldukça koyu bir şekilde yaşanmaktadır. Yani, şiddetli çatışmalar, çalkantılar, bilinmezlikler oldukça ağır bir şekilde yaşanmaktadır. Dünya üzerindeki bu jeopolitik tansiyon ister istemez uluslararası ilişkilerin doğasını da etkilemektedir. Var olan siyasi bölücülük ne yazık ki uluslararası arenayı güçlü devletlerin arka bahçesi haline getirmiş, çoğu gelişmekte olan ya da gelişmemiş devletlerin kendi iç işlerini dahi etkilemek ile kalmayıp, sınırları içerisinde şiddetli çalkantılar meydana getirmiştir. Teknoloji, iletişim ağlarının, küreselleşmenin de ivme kazanmasıyla siyaset, güvenlik, ekonomi, sosyal pek çok alanda kabul edilmiş hipotezleri yağma ettiği görülmektedir.[328] Literatürü incelediğimizde; ne yazıkki mültecilerin, uluslararası göçün 20 yılı aşkın bir şekilde ulus devletler ve çeşitli siyasi aktörlerce güvenliğe, ulusal kimliklere ilişkin en ciddi tehdit şeklinde sınıflandırıldığı, bu sürecin politikalar ile desteklendiği bir gerçektir.[329]

Muhakkak, devletler arasındaki insan hareketliliği, özellikle takip edilmesi oldukça zor olan düzensiz göç yönetimi beraberlerinde ülke sınırları içerisinde sağlık problemlerini, suç, terör gibi güvenliğe yönelik tehlikeleri sürüklemektedir. Devletler de bu problemler karşısında elbette önlem almalı ve sınırlarını yönetmek için politikalar düzenlenmelidir.[330] Ancak asıl problem, devletlerin göç yönetimini adil, insan haklarına uygun şartlarda gerçekleştirmedikleri ve insanları, malları istekleri doğrultusunda filtrelemeye çalıştıkları zaman başlamaktadır. Bununla beraber ise, uluslararası göç problemi kartopu misali büyümekte ve çeşitli problemleri de beraberine sürüklemektedir. Gerek zorunlu gerek düzensiz göç gibi olaylar ne

[327] Tüysüzoğlu, "Kimliğin Güvenlikleştirilmesi", s. 41.
[328] Robert Muggah - Ian Goldin, "How to Survive and Thrive in Our Age of Uncertainty", Agenda, *Dünya Ekonomik Forumu* (World Economic Forum), www.weforum.org/agenda/2019/01/howto-survive-our-age-of-uncertainty-muggah-goldin/. (E.T. 12.06.2022)
[329] Hilal Bayraktar Zorba, "'Güvenliğin İki Yüzü: Ulus-Devlet Ve Mülteciler", *"Uluslararası Göç ve* Mültecilik", eds. Burak Başkan, Mehmet Emirhan Kula, Ankara: Siyasal Kitapevi, 2020, C. 1, s. 32.
[330] Koser, "When is Migration a Security Issue?".

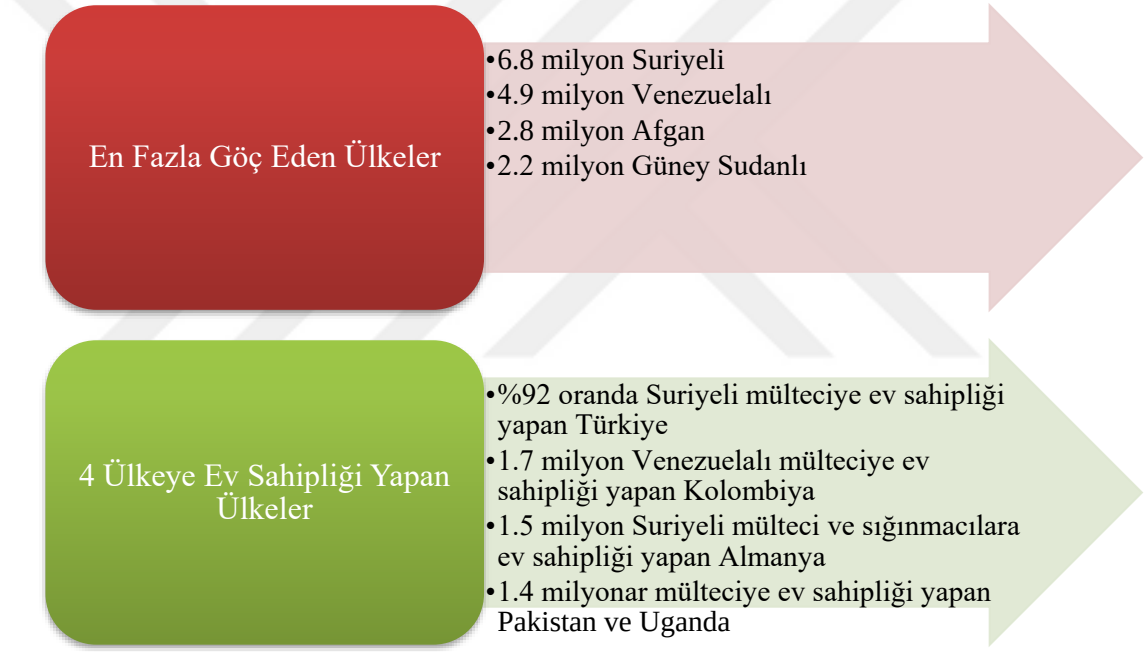
yazıkki pek çok Avrupa devleti tarafından hak ettiği insani önem yerine, güvenlikle ilişkilendiren olaylar haline getirilmiştir. Ardından siyasi aktörlerce kullanılan söylemler neticesinde göç karşıtlığı ortaya istemediğimiz bir sonuç olarak çıkartılmıştır. Buna çeşitli örnekler vermek mümkündür; 2015 yılında Macaristan, Avusturya, Slovenya sınırlarına uluslararası göç ve düzensiz göçmenlerden arındırmak için dikenli teller, duvarlar inşaa etmişlerdir. Avrupa Birliği'nin serbest dolaşımı ilkesini dikkate alacak olursak; kurulan duvarların,çekilen setlerin mültecilere ilişkin alınan tedbirler olduğunu dile getirmek mümkündür. Güvenlikleştirmenin oldukça katı bir şekilde uygulandığını görebilmekteyiz. Öte yandan bu duvarların Avrupa Kalesi'ni de kuvvetlendirdiği aşikardır.[331]

Devletlerin düzenlediği politikalar bu süreç içersinde kilit rol oynamaktadır. Eğer devletler mültecileri tehdit olarak sınıflandırmayıp, onların kendi ülkesi ve vatandaşları için katma değer olduklarını savunurlarsa, mültecilere yönelik ötekileştirme ve göçmen nefretine ilişkin politikalar gerçekleştirilemez. Örneğin; İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya, Fransa gibi ülkelerin yaşadığı yıkım sonrasında yeniden ayağa kalkması göçmen işçiler sayesinde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda uluslararası göç teşvik edilen bir olay haline gelmiştir. Ancak teşvik devri Avrupa'nın kalkınmasıyla sona ermiş, destekleyici politikalara ara verilmiştir.[332] Siyasi aktörlerin göç konusuna yönelik tutumlarının dönemsel olarak farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür. Örneğin; devletlerin kendilerini güvenli bir ortamda hissettikleri, egemenliklerinden emin oldukları, ılımlı politikalar öne sürdükleri zamanlarda göç desteklenmiş; aksi durumlarda ise yani, devletin güvenliğinden emin olunmadığı, istikrarsızlıkların gün yüzüne çıktığı, toprak bütünlüğünün tehlikede olduğu söylemlerine sıklıkla başvurulduğu zamanlarda milliyetçi politikalar öne sürülerek, göçün hem toprak bütünlüğüne, toplum yapısına hem de ulusal ekonomiye yönelik ciddi bir tehdit yarattığı dile getirilerek sınırlar duvarlarla, dikenli tellerle çevrilerek göçün güvenlikleştirilmesi gerçekleştirilmektedir.[333]

[331] Hacı Mehmet Boyraz, *Avrupa'da Göç, Güvenlik, Aşırı Sağ,*Lejand Yayınları, İstanbul, 2022.
[332] Zorba, 2020, s. 41.
[333] Alexander Betts, *Forced Migration and Global Politics*, West Sussex: John Wiley & Sons, 2009.

2020 verilerine göre; yalnızca UNHCR ismi altında en fazla göç eden ülkelerin en başını 6.8 milyon Suriyeli çekerek, Suriye'ye takiben 4.9 milyon Venezuelalı, 2.8 milyon Afgan ve 2.2 milyon Güney Sudanlılar yer almaktadır. Bu 4 ülkeye ev sahipliği yapan ülkeler arasında ise; şüphesiz %92 oranda Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye, 1.7 milyon Venezuelalı mülteciye ev sahipliği yapan Kolombiya, 1.5 milyon Suriyeli mülteci ve sığınmacılara ev sahipliği yapan Almanya, son olarak da 1.4 milyonar mülteciye ev sahipliği yapan Pakistan ve Uganda, dünya üzerindeki tüm mültecilere ev sahipliği yapan ilk 5 ülke arasına girmektedir.[334] (Tablo 1)

Tablo 1. 2020 Verilerine Göre En Fazla Göç Veren ve Alan Ülkeler

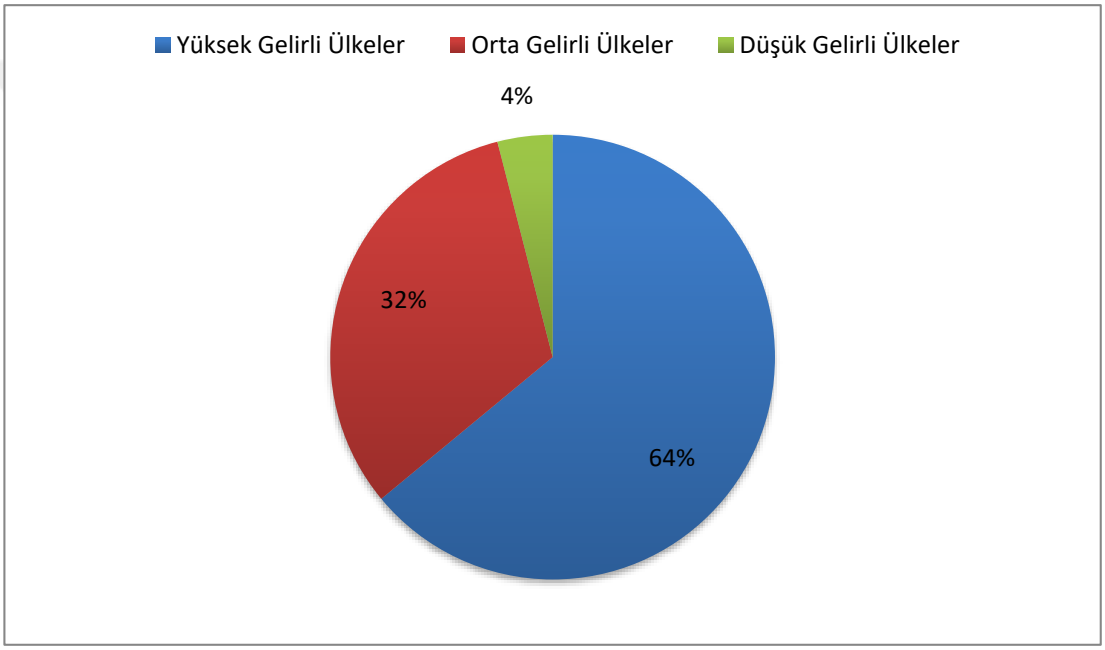

Kaynak: UNHCR, "*UNHCR Global Trends - forced displacement in 2020*", https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/, (E.T. 14.06.2022)

Birleşmiş Milletlerin 2017'deki göçmen kesimleri sınırları içerisinde barındıran devletlerin gelir düzeylerini incelediği grafiğe bakacak olursak; ülkelerini terk eden göçmenlerin 2/3 oranının yüksek gelirli ülkeleri tercih ettiklerini görmekteyiz. Yani, çeşitli sebeplerden dolayı göç olayına maruz bırakılan mülteci, sığınmacı kesimlerin %82.5'inin gelişmekte olan ülkelere doğru göç ettikleri gözlemlenmektedir. 1/3'lük kesimlerinse yüksek gelirli ülkelere doğru göç etmeye

[334] UNHCR, "*UNHCR Global Trends - forced displacement in 2020*".

çalıştıkları ancak başaramadıkları gözlemlenmektedir. (Grafik 1) Göçmenlerin bölgesel olarak yerleşim yerlerini inceleyecek olursak; %60'a yakın kısmının Asya ve Avrupa'ya göç ettikleri, daha sonra sırasıyla Kuzey Amerika, Afrika, Latin Amerika ve Okyanusya bölgelerinin gelmekte olduğu görülmektedir.[335] Bölgelerin ardından ülkeleri değerlendirilecek olursak; yine 2017'de BM'nin verilerine göre, o yıl içerisinde dünya üzerinde göç eden tüm göçmenler için değerlendirme yapıldığında ABD'nin 50 milyon mülteciye, Suudi Arabistan, Almanya ve Rusya'nın 12 milyon mülteciye, İngiltere'nin ise 9 milyon mülteciye ev sahipliği yaptığı ve listede ilk 5 ülke arasına girdikleri verilerde yer almaktadır.[336]

Grafik 1. 2017 Yılına Göre Uluslararası Göçmenlere ev sahipliği yapan ülkelerin gelir düzeylerine göre dağılımı

Kaynak: United Nation, "Population Division. Trends in International Migrant Stock: The 2017 revision", United Nations Database, Department of Economic and Social Affairs, 2017.

Bu anlamda kişisel ya da ulusal siyasi çıkarların gün yüzüne çıktığı zamanlarda, uluslararası göç olgusu tamamen bir silaha çevrilebilmektedir. Göçün siyasileştirilmesi aktörler tarafından çok kolay bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Bunun için kendi toplumlarının karşısında bilmedikleri, belirsizlik olarak

[335] UNHCR, "*Global Trends: Forced Displacement in 2017*".
[336] UNHCR, "*Global Trends: Forced Displacement in 2017*".

adlandırdıkları bir olayı, tamamen tepetakla ettirerek haklı bir korkuya dönüştürmeleri yeterlidir. Bununsa genelde ilk yolu siyasi aktörlerin bir araç olarak ellerinde bulundurdukları demokrasiye, ulusal güvenliğe, vatandaşların kendilerini temsil ettikleri sivil katılım haklarına yönelik bir tehdit olduğu tohumunu yeşertmektir.[337] Siyasi aktörlerin bu hareketlerini; göçün uluslararası düzeyde var olan önemine yönelik faydasını değersizleştirmek, göçün insanlık tarihi boyunca süregelen ve süregelecek konumunu göz ardı etmek ve toplumları, grupları, insanları göç olaylarını öne sürerek ayrıştırmak olarak dile getirebiliriz. Sosyal medya üzerinde de önemli aktörlerin zaman zaman insan hakları duyarı kastıklarını, zaman zamansa göçü olumsuz bir olay gibi lanse ettikleri de aşikârdır.[338]

Göçün siyasallaştırılması konusuna geçmişten de çeşitli örnekler vermek mümkündür. Soğuk savaş döneminde var olan Sovyetler Birliği ve o bölgeden gelecek göçmenlerin, ideolojilerin, Batı ülkelerine saldığı endişe, Avrupa Birliği'nin her bir genişleme sürecinde yeni üye ülkelere ve toplumlarına, bireylerine karşı dışlama hissi ve ülkenin ihlal edileceği korkusu, yaşanan ekonomik krizlerden tamamen göçmen ve mültecilerin suçlanması, 11 Eylül olayları ve akabindeki saldırılarda göçmenlerin payı, düzenlenen kısıtlayıcı insanlık dışı politikalar, toplum üzerinde dehşet verici bir göçmen karşıtlığı kurulması, çoğu Afrika ülkelerinin sınırlarında yaşanan istikrarsızlıklardan göçmen ve mültecilerin sorumlu tutulup insanlar, toplumlar üzerinde ciddi bir yabancı düşmanlığı kurulması, öte yandan hemen hemen her ülkede göç konusunun insani bir boyut olmaktan çıkıp tamamen bir rant meselesi haline getirilmesi bizlere göçün her zaman içerisinde çeşitli yollarla siyasileştirildiğini göstermektedir. Başka bir ifade ile, çeşitli devletler, ulusal ya da küresel çapta yaşanan ekonomik, siyasi, toplumsal çeşitli gelişmeleri, gerilimleri çoğunlukla göç hareketleri ile ilişkilendirip basit bir şekilde hedef tahtası olarak görmektedirler.[339]

---

[337] Barry Ritholtz, "The World is About to Change Even Faster: Having Trouble Keeping Up? The Pace of Innovation and Disruption is Accelerating", *Bloomberg Opinion*, (6 Temmuz 2017), 1.
[338] IOM, "*2003 Dünya Göç Raporu: Göç Yönetimi – Hareket Halindeki İnsanları Bekleyen Zorluklar ve Bunlarla Mücadele Yolları",* https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2003-managing-migration.
[339] IOM, "*2003 Dünya Göç Raporu: Göç Yönetimi – Hareket Halindeki İnsanları Bekleyen Zorluklar ve Bunlarla Mücadele Yolları".*

11 Eylül'ün hemen ardından 1 Ekim'de ABD'nin geçerliliğe koyduğu Milli Güvenlik Giriş Çıkış Kayıt Sistemi yasası ile özellikle Suriye, İran, Sudan ve Irak gibi Müslüman ülkelerin vatandaşlarının giriş-çıkışları sıkı bir denetime tabi tutulmuş, bu kesimlerin parmak izleri alınmış, Müslümanlar fişlenmişlerdir. Buradaki temel amaçları ise, Müslüman göçmenleri terörizm ile ilişkilendirmek ve giriş çıkışlarının önüne ulusal güvenliğe karşı tehdit oldukları gerekçesiyle engel koymaktır. Üstelik ulusal güvenliğe yönelik ciddi bir tehdit olduğu ve terörizm konuları ile da ilişkilendirildiği için uygulanan hiçbir fişleme politikaları da halk tarafından sorgulanmamaktadır. Üstelik, başlangıçta sınırlı Müslüman ülkelere uygulanan bu fişleme olayı zamanla 23 ülkeyi ve bu ülkenin vatandaşlarını da içerecek şekilde boyutunu ciddi oranda büyütmüştür.[340]

Herhangi bir konu nasıl olur da güvenlik alanına girebilir? diye bir soru yönettiğimizde Kopenhag Okulu savunucularından Ole Weaver oldukça basit bir şekilde: *"Elitler böyle olduğunu ilan ettiğinde, bir şey güvenlik sorunudur"* diye cevap vermektedir. Böylece güvenlik kavramı başlı başına bir söylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Güvenlikleştirme sayesinde izleyici ikna edildiği sürece, güvenlikleştirici aktörler diledikleri konuyu gündemlerinde belirledikleri sıralamaya alabilecek ve bu konuya yönelik politikalar düzenleyecektir. Üstelik güvenlikleştirme sayesinde de bağlayıcılığı olan yasalar dahi çiğnenebilecektir.[341] Bu bağlamda, özellikle Avrupa devletlerinin uluslararası göç problemine odaklanış şekilleri de Kopenhag okulunun güvenlikleştirilmesi ile uyuşmaktadır. Avrupa Birliğinin temel ilkelerinden olan hareket özgürlüğü dahi, güvenlikleştirme kavramı kapsamına girdiğinde önemini yitirmekte, sabote edilmektedir. Başka bir ifadeyle, Avrupa Birliği sınırları içerisinde her an insanlar izlendiği, hareketleri kontrol edildiğinden dolayı hareket özgürlüğünden bahsetmek pek de mümkün değildir. Aynı zamanda Avrupa Birliği'nin uyguladığı gözetim araçları yalnızca sığınmacı ve düzensiz

[340] Buket Bektaş, "11 Eylül 2001 Terörist Saldırısı Neticesinde ABD'nin Güvenlik Algılamalarındaki Değişiklik", *Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),* Ankara, 2007, s. 62.
[341] Weaver, 1995, s. 55.

göçmenler açısından değil, Avrupa vatandaşları ve üçüncü ülkeleri de kapsayan bir şekilde risk taşımaktadır.[342]

Günümüzde dünyanın bir ucundan diğer bir ucuna, Asya kıtasından Avrupa kıtasına kadar her bölgede sayısı hafife alınamayacak kadar çok ülke, siyasetçiler, siyasi aktörlerin söylemleri tarafından göç olayı ve mültecilerin güvenlikleştirildiği bir gerçektir. AB ülkeleri dahi çeşitli göç dalgaları sırasında seyahat özgürlüğünü sınırlandırılmış, Macaristan ve pek çok diğer ülke sınırlarına duvarlar, dikenli teller çekmiştir. Buna ek olarak; küresel ekonomik krizler sırasında dahi büyümesini devam ettiren Almanya'da dahi siyasi aktörler ve partiler göç olayını her zaman gündemde tutarak güvenlik meselesi haline getirmişlerdir. AB bünyesindeki devletlerin benzer göçmen karşıtlığı uygulamalarının varlığı da AB bünyesinde mülteci ve göç olayına yönelik ortak bir tutum sergilenmesi önünde engel oluşturmaktadır.[343] Göç konusunun gerek devletler açısından gerekse toplum, birey açısından ön planda tutulmasının sebebi; sınırları aşarak ulusaşırılaşmış olması, artan yoğunluğu ve etkileridir. Avrupa ise göç olayına ve göçmenlere yönelik tutumlarını Avrupa toplumu içinde yaşadığı entegrasyon politikalarının aksine ayrıştırıcı politikalar uygulamaya koyulmakta ve güvenlik kaygıları ile şekillendirmektedir.[344]

Göçmenlerin yolculukları boyunca yaşadıkları trajediyi, insanlık dışı şartlar altında seyahat etmelerini ve Avrupalı devletlerin bu olaylara nasıl göz yumduğuna, düzensiz göçmenlere yönelik insanlık dışı uygulamaların var olduğuna bir örnek daha sunabiliriz. Yakın geçmişte 72 kişiyi barındıran bir düzensiz göçmen teknesi acil yardım talebinde bulunmuştur. Üstelik bu imdat çağrıları hem NATO gemilerine hem de Avrupa gemilerine gönderilmiştir. Fakat, bu tekrarlayan çağrılar her seferinde tamamen görmezden gelinerek sınırlı yiyecekleri bulunan 72 savunmasız kişiyi 16 gün boyunca denizde sürükleyerek içlerinden gerek açlıktan gerek susuzluktan gerekse hastalıktan yalnızca 9 kişinin hayata tutunabilmesine yol açmıştır.[345] Ele aldığımız örneklere ilave edecek olursak; Yunanistan ve İtalya'nın da deniz yoluyla kaçak bir şekilde göç eden kişilerin içerisinde bulunduğu tekneleri

[342] Çiğdem Benam, "Emergence of in Europe: Border Control and Securitization of Migration", *Insight Turkey*, 2011, C. 13, S. 3, s. 203-205.
[343] Demirtaş, "Mülteciler ve Güvenlikleştirme", s. 5.
[344] Sağır, "Göç, Uyum, Tehdit", s. 115.
[345] Benam, "Emergence of in Europe", s. 191.

operasyonlar düzenleyerek, başka bir deyişle zor kullanarak geri yolladığı bilinmektedir. Ne yazıkki binlerce göçmen bir şekilde ya bulunamamışlar ya da ölüme sürüklenmişlerdir.[346] Bu örneklerle, Avrupa ve NATO güçlerinin göçmenleri ölüme nasıl sürüklediği gözler önüne serilmektedir. Ne yazık ki, denizlerde yaşanan ölümlerin, insanlık dışı ve ölüme sürükleyen politikaların yalnızca bu örnek ile sınırlı kalmadığı gibi, sayısının da oldukça fazla olduğunu söyleyebilmekteyiz.

Buna ek olarak Avrupa'nın kısıtlayıcı politikalarının da göç, güvenlik ve sınırlar üçlüsü arasındaki bağlantı ile düzenlendiği de bir gerçektir. Avrupalılaşma politikaları ile göçün güvenlikleştirilmesi de desteklemektedir. Öte yandan, Avrupa Birliği devletlerinin de ikilem içerisinde hareket ettikleri görülmektedir. Bir taraftan duvarlar, dikenli teller çekmekten vazgeçmek, uygulanan kısıtlayıcı politikaları hafifletmek istendiği dile getirilirken, öbür taraftan da istekleri doğrultusundaki mal ve kişilere izin verip, istemedikleri mal ve kişileri ayrıştırmak, bu şekilde güvenliği sağladıklarını dile getirmek arasında ciddi bir ikilem yaşanmaktadır. Bu bağlamda, Avrupa devletlerinin sınırları içerinde sahip olduğu kişilerin giriş çıkışlarını kontrol altında tutma isteği; serbest piyasa, insani ve liberal değerler arasında kendine bir yer bulmaya çalışmaktadır.[347]

Göçmenlerin Avrupa ülkelerindeki konumları doğrultusunda pek çok önemli aktör kamuoyu algıları ile politikalarını inşa etmektedir. Düzenlenen politikalar ise Avrupalı halkın göçmenlere yönelik bakış açılarını oluşturmada oldukça etkin bir rol oynamaktadır.[348] 2011'den bu yana milyonlarca Suriyeli, mülteci olarak gidebildiği imkanlar dahilinde sınır ülkeleri ve Avrupa ülkelerine göç etmektedirler. Bu ulusaşırı göç ise ciddi derecede bir tehlike, sınır güvenliğine tehdit olarak algılanmakta, hatta mülteciler içlerinde Almanya, İtalya, Yunanistan, ABD, Avusturya, İsveç, Fransa ve İngiltere'nin olduğu pek çok ülke tarafından istenmemektedir.[349] Daha kötüsü, Macaristan mültecilerin ülkesine girmesini engellemek için pek de insani olmayan bir şekilde sınırlarına dikenli teller çekip binlerce askerini sınırlarda görevlendirmiştir. Slovenya ise mülteci akımına bir önlem olabilmesi ve Batı

[346] Boyraz, 2022.
[347] Olli Rehn, "*Europe's Next Frontiers",* Nomos, Baden-Baden, 2006.
[348]Mandacı-Özerdim, "Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik", s. 106.
[349] Mandacı-Özerdim, "Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik", s. 124.

Avrupa'ya geçişlerini engellemek için Balkan sınırını kapatmıştır.[350] AB ülkelerinin parlamentolarında göçün hangi nedenle gerçekleştiği önemli olmamakla birlikte göçün tüm çeşitlerine karşı çıkılmakta, ulusal kimliklerine yönelik bir güvenlik tehdidi olarak adlandırılmakta ve ortak bir siyasi endişe olarak görülmektedir. Ancak bunun aksine AB ülkeleri kendi aralarında gerçekleşen herhangi bir göçün ise eleştirilerden muaf olacağı da dile getirmektedir. Bu durumda Avrupalı devletlerin Radikal sağ partilerince göç olayı milliyetçi-popülist hareketin birleşmesini sağlamış ve bu partilerin gözünde ciddi bir rant meselesi haline dönüşmüştür.[351]

Göçün ulusal güvenlik sorunu olarak değerlendirilip terörizm ile ilişkilendirilmeye başlaması ise, 11 Eylül saldırıları ile doruk noktasına ulaşmıştır. ABD'nin ardından İngiltere, İspanya ve Fransa da çeşitli terör saldırılarını göçmenlerle ilişkilendirip devletin ve toplumun güvenliğine yönelik bir tehdit olarak adlandırılmasına sebep olmuşlardır. Avrupalı devletler ve Amerika'nın aksine Fas, Cezayir, Endonezya, Suudi Arabistan, Türkiye gibi devletler Irak'taki düzenli saldırıları göç ve göçmenler ile ilişkilendirmemiş, sınır kontrolüne odaklanmamışlardır.[352] Göçmenler üzerinden güvenlikleştirmeyi en çok kullanan aktörlerden biri Donald Trump'tır. Örneklendirecek olursak ilk olarak; Müslüman göçmenlere yönelik hayat tarzlarımızı tehdit ediyorlar diyerek, Müslümanlara yönelik seyahat yasağı çıkarmıştır. (Muslim Ban) Vizesi olmasına rağmen ABD de çalışan insanlar dahi sınırdan geçememişlerdir.[353] Trump'ın kullandığı bir diğer söylem ise; genelde dar gelirli ve siyasal istikrarsızlık yaşayan bölgelerden gelen göçmen kervanlarının (Göçmen Kervanı- Migrant Caravan) içerisinde IŞİD'li teröristler var ve bu varlığımızda yönelik ciddi bir tehdit denip, insanlar terörizm ile korkutularak Latin Amerika üzerinden ABD'ye geçişleri engellenmiştir.[354] Bu anlamda terörizme karşı savaş ve yanında çeşitli ulusötesi tehlikeleri düzensiz

[350] Patrick Strickland, "Refugees Lose Hope as More Countries Shut Borders.", Al Jazeera, (10 Mart 2016), 1.
[351] Carl Ulrik Schierup - Hansen Peo - Castles Stephen, *Migration, Citizenship, and the European Welfare State: A European Dilemma*, New York, OUP Oxford, 2006, s. 3.
[352] Michael Collyer, "Migrants, Migration and the Security Paradigm: Constraints and Opportunities", *Mediterranean Politics*, 2006, C. 11, S. 2, s. 256.
[353] *BBC News*, "Trump Travel Ban: What Does This Ruling Mean?", (26 Haziran 2018), 1.; *Immigration History,"* Muslim travel ban", (20 Nisan 2020), 1.; Muhammed Bilal Kenasari, "Trump'ın Müslümanlara Yönelik Tartışmalı Vize yasağında 2 Yıl Geride Kaldı", *Anadolu Ajansı*, (7 Mart 2019), 1.
[354] Belen Fernandez, "The Inconvenient Truth About The US-Bound Migrant Caravan" (27 Ekim 2018), 1.; *Al Jazeera*, "Mexico Blocks New US-Bound Migrant Caravan", (05 Eylül 2021), 1.

göçmenlerle ilişkilendirmenin, göçmenlerin gelişlerine engel olmak için sıklıkla başvurulan bir yol olduğunu görebiliriz.[355] Tıpkı Avrupalı devletlerin Suriye göçmenlerine yönelik duvar, dikenli teller örmek gibi göstermiş oldukları katı tutumları, Amerika'nın da Meksikalılara gösterdikleri gözlemlenmektedir.[356] Milyonlarca göçmeni, özelde ise Müslümanları "terörist" olarak, Meksikalıları ise "tecavüzcü, uyuşturucu satıcısı" olarak etiketlendirmekte ve onların sınır dışı edilmesini sağlayarak Amerika'yı yeniden büyük yapmayı hedeflemektedir.[357] Trump yönetiminin gerek seyahat yasağı gerekse göçmen kervanı gibi politikalarıyla göçmen karşıtı duygular inşa ettiğini, göçün güvenlikleştirildiğini görmekteyiz.[358]

Devletlerin uluslararası göçü güvenlikleştirmeleri ve bu alana yönelik politikalar düzenlemeleri ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Küresel gündemde güvenlik kavramı genişleyerek pek çok politikaların odak noktası olmuş, göçmenlerin özellikle de düzensiz göçmenlerin sayılarında ciddi artışa yol açmış, terörizme karşı savaş ideası sıklıkla göç olgusu ile ilişkilendirmeye başlanmış, uluslararası göçe maruz bırakılan kişiler, gruplar çeşitli alanlarda birer tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır. Üstelik, tüm bu politikalar haklı çıkartılmaya çalışılarak göçmenlerin güvenliğine ilişkin ciddi tehlikeler de oluşturulmakta ve güvenli bölgelere ulaşmalarının önüne engeller koyulmaktadır. Tüm bu engellerin karşısında yapılması gerekenler; zorunlu olarak göç eden kişilerin önündeki engelleri kaldırılacak, vatandaşların üzerindeki nefreti hafifletecek, insan hakkını ve güvenliğini sağlayacak politikaların hazırlanması daha da önemlisi uygulamaya geçirilmesidir. Buna ek olarak, devletlerin ve siyasi aktörlerin güvenlikleştirme söylemlerinden feragat etmeleri de ciddi bir öneme sahiptir.[359]

Örneklerden de anlayabileceğimiz üzere; göç olgusu bazı durumlarda devletlerin çıkarlarına hizmet ettiği için teşvik edilmişken bazı durumlarda ise göçmenler tehdit olarak algılanmış, gelişleri engellenmeye çalışılmıştır. Bu yüzden

[355] IOM, "Managing Migration: Four-box Chart", https://publications.iom.int/system/files/pdf/migration_dec_2004_en.pdf, (E.T. 23.06.2022)
[356] Sağır, "Göç, Uyum, Tehdit", s. 115.
[357] Alan Kraut, "Make America Great Again... Again?", *CMS Essays*,(3 Ocak 2016), 1.
[358] Selina March, Manufacturing Fear: Examining the Social Component of Anti-immigration Policies within Counter-terrorism Discourse. In *Terrorism and Asylum*, Brill Nijhoff, Holland, 2020, s. 62.
[359] Monica Wohlfeld, "Is Migration a Security Issue?", O. Grech, M. Wohlfeld (Eds.), *Migration in the Mediterranean : Human Rights, Security and Development Perspectives*, Mediterranean Academy of Diplomatic Studies, Msida, 2014, s. 76-77.

ülkelerin uygulamış oldukları göç politikaları da sahip oldukları çıkarlar çerçevesinde şekillenmektedir. Bu demek oluyor ki; devletler arz-talep bağlamında işgücüne ihtiyaç duyduğunda yabancı işçileri ülkelerine almış ve ülkelerinde yaşayıp çalışmalarını teşvik etmişlerdir.[360] Çıkarları ile uyuşmadığı şartlar altında ise insan kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti ve terörizm gibi sebepleri öne sürerek göçün kamu düzenini ve iç istikrarı bozduğunu dile getirerek, tehdit olarak tanımlamışlardır.[361] Bu yüzdende göçmenlerin gelişini engellemişler, mültecilerin ise temel hak ve özgürlükleri kısıtlamış ve sınır dışı etmişlerdir.[362] Buradan da anlaşılacağı gibi, devletlerin ezici bir çoğunluğunun göç olgusunu realist perspektif üzerinden değerlendirdikleri görülmektedir. Yani, göç olayına devlet çıkarları ile uyumlu olduğu, devletlere fayda sağladığı zaman sıcak yaklaşılmış, aksi takdirde bir katkı, çıkar sağlanmadığı durumlarda göçü güvenlikleştirerek engelleyici politikalar oluşturmuşlardır. Bu bağlamda pek çok güçlü devlet tarafından göç, insani bir olay olarak görülmemekte, çıkar ve rant meselesi olarak değerlendirmektedir.

BM'nin çözüm önerileri, çareleri arasında; mültecilere gönüllü geri dönüş imkanları oluşturabilmek, ülkelerine gidip ziyaretler yaparak ortamın tansiyonunu geri dönüş için ölçmelerine olanak sağlamak, kaliteli eğitim, ailelerine kavuşmalarına imkan sağlamak yer almaktadır. Savaş ve çatışmalardan dolayı geri dönemeyen bazı kesimleri ise güvenli bir şekilde ikinci bir ülke yerleştirebilmek, kültürel, dini, mesleki uyumlarına yardımcı olmak, topluma, sosyal ve ekonomik yaşama entegre olabilmeleri de çeşitli çözüm önerileri olarak yer almaktadır.[363] UGÖ'nün sunduğu 2030 ajandası ve göç ilişkisi konusunda temel başlıklar; eşitsizliği azaltmak, yoksulluğu ortadan kaldırmak, sıfır açlık, kaliteli eğitim, suların temizlenmesi, uygun fiyatlı ve temiz enerji, düzgün iş ve ekonomik gelişim, sağlık ve esenlik, cinsiyet eşitliği, sanayi, yenilik, altyapı, sürdürülebilir şehirler ve toplulukla, iklim hareketi, karada yaşam, barış, adalet ve güçlü kuruluşlar, sorumlu tüketim ve üretim, suyun altındaki yaşam, hedefler üzerinde iş birliği konularıdır. 2030 gündeminin en temel atıfta bulunduğu konu ise; göç üzerindeki eşitsizliklerin azaltılmasıdır. Ayrıca, bizim

[360] Doğuş Şimşek - Ahmet İçduygu, "Giriş: Uluslararası Göç, Politika ve Güvenlik", *Toplum ve Bilim*, 2017, S. 140, s. 7.
[361] Huymans, "The European Union", s. 756.
[362] Şimşek-İçduygu, "Giriş: Uluslararası Göç, Politika", s. 6.
[363] UNHCR, "*UNHCR - The UN Refugee Agency*, Solitions", https://www.unhcr.org/solutions.html, https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/, (E.T. 14.06.2022).

uluslararası göç ve eşitsizlik alanları arasında bulunan ilişkiyi daha iyi anlamamızı sağlamasıdır. Bu bağlamda öne çıkan eşitsizliklerin temel sebeplerin ve öne sürülen engellerin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.[364]

Öte yandan gerek Birleşmiş Milletlerin 2018'de yayınlamış olduğu Mültecilere İlişkin Küresel İlkeler sözleşmesindeki gerekse UGÖ'nün 2030 ajandasındaki temel hedefler yani devletlerin, uluslararası örgütlerin, siyasilerin yani tüm aktörlerin sorumluluk paylaşımına davet edilmektedir. Özellikle ev sahibi olan ülkelere destek sağlayıp ardından mültecilere yaşanabilir bir yaşam sunabilmesi hedefi gerçekleştiğinde, sözleşme işleyişe koyulduğu takdirde, mültecilerin yaşadığı zorluklar konusunda anlayış gösterildiğinde, uluslararası göçün olumsuzlukları çözülebilecek, barış ve güven ortamı sağlanabilecektir. Kalkınma ihtiyaçlarının sağlanması desteğiyle de mülteciler ev sahibi ülkelerine katkıda bulunabilecek ve ortak bir payda yakalanabilecektir.[365]

Göçün güvenlikleştirilmesi yalnızca yabancı düşmanlığı ya da öteki yaratma ile sınırlı değildir. Başka bir deyişle, tek bir bakış açısı ile yani Avrupa ülkelerinin göç konusunda uyguladıkları ayrıştırıcı, yabancı düşmanlığına yönelik politikaları ile göç konusunu ilişkilendirilmemiz doğru kabul edilmemektedir. Avrupa devletlerince göçmen karşıtlığı konusu pek çok aktör ve farklı boyutları ve araçlarıyla kurulmakta, temeli oluşturulmaktadır. Aktörlerin artık "öteki" kavramını servis etmesi etkisini yitirmeye başladığında, göç konusuna yönelik başka bir alan arayışına girilerek güvenlikleştirme devreye girmektedir. Yeni güvenlik boyutu ile göçmenler, ekonomik problemlerin kaynağı olarak görülüp, göçmen karşıtlığı farklı bir boyut ve araç ile kurulmaya devam edilmektedir.[366] Güvenlik algısı ve korku yaratmak sadece terörizmle değil, göçmenlerin ülkeye yerleşmesi ve beraberinde maddi tehditler ile de gerçekleştirilebilmektedir. Korku ise göçün; ülkemize, işlerimize, gelirlerimize, kültürümüze, kimliğimize yönelik bir tehdit oluşturduğu, bununla kalmayıp ülkemizde kaçakçılık, uyuşturucu gibi suçlar artacak ve refah ortamı bozulacak gibi ciddi söylemler ile hayati bir tehlikenin varlığı oluşturulmaktadır. Aynı zamanda

[364] IOM, "Migration, Sustainable Development and the 2030 Agenda", https://www.iom.int/migration-sustainable-development-and-2030-agenda, (E.T. 07.07.2022)
[365] UNHCR, "*The Global Compact on Refugees: The Global Compact on Refugees: Digital Platform*" https://globalcompactrefugees.org/article/global-compact-refugees, (E.T. 17.06.2022).
[366] Mandacı-Özerdim, "Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik", s. 106-115.

tehlike kaynağının ortadan kaldırılması gerektiği ile korku yaratılmaktadır. Böylece göçün güvenlikleştirilmesi sağlanacak ve kontrol altına alınması gerçekleştirilecektir.[367]

3. GÖÇÜN EKONOMİK GÜVENLİK İLE İLİŞKİSİ

Günümüzde bazı temel unsurlar uluslararası göçün yapısının belirlenmesinde oldukça etkilidir. İlk olarak; göçün giderek küreselleşmesi, bunu takiben niceliksel olarak da ciddi bir artış göstermesi, yani gün geçtikçe daha çok sayıdaki ülkeler üzerinde etki yaratması gelmektedir. Öte yandan bu yayılımı gösterirken de gittikçe farklılaşmaktadır. Yani, bir taraftan zorunlu nedenlere dayalı bir göç gerçekleşirken, diğer taraftan gerek siyasi gerek ekonomik temellere dayalı olarak göç gerçekleşebilmektedir. Bu sayede göç çeşitli türlere ulaşmaktadır. Son olarak, bütün bu etkenlerin de bir sonucu olarak kabul edebileceğimiz bir madde olarak; uluslararası göçün artık siyaset alanında politikaları şekillendirmesi üzerinde yarattığı etkileri sayabilmekteyiz. Kısacası, tüm bu unsurlar göçün uluslararasılaşmasında ve yapısının belirlenmesinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Uluslararası sistemde devletler arasında yaşanan çeşitli ekonomik, siyasi, sosyal gelişimler ya da gerilimler küresel çapta düzenlenen politikaları ne kadar etkiliyorsa tıpkı uluslararası göç olayı da gün geçtikçe artan bir oranda küresel politikaları, özellikle de ekonomik kalkınmayı derinden etkilemektedir.[368] İşte bu yüzden göçün ekonomi üzerindeki derin etkilerinin var olması ve siyasi aktörlerin artık yeni bir ikna aracı bulma çabaları bizlere göçün güvenlikleştirilmesinin ekonomi aracılığıyla da yapılmaya başlandığını göstermektedir.

Avusturya'da göçün güvenlikleştirilmesi çoğunlukla; istihdam, sosyal güvenlik, eğitim, iş sektörü, emekli maaşları gibi ekonomik nesneler ile gerçekleştirilmektedir.[369] Yine aynı şekilde İsveç'te de yardım edilmesi gereken bir insan, istihdam sağlanması gereken bir alan varsa temel amacının bu noktada önce

[367] Faist, "International Migration and Security", s. 12.
[368] Memişoğlu-Yiğit, "Uluslararası Göç ve Kalkınma", s. 40.
[369] Güneş Koç, "Avusturya Irkçı Sağı ve 2008 Seçimleri", *Bianet*, (11.02.2022), 1.; Michael Jandl-Albert Kraler, "Austria: A Country of Immigration?", Migration Policy, (01.03.2003), 1.

kendi halkının refahının korunmasını sağlamak olduğunu dile getirmektedir.[370] Benzer bir şekilde hem Avusturya hem de İsveç'in uluslararası göçü ekonomik güvenlik alanına yönelik bir tehdit olarak algıladıklarını ve çeşitli söylemler ile güvenlikleştirmenin inşaa edildiğini görmekteyiz. Yine aynı şekilde Avrupa devletlerinin göçü, Avrupa kimliğini korumak, Hıristiyan değerlerine sahip çıkmak ve İslam karşıtlığını güvenlik alanıyla uyumlu hale getirmek yaklaşımları ile çeşitli alanlara dahil ederek güvenlikleştirdiklerini görmekteyiz. Siyasi aktörler ezici bir çoğunlukla uluslararası göçü ülkenin istihdamına yönelik bir tehdit olarak görmektedir. Yasadışı göçmenlerin çalıştırılması, sosyal güvenliğe yönelik fayda sağlayamama, göçmenlerin sağlık-eğitim ve yardım masraflarının vatandaşlarına özellikle yaşlı, hasta, işsiz, eğitilecek genç kesimlerine vaat edilecek sosyal güvencenin önüne geçmesi ya da sahip olacakları imkanlara engel teşkil etmesi şeklinde göç unsuru ekonomik güvenlik konsepti içerisine dahil edilmektedir.[371]

2020 yılının sonundaki verilere göre, toplam 42 ülkede çatışma, şiddet ve doğal afetlerden kaynaklanan göç akışı toplam 144 ülkede etkili olmuş ve 40.5 milyon yeni ülke içi yerinden edilme gerçekleşmiştir. Bu zorunlu göçlerin %76'sı yani 30.7 milyon kişi afetlerden dolayı, ne yazık ki 9.8 milyon kişi, yani %24'ü ise çatışma ve kaos ortamından kaçmıştır.[372] Bu göçmenlerin çoğunluğunun neden yüksek gelirli ya da gelişmekte olan ülkeleri tercih ettiklerini açıklayacak olursak; en başta ekonomi karşımıza en geçerli neden olarak çıkmaktadır. Bunları takiben insani kalkınma ve gelişme hedeflerinin yani daha iyi bir yaşam, daha kaliteli ve yüksek gelir, eğitim, sağlık, sosyal hizmet alanlarına sahip olabilme gibi gelişmiş standartlardan dolayı gelişmiş ve yüksek gelirli ülkelere doğru göç edilmek istenmektedir. Başka bir ifadeyle, UGÖ'nün de dünya göç raporunda vurguladığı gibi; ekonomik imkanlar, coğrafi olarak ülkelerin sahip olduğu yakınlık, bunlara ek olarak çatışma, kaos ortamları, toplum ve grupların sahip oldukları etnik, dini

[370] Carl Bildt, "Sweden's Election Represents the New Normal of European Politics", *Washington Post*, (10 Eylül 2018), 1.; "Sweden is Running Out of Housing for Refugees. So it's Pitching Tents", *Washington Post*, Griff Witte, (1 Aralık 2021), 1.
[371] Mandacı-Özerdim, "Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik", s. 116.
[372] IOM, "*Data and research: International Organization for Migration"*, s. 52.

aidiyetlikleri, göçmen/ insan kaçakçılığı ve ticareti gibi etkenler de göç geçidinin nasıl belirleneceğinde oldukça etkilidir.[373]

2020 yılının sona ermesinin ardından, dünya genelinde var olan göçmen nüfusunun %85'ine gelişmekte olan ülkelerin ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Buna karşılık olarak, az gelişmiş ülkelerin ise toplam göç eden nüfusun %27'sine sığınma olanağı sağladığı görülmektedir. Sınır ötesine geçebilen kişilerin %18'i düşük orta gelirli ülkelere yerleşebilme olanağı bulabilmektedir. Sınırları geçen kişilerin %22'si de ne yazık ki, düşük gelirli ülkelere ulaşabilmektedir. Dünyanın gayri safi yurtiçi hasılasının yalnızca %1.3'ünü oluşturan, en az kaynağa sahip olan, en az gelişmiş ülkeler arasında olan; Bangladeş, Etiyopya, Sudan, Uganda, Yemen, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti gibi ülkelerin dünya nüfusunun %14'üne ev sahipliği yaptığı, topraklarında barındırdığı görülmektedir. Buna ek olarak, en az gelişmiş ülkeler arasında bulunan bu ülkeler, 6.8 milyon mülteciyi de topraklarında barındırmaktadır.[374] Bu durumun aksi olarak da istikrarlı, barışçıl, güvenli ve gelişmiş ülkelerde yaşayan bireyler, gruplar refah içinde yaşarlar ve savaş, çatışma gibi olasılıklar gün yüzüne çıkmadığı için ülkelerinden zorla ayrılmak durumunda kalmazlar. Düzensiz göç koşulları ile karşılaşmaz, zor ve acı yaşam koşulları ile yüzleşmeler.[375]

Göç olgusunun yalnızca siyasi boyutu değil gerek nedenlerini gerekse sonuçlarını değerlendirdiğimiz takdirde ekonomik boyutu da oldukça önem teşkil etmektedir. Siyasi aktörlerin göçü güvenlikleştirme de ekonomik gerekçelere başvurmalarının temel nedeni olarak, Kopenhag okulunun da vurguladığı üzere, ekonomik bir aktörün varlığını sürdürebilmeleri için gerekli kaynağa, sermayeye, ekonomik güçlerini kuvvetlendirmelerine gereksinim duymaları gelmektedir. Çünkü; bu alanlara yönelik herhangi bir tehdidin söz konusu olması, aktörün ekonomik gücünü yitirmesine yol açacağı için siyasi aktör göç gibi risk yaratan alanları tehdit

[373] Marie McAuliffe- Martin Ruhs, World Migration Report 2018, *International Organization for Migration*, Geneva, 2017.
[374] UNHCR, "*Mid-year trends 2021 - UNHCR*. Mıd-Year Trends Report 2021", https://www.unhcr.org/be/wp-content/uploads/sites/46/2021/11/2021-Mid-year-report.pdf, (E.T. 15.06.2022)
[375] Marie McAuliffe - Khalid Koser, *A Long Way to Go: Irregular Migration Patterns, Processes, Drivers and Decision-making*, ANU Press, Canberra, 2017.

olarak algılayıp, ekonomi kapsamında güvenlikleştirmeye ihtiyaç duymaktadır.[376] Göçün ekonomi ile ilişkisine yönelik çalışmaları incelediğimiz zaman, sıklıkla mültecilerin ülke ekonomisine, işgücüne etkileri üzerine yoğunlaştırılmış olduğunu ve katkılarının oldukça sınırlı olduğundan bahsedildiğini görmekteyiz. Üstelik çoğunlukla mültecileri tek tip bir profile sahip olarak değerlendirilip ülke ekonomisine yarardan çok ağır bir yük oldukları, eğitim, bilim, teknoloji alanlarında da oldukça niteliksiz oldukları gibi çeşitli önyargılar oluşturmaktadırlar. Uluslararası göçün ekonomi ile ilişkisi sıklıkla siyasi söylemlerin ve karamsar tartışmaların odak noktası olmuştur.[377] Siyasi aktörler uluslararası göç olgusunu ekonomik çerçevede bir bakış açısı oluşturarak, halk üzerinde yoksulluk endişesi kurulmasını sağlayarak, üstelik halihazırda ekonomik sıkıntılar ve sefalet çekerek ülkelerini terk eden kesimlerin, ülkelerinin gelişimlerini olumsuz etkileyecekleri, ülkelerine yoksulluk getirecekleri korkusuyla güvenlikleştirmektedirler.[378] Buna ek olarak, aktörler göç olgusunun giderek artış göstermesi, sosyal eşitsizliğinde dünya üzerinde yayılım göstermesine neden olduğunu ileri sürmektedirler.[379]

Göçmen kesimleri incelediğimiz zaman, göç ettikleri topraklar içerisinde kalkınmaya destek verdiklerini, ülkelerinde geride kalan ailelerine döviz akışı gerçekleştirdikleri, sosyal ve ekonomik ağları, güçlü diasporaları ile hem kaynak hem de hedef ülkenin ekonomik kalkınmasına yarar sağladıkları bilinmektedir.[380] 2020 verilerini incelediğimizde, dünya üzerindeki tüm göçmenlerin dünya nüfusunun %30.9'unu oluşturan 87 milyon göçmenin, göç yolculuklarında hedef bölge olarak Avrupa'yı tercih ettikleri, dünya nüfusunu %30.5 ini oluşturan 86 milyon göçmenin ise Asya'yı seçtikleri, %20.9'unu oluşturan 25 milyon göçmenin Kuzey Amerika'yı, %9'unu oluşturan göçmenin ise Afrika'ya göç etmek zorunda kaldığını

[376] Barry Buzan, "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 1991b, C. 67, S.3, s. 433.
[377] Hein De Haas, "Migration and Development: A Theoretical Perspective", *International Migration Review*, 2010, C. 44, S. 1.
[378] Munise Tuba Aktaş, "Göç Olgusu Ekonomik Kalkınmada İtici Güç Olabilir Mi?" *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2014, C. 7, S. 1, s. 38.; Jorgen Carling, Interrogating Remittances: Core Question for Deeper Insight and Better Policies, *Migration and Perspectives from the South*, International Organization for Migration, Geneva, 2008, s. 45.
[379] Castles Stephen - Raúl Delgado Wise, *Migration and Development: Perspectives from the South*, International Organization for Migration, Geneva, 2008, s. 8-9.
[380] Catherine Wihtol de Wenden, "Migration and Development", *Ethnic and Racial Studies*, 2017, C. 41, S. 3, s. 432-433.

belirtmiştik.[381] Bu verilerin ekonomik olarak gelişmiş ülkeler ile bağlantısını kuracak olursak; uluslararası sistem üzerinde meydana gelen para akışı ve 2020 yılında en çok havale alan ilk 5 ülkenin sırasıyla; 83 milyar dolar ile Hindistan, 59 milyar dolar ile Çin, 42 milyar dolar ile Meksika, 34 milyar dolar ile Filipinler, 29 milyar dolar ile Mısır'ın yer aldığını görmekteyiz. En çok havale gönderen 5 ülkenin ise sırasıyla; 68 milyar dolar ile ABD, 43 milyar dolar ile Birleşik Arap Emirlikleri, 34 milyar dolar ile Suudi Arabistan, 27 milyar dolar ile İsviçre, 22 milyar dolar ile Almanya olduğu görülmektedir. (Tablo 2) Fakat şu dile getirilmelidir ki; bu verileri vermemizin temel nedeni: Havale ve transferleri gerçekleştirenlerin büyük çoğunluğunun sınır ötesinde bulunan işçi göçmen, mülteci, sığınmacıların olmasıdır. Aynı zamanda yüksek gelirli ülkelerin uluslararası havalelerinde temel kaynağı olduğu gözlemlenmektedir.[382] Bu anlamda diğer bir amacımız da uluslararası göç olgusunun ne derece ekonomi ile ilintili olduğu ve ülkelerin neden ekonomi alanında göçü güvenlikleştirmeye çalıştıklarını gösterebilmektir.

Tablo 2. 2020 Yılına Göre Dünya Genelindeki Para Akışı

En Çok Havale Alan	En Çok Havale Gönderen
Hindistan (83 Milyar Dolar)	ABD (68 Milyar Dolar)
Çin (59 Milyar Dolar)	B. Arap Emirlikleri (43 Milyar Dolar)
Meksika (42 Milyar Dolar)	Suudi Arabistan (34 Milyar Dolar)
Filipinler 34 Milyar Dolar)	İsviçre (27 Milyar Dolar)
Mısır (29 Milyar Dolar)	Almanya (22 Milyar Dolar)

[381] Marie Mcaulıffe - Anna Trıandafyllıdou, *World Mıgratıon Report 2022,* IOM, Geneva, 2021, s. 24-25.; IOM, " *Migration 2020 Highlights*" https://www.un.org/en/desa/international-migration-2020-highlights, (E.T. 16.02.2022)
[382] Mcaulıffe-Trıandafyllıdou, 2021, s. 41.; IOM, " *Migration 2020 Highlights*" .

Kaynak: International Organization for Migration (IOM), "*International migration 2020 highlights*" https://www.un.org/en/desa/international-migration-2020-highlights, (16.02.2022)

Çoğu güçlü devletlerin çıkarları söz konusu olduğunda yani, çıkarları ile kesişen noktalarda göçmenlerin gelişlerini desteklediklerini, göçmen ve aile, arkadaşlarının ülke ekonomilerine faydası sağladıklarını, ülke içerisinde var olan işçi veren kesimlerin işçi ihtiyaçlarını giderdiklerini, ülkenin altyapı ve döviz rezervlerine, toplumuna katkıda bulunduklarını dile getirebilmektedir.[383] Ancak çıkarları ile uyuşmadığı durumlarda ise, ülke ekonomisine zarar verdikleri, vatandaşların sahip olduğu haklara, gelirlere, imkanlara ortak oldukları dile getirilip, halk üzerinde bir korku oluşturulmakta ve yeni bir alan olarak göçün güvenlikleştirilmesi ekonomi çerçevesinde gerçekleştirebilmektedir. Başka bir ifadeyle, devletlerin çıkarları ile uyumlu gösterilen noktalarda, demokrasi, insan hakları, özgürlük gibi alanlar söylemlerinde ana nokta olarak yer alırken, aksi bir durum söz konusu olduğunda devletin bütünlüğünün tehlikede olması, terörizm, göç, ekonomi gibi alanlar söylemlerinde başrol oynamaktadır.

UNHCR'nin teoride temel motivasyonu asıl olması gerektiği gibi, her ne sebepten olursa olsun hayati tehlikesi ya da yaşam standartlarında ciddi düşüşler yaşayıp, ülkelerinden kaçan kişilerin yeni toplumlara uyum sağlayabilmesidir. Yani, hem ekonomik hayata destek sağlamalarına imkân tanınması hem de iş hayatlarındaki haklarının temin edilmesidir. Buna ek olarak, UNHCR'nin diğer bir motivasyonu da bu kişilerin devletin sosyal haklarına ulaşım kolaylığı edinmelerine destek vermek ve her türlü alanlarda katılımlarını teşvik etmektir. Bu destek sayesinde ise, göçmen ve mülteciler topluma, hükümete karşı aidiyetlik hissetmiş ve işgücü sektörlerinde ulaşım kazanarak ekonomik olanaklara kavuşmuş olacaklardır. Bu gibi çalışma, sosyal ve kültürel hayata katılma gibi fırsatlarsa, mülteci kesimlerin huzur içerisinde yaşayabilmeleri ve hayatlarını inşaa edebilmelerini sağlayacak en tesirli yollardır.[384] Devletler, uluslararası kuruluşlar ortak bir politika benimseyip,

[383] Alejandro Portes, Migration and Development: A Conceptual Review of the Evidence, *Migration and Development: Perspectives from the South*, International Organization for Migration, Geneva, 2008, s. 19-21.
[384] UNHCR, "*UNHCR's global report 2018*", https://data.unhcr.org/en/documents/details/70028, (15.06.2022).

işbirliği yolunda gittikleri, çatışmanın, şiddetin, ekonomik belirsizliklerin temel nedenleri konusunda uzaklaştıkları durumda, domino etkisi gibi uluslararası arenada barış ve güvenlik sağlayabilecektir. Bu sayede, dünya genelinde ekonomik şartlar daha düzgün bir yapıya bürünebilecek, kalkınma sağlanabilecek, çatışmalar azalacak, barış ortamı kurulabilecektir. Üstelik, düzensiz göç ve göç etme fikri bireylerin uzak durdukları, sıklıkla başvurmadıkları bir düşünce olabilecek, toplum içerisinde de istikrarlılık sağlanabilecektir.[385]

Ancak bütün bu olanaklar, destekler devletlerin bireysel ya da birlik içerisinde adımlarının gerçekleşmesi söz konusu olduğu durumlarda, her kesime ulaşamamakta, çoğunlukla askıda kalmaktadır. Mülteciler, sığınmacılar ya da ülkelerini terk etmek zorunda kalan her bir birey ne yazık ki, piyasaya ekonomiye dahil edilememektedir. Önlerine çeşitli engeller sürülmektedir. Finansal erişim olanakları yakalama imkanları da bulunmamaktadır. Bu durumda mültecilerin ve özellikle sığınmacıların geçim kaynaklarına ulaşımı sınırlıdır. Halihazırda zaten yoksul ve kırılgan devletlerden ya da savaş ve çatışmalardan kaçan kişiler, göç eylemi tamamlansa dahi bu engellerden ötürü zorluk çekmekte, üstelik arkalarında bıraktıkları korumasız ailelerine de bu şartlar altında oldukça sınırlı bir destek verebilmektedirler. Her ne kadar mültecilerin çalışma ve sosyal yaşam gibi alanlara dahil edilmeleri için koalisyonlar kurulsa dahi ne yazık ki, uluslararası ilişkilerin doğası gereği tüm bu sınırlı kesimlere ulaşan tasarılar, yeri geldiğinde askıda da kalabilmektedir. Her ne kadar UNHCR mülteci ve sığınmacıların bireye layık bir hayat sürebilmeleri için hak ettikleri ekonomik ve sosyal yaşama katılmalarını desteklese de ne yazık ki, bu hedefler, her devletin paydaş bir şekilde bir araya gelerek sağladıkları atılımlarla ve göçmen, mültecilerin kendi ülkeleri üzerindeki önemini kabul edip onlara imkân tanımaları sayesinde gerçekleşebilecektir. Aksi halde vaat ettikleri insani yardımda koordine olabilme düşüncesi sadece kâğıt üzerinde fikir olarak kalacaktır.[386]

Örneğin; 2018 yılında tüm devletlerin, uluslararası kuruluşların çatısı altında mültecilere, sığınmacılara destek sağlaması ve uluslararası göçle mücadele alanında

[385] UNHCR, "*The Global Compact on Refugees: The Global Compact on Refugees: Digital Platform*".
[386] UNHCR, "*UNHCR's global report 2018*"; UNHCR., "*Livelihoods and Economic Inclusion*" https://www.unhcr.org/livelihoods.html, (E.T. 19.06.2022)

sözleşme imzalanmıştır. Ancak; 2018'de 74.8 milyon olan yeni mülteci sayısı, toplamda 244 milyon mülteci sayısı 2019'da dünya nüfusunun %3.5'ine yükselerek 272 milyona ulaşmış, 2020 yılı sonunda ise 82.4 milyon yeni mülteci eklenerek dünya nüfusunun %3.6'sına yükseliş sağlayıp 281 milyona ulaşmıştır.[387] Bu verilere göre diyebiliriz ki, devletlerin, uluslararası örgütlerin vaat ettikleri teşvikler ve uluslararası göç ile mücadeleleri ne yazık ki, başarıya ulaşamamış, gereken iş birliği kurulamamış, daha doğrusu ciddi adımlara ve iş birliğine yanaşılmamıştır.

Bu durumda devletlerin hem özel olarak hem de uluslararası alanda göç olayına ve yaratmış olduğu derin etkilere karşın ekonomik kalkınma konusunda bir birliktelik kurup, çözüm üretmeleri gerekmektedir. Öte yandan devletlerin hem ulusal hem de uluslararası alanda sadece teoride kalmayan aynı zamanda uygulamaya geçirebilecekleri politikalar geliştirip, gerek genel olarak göç olayı üzerinde gerekse göç ve ekonomi üzerinde çalışmalar düzenlemeleri şarttır. Buna ek olarak göçmen ve mültecilerinde göç ve ekonomi alanlarına katkıda bulunmalarına fırsat tanınması, alanlar açılması gerekmektedir.[388] Bunu yaparken de ekonomik temele dayalı yapılan göçler, her bölge ve sektör ele alınarak incelenmeli, sadece düzenli göçmenlerin iş, yaşam hayatını değil düzensiz, zorunlu ya da her ne sebepten dolayı olursa olsun kayıt-dışı bir şekilde göç edip çalışmak zorunda kalan kişilere de destek verilmeli, bu alanlardaki eksiklikler giderilmelidir. Ayrıca sadece erkek kesimlerin karşılaştıkları problemler değil, kadın göçmenlerinde gerek toplum gerekse iş hayatlarında yaşadıkları bütün sıkıntılar dikkate alınmalı, tüm bu konuların üzerinde titizlikle durulmalıdır.[389]

[387] UNHCR, "*UNHCR's global report 2018*"; IOM, "*International migration 2020 highlights*"; IOM, "*World migration report 2020 (Turkish): Chapter 2*" https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-turkish-chapter-2 (E.T. 19.06.2022); IOM, "*World migration report 2020 (Turkish): Chapter 1*" https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-turkish-chapter-1 (E.T. 19.06.2022).
[388] Memişoğlu-Yiğit, "Uluslararası Göç ve Kalkınma", s. 40-41.
[389] Memişoğlu-Yiğit, "Uluslararası Göç ve Kalkınma", s. 46.

SONUÇ

"Uluslararası İlişkilerde Göç ve Güvenlik: Teoriden Pratiğe" adlı çalışmamız; araştırma süremiz boyunca elde ettiğimiz kaynaklardan ulaştığımız verilerin detaylıca incelenip, değerlendirilip, özetlenmesi şeklinde oluşmuştur. Buna ek olarak Türkçe literatüre de destek vermesi ve uluslararası göç konusunun sahip olduğu öneme ve karşılaşılan problemlere de dikkat çekmektedir. Çalışmamız, klasik güvenlik teorileriyle sınırlı kalmayıp Kopenhag ve Aberystwyth Okullarının sunmuş oldukları güvenlikleştirme ve siyasileştirme kavramlarını baz alarak göç-güvenlik konusunu incelemiş ve örnekler sunmuştur. Akademik yazında sıklıkla ele alınan savaş, strateji, savunma, terörizm çalışmalarının yanında yükselen bir değere sahip olan göç konusu seçilmiş ve güvenlikle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, toplumsal ve eleştirel bir perspektif ortaya koyabilme konusunda bize ve literatüre katkı sağlamaktadır.

Soğuk savaş boyunca başat güçlerin öngördüğü düzeyde gerek etnik gerek dini çatışmaların üzeri örtülmüştür. Fakat soğuk savaş sona erdikten sonra, tüm bu problemlerin üzerindeki örtü kalkmış ve yeni tehditler olarak gündemde yerlerini almışlardır. İnsani güvenlik konusu da bu noktada dikkate değer bir alan haline gelmiştir. Çünkü devletlerin karşılaştığı terörizm, sağlık, silahlanma, insan kaçakçılığı, göç gibi problemler karşısında bireyler de kendilerini risk altında hissedebilirler. Bu anlamda güvenlik, sadece devletlere özel bir alan değil bünyesine bireyi de dahil eden bir alan haline gelmiştir. Klasik güvenlik düşüncesinin yanı sıra yeni güvenlik düşüncesinde insanların bünyelerinde barındırdıkları korku ve endişelerden noksan olmalarına imkan sağlanmaktadır. Başka bir ifadeyle, insan bekasının korunması ve yaşam kalitesinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. İnsani güvenliği riske atacak problemlerle yüz yüze gelindiğinde evrensel bir tutum sergilenmesi, insani gelişimin temin edilmesi hedeflenmektedir.

Kopenhag Okulu güvenlik alanında var olan boşluğu toplum ve birey güvenliğine ışık tutarak doldurmaktadır. Toplumun sahip olduğu kimliğinin ve geleceğinin korunması oldukça derin bir öneme sahiptir. Buradaki gaye ise; yalnızca devletin askeri, siyasi güvenliğinin birincil konumda tutulması değil çevresel, ekonomik, toplumsal alanlarında mevcudiyete yönelik bir tehlike meydana

getirebileceği için güvenlik alanına taşınmasıdır. Belirtilen alanların normal siyasetin yerine olağanüstü siyaset alanına taşınırken söz edimine önemli bir pay düşmektedir. Bu şekilde eylem ve politikaların meşrulaştırılması sağlanmaktadır. Bu kapsamda Kopenhag Okulu güvenlikleştirme yöntemi ile, seçilen konu acil olarak farklı söylemler kullanılarak güvenlik alanına taşınmaktadır. Söz ediminin başarıya ulaşabilmesi içinse söz edimini meydana getiren aktörün halk yani dinleyici karşısında etkili, takdir edilen bir aktör olması gerekmektedir. Böylece güvenlikleştirilmek istenilen konu dinleyicinin dikkatini çekebilir, korku salınabilir, mevcudiyetlerinin bir tehditle karşılaştığı konusunda ikna edebilir ve ortadan kaldırılmak istenilen konu basitçe engellenebilmektedir. Güvenlik tehlikesi olarak görülen konuların azaltılması konusu da ciddi bir öneme sahiptir. Çünkü siyasi aktörler istedikleri her konuyu güvenlik alanına çekme eylemine sıklıkla başvurmaktadır. Bu sorunun önüne geçilebilmesi için yani siyasi aktörlerin güvenlikleştirme yöntemine sıklıkla başvurmaması için belirli ölçütlerin bulunması gerekmektedir. Tıpkı güvenlikleştirici bir aktörün söz konusu olması, varoluşlarının şiddetli bir tehditle yüzleşmesi, koruması gereken bir yaşam tarzı, değerlerinin bulunması ve izleyicinin olması gibi.

Yeni güvenlik düşüncesine yönelik sorunları dikkate aldığımızda en büyük çabalarından birini de uluslararasılaşmış göçe istinaden vermektedir. Bireylerin doğal afet, çatışma, ekonomik sıkıntılar, yoksulluk, geçimsizlik, istikrarsızlık, can güvenliğinin ortadan kalkması gibi bir çok gerekçelerden ötürü göçe başvurması giderek yaygınlık kazanmaktadır. Bu artan insan hareketliliği aktörleri etkilemekte hatta güvenliklerinin de tehlike altında olmasına neden olmaktadır. Göçmen, mülteci, sığınmacı penceresinden baktığımızda; yolculukları süresince hiçbir can güvenliklerinin bulunmaması, şiddet, cinsel istismar, insan kaçakçılığı/ticareti, ölüm ihtimallerinin oldukça yüksek olması gibi riskler mevcuttur. Üstelik bu yolculuk tamamlansa dahi vardıkları ülkede ayrımcılığa maruz kalabilme, kısıtlı iş imkanlarına ulaşabilme gibi güvenlik sorunları ile karşılaşabilmektedirler. Toplum penceresinden baktığımızda; yerli halkın yabancılara duydukları güven sorunu, kendi refah, güven ortamlarına zarar verebilecekleri fikirleri ile bir güvenlik sorunu oluşturmaktadır. Devletlerin penceresinden baktığımızda; sahip oldukları sınır, ulusal ve vatandaşlarının güvenliğini tehdit edebilmesi konusunda bir güvenlik sorunudur.

Fakat, azımsanamayacak kadar çok sayıda devlet, kendi çıkarları yönünde göç alanını güvenlik alanına çekerek toplum üzerinde kin, ayrımcılık, çatışma ve daha ciddi problemlere neden olmaktadır.

Aksi gibi, uluslararası siyasette göç, insan hakları, insanın sahip olduğu ömür, mutluluğunu ilgilendiren önemli konular küresel bir mesele olarak algılanıp güvenlikleştirilmektedir. Hem Avrupa ülkeleri hem de ABD'nin göç ve göçmenler için öne sürdüğü ayrıştırıcı politikaları ve üzerinde oynadığı kamu algıları beraberinde güvenlik endişesi yaratmakta, üstelik insani dahi olmayan tedbirlerle gelişlerini engelledikleri veyahut sınır-dışı edildikleri gözlemlenmektedir. Dünya giderek küreselleşmekte ve kozmopolit bir yapıya bürünmektedir. Bu bağlamda ulus aşırı bir yapıya büründükleri için toplumlar arasında ayrıştırıcı söylemler kullanılması, biz ve onlar şeklinde bir nefret söyleminin kurulması doğru bir yaklaşım değildir. Dünyanın hızlı bir şekilde değişmekte ve gelişmekte olması, beraberinde ciddi problemler, belirsizlikler ve etkileri de sürüklemektedir. Yani, dünya üzerinde var olan kaos ortamı, çalkantılar ve bilinmezlikler oldukça şiddetli bir şekilde yaşanmakta, sonuçları çok ağır olarak uluslararası ilişkilerin doğasını da değiştirmektedir. Zaten hali hazırda var olan gerilimler, çatışmalar, siyasi bölücülükler uluslararası sistemi ciddi oranda etkilemekte, sistemi tamamı ile güçlü aktörlerin, siyasi elitlerin arka bahçesi haline getirmekte ve var olan çatışmaları, ekonomik çöküntüleri derinleştirmektedir.

Dünyanın bir ucundan diğer bir ucuna, Asya kıtasından Avrupa kıtasına kadar sayısı kesinlikle azımsanamayacak kadar fazla ülke, siyasetçi, aktörler, farklı farklı söylemlere başvurarak göç konusunu güvenlikleştirmektedir. AB ülkeleri dahi göç dalgaları gerçekleştiğinde seyahat özgürlüğünü kısıtlamış, askıya almış, Macaristan ve çeşitli ülkeler dikenli teller, duvarlarla sınırlarını kapatmıştır. Gelişmesini ve büyümesini devam ettiren Almanya'daki siyasetçiler dahi göç konusunu hiçbir zaman gündemden düşürmemiş, güvenlik meselesi haline getirmişlerdir. AB'nin içerisinde barındırdığı göçmen karşıtlığı ve buna yönelik politikaları da uluslararası göç konusuna yönelik ortak bir tavır ve çözümün önüne dev bir engel olarak geçmektedir. Tüm bu ele aldığımız örneklerden şu sonuca varabiliriz; göç olgusu kimi durumlarda yani devletlerin çıkarlarına hizmet ettiği ve güvenliklerini tehdit etmediği durumlarda teşvik edilmiş, göçmenlerin, ailelerinin ve arkadaşlarının

ülkenin ekonomisine, kalkınmasına, altyapısına, döviz rezervine destek sağladıkları dile getirilmiştir. Kimi durumlarda ise yani, aktörlerin çıkarları ile uyuşmadığı, güvenliklerine yönelik tehdit olarak algıladıkları durumlarda, güvenlik alanında çekilmiş, ulusal güvenliğe, ülke ekonomisine yönelik tehdit olarak algılanmış, vatandaşlarının sahip olduğu haklara ortak oldukları şeklinde korku salınmış, gelişleri dahi insanlık dışı eylemlerle engellenmeye çalışılmıştır. Başka bir ifadeyle, göç konusunun arz-talep doğrultusunda şekillendiği, devletlerin iş gücüne ihtiyacı olduğu zamanlarda yabancı işçilere sınırlarını açıp, oldukça düşük ücretlerde, sigortasız bir şekilde çalıştırılırken; ihtiyaçları olmadığı zamanlardaysa gerek insan kaçakçılığı, uyuşturucu, terörizm, mülteci konuları ile ilişkilendirilmiş gerekse mültecilerin istikrarı, kamu düzenini parçaladığı söylemleri ile tehdit olarak isimlendirilmişlerdir. Kısaca devletlerin ezici bir çoğunluğunun göç sorununu, realist bir bakış açısına sahip olan bir pencereden değerlendirdikleri bir gerçektir. Bu perspektif ile doğru orantılı olarak çıkar, fayda kavramları ile hareketlerinin şekillendiğini dile getirebiliriz. Bu bağlamda göç, çok güçlü devletler tarafından insani bir olay olarak görülmeyip çıkar, rant konusu olarak değerlendirilmektedir.

Ne yazık ki devletlerin sıklıkla çeşitli söylemlerle göçü güvenlikleştirilmesi, politikalar düzenlemesi ciddi sorunlara yol açmaktadır. Güvenlik kavramının genişlemesi, çeşitli alanların odak noktası haline gelmesi, göç konusunu da etkilemiş, düzensiz göçmenlerin sayısında artışa neden olmuştur. Devletler göç sorunu yönetmeye çalışırken; göz altları, gözetimler, sınır dışı etme gibi yollara, kısıtlayıcı politikalara başvurmaktadır. Bu sebeplerden dolayı göç etme imkânı bulamayan kişiler, sonunda istenmeyen yollara yani düzensiz göç seçeneğine başvurmak zorunda kalmaktadır. Bu istenmeyen eylemin sonucunda da kişiler insan kaçakçılığıyla, tacizlerle, ölümlerle dahi karşılaşabilmektedir. Göçmenler terörizmle ilişkilendirmeye başlanmış, çeşitli alanlara yönelik tehdit olarak algılanmaya devam etmişlerdir. Uygulanan politikalar da haklı çıkartılmaya çalışılarak göçmenlerin güvenliklerini tehdit altına sokmakta, güvenli bölgelere ulaşmalarının önünde engel oluşturmaktadır. Bu engellerin aksine devletlerin yapması gerekenler; zorunlu olarak göçe sürüklenen kişilerin önündeki engellerin kaldırılması, kurulan göçmen karşıtlığı nefretini giderecek, insan güvenliğini sağlayacak düzenlemeleri uygulamaya koymaktır. Üstelik atılması gereken en önemli adımlardan birisin de gerek

devletlerin gerekse tüm siyasi aktörlerin başvurdukları söylemleri bir kenara bırakmalarıdır.

UNHCR'nin teoride dile getirdiği temel motivasyonları aslında olması gerektiği gibi; can tehlikesi bulunan kişilerin, ülkelerindeki çatışmalardan kaçan kişilerin korunmasını, güvenli ortamlara alınmasını sağlamak hem ekonomik hayata hem de sosyal hayata uyum ve katkı sağlamalarına imkân tanımak, ekonomik ve sosyal haklara ulaşmalarını sağlamak, aidiyetliklerini kolaylaştırmaktır. Aynı zamanda bu fırsatlarla birlikte sosyal, kültürel hayat içerisindeki huzur, mutluluk, güven ortamı içerisinde hayatlarının sürdürülmesi de sağlanmaktadır. Teoride vurgulanan bu temel motivasyonlar gerek devletlerin ulusal politikalarında gerekse uluslararası alanda benimsenen politikalarda yer alabilir, ortak bir tavır, uzlaşma sergilenebilirse, uluslararası alandaki barış ve refah da sağlanabilecektir. Aynı zamanda göç konusu hakkındaki sorunlarda çözüme kavuşacak, istikrarlılık sağlanabilecektir. Öte yandan, güven ortamı kurulduğundan göç etme fikri dahi kişilerin sıklıkla başvurduğu bir düşünce olmayacaktır. Ne yazık ki tüm bu iddia edilen destekler, anlaşmalar kâğıt üzerinde kalmakta, her kesime ulaşamamaktadır. Mültecilerin gerek sosyal yaşama gerekse finans alanına erişimi kolaylaştırılırsa ülkeye sunacakları katkıları da daha fazla olacaktır.

BM'in çözüm önerileri arasında yer alan geri dönüş, ülke ziyaretleri, eğitim destekleri, ikinci ülkeye yerleştirilme, uyum, entegre olmalarının sağlanması gibi adımlarla, düzenledikleri sözleşmelerin desteklenmesi, gerçekten uygulanmaya konulabilmesi ve bu sayede mültecilere hak ettikleri bir yaşam sunulabilmesi gerekmektedir. Bu sayede, uluslararası göçe yönelik problemlerin üstesinden gelinebilecek, barış ortamı kurulabilecektir. UGÖ'nün yayınladığı 2030 gündemi, uluslararası göç ve diğer tüm insani alanların üzerinde dile getirilen mücadelenin de önceki sözleşmeler ve anlaşmalar gibi etkisiz, kâğıt üzerinde kalan bir anlaşma olup olmayacağını ise bizlere zaman gösterecektir. Ancak; her ne kadar belirlenen hedefleri desteklesek de uluslararası ilişkilerin doğası ve devletlerin uluslararası göç ve insani diğer konulara realist bir perspektif üzerinden değerlendirme yaptıkları sürece gündemde kâğıt üzerinde, işlevsiz kalacağını savunmaktayız.

Bireyin maruz kaldığı güvenlik tehlikesi, devletlerin iddia ettikleri sözde güvenlik tehlikelerinden daha baskın düşmektedir. Ancak şunu vurgulamalıyız ki; devlet güvenliği ya da insan güvenliği arasında bir seçim yapmak söz konusu değildir. Devletler hem ulusal hem de uluslararası arenada politikalar düzenlemeyi, uygulayabilmeyi, iş birliği konusunda uzlaşmayı ve göç yöntemini düzgün bir şekilde gerçekleştirmeyi başarabilmelidir. Bu sayede hem ulusal hem de uluslararası güvenlik sağlanabilecek, göç sorunu da çözüme kavuşabilecektir. Devletlerin hem özel hem uluslararası alanda göçe ve meydana getirdiği ekonomik, siyasi, kültürel çeşitli problemlere yönelik bir birliktelik kurup, çözüm oluşturmaları, daha doğrusu, bu çözümü kâğıt üzerinde bırakmayıp uygulamaya geçmeleri gerekmektedir. Göçmen ve mültecilere yönelik ılımlı politikaları, teşvik edici düzenlemeler ve konuşmalar gerçekleştirmeleri, fırsatlar tanımaları gerekmektedir. Bunu yaparken de oldukça geniş bir perspektifle konuyu ele almaları yani, sadece düzenli göçe yönelik değil, düzensiz göç ve göçmenlere yönelik politikalar, bakış açıları da geliştirmeleri gerekmekte, aynı şekilde sadece erkeklere yönelik değil kadın ve çocuklara yönelik de problemler, düzenlemeler dikkatli bir şekilde işleyişe koyulmalıdır.

Bugünlerde uluslararası göç, göçmen, mülteci konuları çoğu aktör tarafından insani bir süreç olarak görülmeyip, hassas tartışmaların, politik savaşların malzemesi haline gelmiştir. Bu kesimlerin her ne sebepten dolayı göç ettikleri dikkate alınmamakta, bireylerin sadece insan oldukları için hak ettikleri haklar dahi onlara sunulmamaktadır. Bireylerin mülteci, sığınmacı olarak ayrıştırılmadan, sırf insan oldukları için sahip oldukları korumayı, yaşam hakkını, cezalandırılmama, işkence görmeme, eşit tutulma haklarını da göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Bu durumda devletlerin konunun kırılganlığını da göz önünde tutarak, insan haklarını sağlamaları, korumaları, kuvvetlendirmeleri ve bu şartlara göre hukuki düzenlemeleri yürürlüğe koymaları, gerekli saygıyı oluşturmaları gerekmektedir. Günümüzde göç olayının devletin varlığına, ekonomik, sosyal yaşamın varlığına yönelik bir tehdit olduğu söylemi kullanılırken, gelecekte de aklımıza dahi gelmeyen yahut görmezden geldiğimiz başka alanların güvenlikleştirme alanına çekildiğini görmek mümkündür. Şunu dile getirmemiz gerekiyor ki; eğer yapılan çalışmalar, uygulanan politikalarda düzeltilmeye gidilmez, riskler karşısında önlemler alınmazsa, 21. yüzyıl tamamı ile

artan bir şekilde topraklarından kaçan insanlar ve onların karşılaştıkları insanlık dışı müdahaleler ile anılacaktır.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N. (2002), *Bitmeyen Göç*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Achvarına, V., Reıch., S. (2006). No Place to Hide: Refugees, Displaced Persons, and the Recruitment of Child Soldiers. *International Security*, *31*(1), 127–164. http://www.jstor.org/stable/4137541.

Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi* (Vol. 1). Nobel Akademik Yayıncılık.

Ağır, B. S. (2015). Güvenlik kavramını yeniden düşünmek: Küreselleşme, kimlik ve değişen güvenlik anlayışı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, *11*(22), 97-130.

Akbaş, Z. (2012). Küreselleşmenin Gelir Dağılımına Etkisi: Yoksulluk, Gelir Adaletsizliği ve İnsani Güvenlik İlişkisi. In *CPRS Turkey Coventry University, International Human Security Conference Series* (ss. 121-138).

Akgül Açıkmeşe, S. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, *8*(30), 43-73.

Akgür, Z. G. (1997). *Türkiye'de kırsal kesimden kente göç ve bölgelerarası dengesizlik, 1970-1993* (Vol. 201). TC Kültür Bakanlığı.

Akman, V. (2007), *Küresel Göç Hikayeleri*, İstanbul, Yakamoz Yayınları.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Journal of International Social Research*, *5*(20).

Aksu, M., Turhan, F. (2012). Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, *4*(2), 69–80.

Aktas. M. T. (2014). Göç Olgusu Ekonomik Kalkınmada İtici Güç Olabilir Mi? *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 37-48.

Al Jazeera. (2021, September 05). Mexico blocks new US-bound migrant caravan. Retrieved February 11, 2022, from https://www.aljazeera.com/news/2021/9/5/mexico-blocks-new-us-bound-migrant-caravan

Algan N., Özlen K. "Transboundary Population Movements : Refugees, Environment And Politics", *The Turkish Yearbook of International Relations*, Cilt: XXVIII, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Ankara, 1998, 75-103.

Alker, H. (2005). ‘’Emancipation in the Critical Security Studies Project’’, in *Critical Security Studies and World Politics*, ed. Ken Booth, Colorado, Lynne Rienner.

Ammassari S. (1994). *Internal Migration, population distribution and development policy*. IDS Discussion Paper, 342, Brighton, Institute of Development Studies.

Apan, D. (2018). Türkiye’de ve Avrupa’da Düzensiz Göç Gerçeği: Türk Göç Politikasının Evrimi. *Türk İdare Dergisi, 1*(486), 11-48.

Aparı, S. F. (2021). *Uluslararası Göç örgütü: Denizden Avrupa'ya Giden Göçmen ölümleri Geçen Yılın Aynı Dönemine Göre Iki kattan Fazla Arttı*. Anadolu Ajansı. Retrieved February 16, 2022, from https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uluslararasi-goc-orgutu-denizden-avrupaya-giden-gocmen-olumleri-gecen-yilin-ayni-donemine-gore-iki-kattan-fazla-artti/2304302

Apos. (2020, June 19). *#9 IDMC 2021 ülke içinde Yerinden Edilme Küresel raporu*. Rapor Bülteni: Aposto! Retrieved April 15, 2022, from https://apos.to/i/60cceab9992c810006a8fa87

Arends, J. F. M. (2009). Homeros'dan Hobbes ve Ötesine: "Güvenlik" Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6 (22), 3-33.

Arendt, H. (1958). *The origins of Totalitarianism*. New York, Meridian Books.

Arı, T. (2013). *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*. Baskı, Bursa, MKM Yayıncılık.

Arslan, H. (2001), *16. yy. Osmanlı Toplumunda Yönetim, Nüfus, İskan, Göç ve Sürgün*, 1. Baskı, İstanbul, Kaknüs Yayınları.

Atalay, Y. (2020). Tarihsel ve Teorik Perspektiften Güvenlik Kavramının Dönüşümü (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), *Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı*, Ankara.

Baldwin, D. A. (1997). The Concept of Security. *Review of International Studies*, *23*(1), 5–26. http://www.jstor.org/stable/20097464

Barışık, S. (2020). *Küreselleşen dünyada fırsat eşitliği arayışında uluslararası göç ve Türkiye'nin Suriye deneyimi*, Ankara, Gazi Kitabevi.

Başel, H. (2010). İç Göçün Sonuçları ve İşgücüne Etkileri. *Journal of Social Policy Conferences*, 0 (51), 287-321.

Bayır, Ö. E. (2013). Soğuk Savaş Sonrasında Güvenliğe Yönelik Teorik Tartışmalar. *Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar.* İstanbul, Beta Yayınları.

Baylis, J. (2008). Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi, 5*(18), 69-85.

Baylis, J. (2020). *The globalization of world politics: An introduction to international relations*. USA, Oxford university press.

Bayraktar Zorba, H. (2020). "Güvenliğin İki Yüzü: Ulus-Devlet Ve Mülteciler", *"Uluslararası Göç ve* Mültecilik", eds. Burak Başkan, Mehmet Emirhan Kula. 31-43, Ankara, Siyasal Kitapevi, 1. Basım.

BBC News. (2018 June 26). Trump travel ban: What does this ruling mean?. (E.T. 11.02.2022)

Beck, U. (2003). The Silence of Words: On Terror and War. *Security Dialogue*, 34(3), 255–267. https://doi.org/10.1177/09670106030343002

Bektaş, B. (2007). 11 Eylül 2001 Terörist Saldırısı Neticesinde ABD'nin Güvenlik Algılamalarındaki Değişiklik. (Yayımlanmmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bell, M.; Ward, G. (2000). Comparing temporary mobility with permanent migration. *Tourism Geographies, 2(1), 87–107.* doi:10.1080/146166800363466

Benam, Ç. H. (2011). Emergence of in Europe: Border Control and Securitization of Migration. *Insight Turkey*, *13*(3), 191-207.

Betts, A. (2009). *Forced Migration and Global Politics*. West Sussex, John Wiley & Sons.

Betts, A.. Bloom, L., Kaplan, J., Omata, N. (2014). *Refugee Economies: Rethinking Popular Assumptions*. Oxford, University of Oxford.

Bıldt, C. (2021, October 28). *Opinion* | Sweden's election represents the new normal of European politics. Retrieved February 11, 2022, from https://www.washingtonpost.com/news/global-opinions/wp/2018/09/10/swedens-election-represents-the-new-normal-of-european-politics/

Birdişli, F. (2011). Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (31), 149-169.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, (BMMYK). (1997). *Dünya Mültecilerinin Durumu 1997-1998: Bir İnsanlık Sorunu*. Ankara, Numune Matbaası.

Black, R. (2001) '*Environmental refugees: Myth or reality*?', Working Paper No.34 University of Sussex, Geneva, UNHCR Evaluation and Policy Analysis Unit.

Booth, K. (1991). Security and emancipation. *Review of International studies*, *17*(4), 313-326.

Booth, K. (1997). Security and Self: Reflections of a Fallen Realist. Keith Krause ve Michael C. Williams (Ed.), *Critical Security Studies* içinde (s.83-119). Minneapolis University of Minnesota.

Booth, K. (2003). *Güvenlik ve Özgürleştirme*. Avrasya Dosyası Güvenlik Bilimleri Özel.(Çev. Çiğdem Şahin). 9 (2). s. 51-70.

Boyraz, H. M. (2022). *Avrupa'da Göç, Güvenlik ve Aşırı Sağ*. Lejand Kitap.

Bozkurt, E., Kanat, S. (2007). *Uluslararası toplumun paradoksu: Terörizm, insan hakları, güvenlik ve 11 Eylül sonrası meydana gelen değişiklikler*. Asil Yayın.

Bratram, D., Poros, M. V., Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. Hece Yayınları ve Dergileri.

Brauch, H. G. (2008a). From a Security Towards a Survival Dilemma. *In Globalization and Environmental Challenges* (pp. 537-552). Springer, Berlin, Heidelberg.

Brauch, H. G. (2008b). Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması: Barış, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramsal dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, *5*(18), 1-47.

Brettell, C., Hollıfıeld, J. F. (2013). *Migration Theory: Talking Across Disciplines,* Routledge.

Bulak, A. (2015). Göç Olgusuna Teorik Bir Bakış (Doktora tezi), *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)*.

Buzan, B. (1991a). *People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Boulder, Lynne Rienner Publishers.

Buzan, B. (1991b). New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, *67*(3), 431–451. https://doi.org/10.2307/2621945

Buzan, B., Hansen, L. (2009). *The evolution of international security studies*. Cambridge University Press.

Buzan, B., Wæver, O. (2003). *Regions and powers : The structure of international security*. Cambridge University Press.

Buzan, B., Wæver, O., De Wılde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.

Byrne, D. (1999), *Social Exclusion*, Buckinghan and Philadelphia, Open University Press.

Carlıng, J. (2008). Interrogating Remittances: Core Question for Deeper Insight and Better Policies. S. Castles, R. D. Wise içinde, *Migration and Perspectives from the South* (s. 43-65). Geneva: International Organization for Migration.

Castles, S. (1998). *The age of migration: International population movements in the modern world*. London, Macmillan International Higher Education.

Castles, S., Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri, Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castles, S., Wıse, R. D. (2008). Introduction. S. Castles, R. D. Wise içinde, *Migration and Development: Perspectives from the South* (s. 1-17). Geneva, International Organization for Migration.

Cazabat, C., Yasukawa, L. (2021). The ripple effect: economic impacts of internal displacement: Unveiling the cost of internal displacement. 2021 report. In *IDMC*.

Clemens, M. A. (2017). *Migration is a Form of Development: The Need for Innovation to Regulate Migration for Mutual Benefit*. New York, United Nations.

Collyer, M. (2006). Migrants, migration and the security paradigm: Constraints and opportunities. *Mediterranean Politics*, *11*(2), 255-270.

Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. Toros Üniversitesi *İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (8), 26-49.

Çetinkaya,Ş. (2012). Güvenlik Algılaması ve Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Güvenliğe Bakış Açıları. *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012(2).

Çikrıkci, T. (2017). Uluslararası İlişkilerde Güvenliğin Referans Nesnesi Sorunsalı: Klasikten Yeniye Kavramsal Bir Analiz. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *3*(6), 216-234.

Dağaşan, E., Aydın, S. (2017). Göçün Sosyal Hayata Yansımaları: 93 Harbi Döneminde Oltu'dan Tokat'a Bir Göç Hikâyesi. *Geçmişten günümüze göç II. Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları*, 737-745.

Dalar, M.(2019) "Uluslararası Hukuksal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Göç Olgusu". *Uluslararası Göç ve Güvenlik*, eds. Gökhan Telatar, Umut Kedikli. 38-60. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Basım.

Dedeoğlu, B. (2003). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul, Derin Yayınları.

Demiray, M., İşcan, İ. H. (2008). Uluslararası sistemde güvenlik kavramının değişimi ekonomik ve jeopolitik arka planı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *21*(3), 110-156.

Demirtaş, B. (2019). Mülteciler ve Güvenlikleştirme. *Güvenlik Yazıları Serisi*, N.*8*, 1-9.

Desai, N. (2012). The Geopolitics of Climate Change. In *Navroz K. Dubash (Ed.), Handbook of Climate Change and India: Development. Politics and Governance* (pp. 373–384). essay, Earthscan.

Dinçer B., Özaslan M., Satılmış E. (1996). *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralanması Araştırması (1996)*. Ankara, DPT Yayını.

Dönmezer S. (1990). *Sosyoloji*. İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım.

Düvell, F. (2006). "Irregular Migration: A Global, Historical and Economic Perspective", *Illegal Immigration in Europe*, der. Franck Düvell, New York, Palgrave Macmillan.

Efe, H. (2010) "Soğuk Savaş Döneminde Avrupa'da Ortak Dış Politika Oluşturma Çabaları", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 9(1): 37-62.

Ehrenreıch, B., Hochschıld, A. (2003) Global *Woman:Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy*. London, Granta.

Eker, K. (2008), Türkiye'de Yasadışı Göç Sorunu, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk ilkeleri ve inkılâp Tarihi Enstitüsü.

Ekici, S., Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(1), 9-22.

Elmas, M. S. (2013). *Modern toplumun güvenlik çıkmazı: Tehdit, risk ve risk toplumu perspektifinden güvenlik* (Vol. 61). International Strategic Research Organization (USAK).

Enloe, C. (2014). *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics* (2nd ed.). University of California Press. http://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt6wqbn6

Erder, S., Kaşka, S. (2003). *Irregular Migration and Trafficking in Women: The Case of Turkey*. Genava, IOM.

Ergil, D. (2001). Güvenlik ve özgürlükler: Siyaset felsefesi açısından. *İnsan Hakları ve Güvenlik,* Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın, (1).

Ergüven, N. S. (2016). Uluslararası hukuk açısından güvenlik kavramının teorik temelleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *65*(3), 771-836.

Faıst, T. (2002). "Extension du domaine de la lutte": International Migration and Security Before and After September 11, 2001. *International Migration Review*, *36*(1), 7-14.

Faıst, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulus aşırı Toplumsal Alanlar*, Çev. Az Gündoğan ve C. Nacar, İstanbul, Bağlam Yayınları.

Fernandez, B. (2018, October 27). The Inconvenient Truth About The US-Bound Migrant Caravan. Retrieved February 11, 2022, from https://www.aljazeera.com/opinions/2018/10/27/the-inconvenient-truth-about-the-us-bound-migrant-caravan/

Flynn, M. (2016). Capitalism and Immigration Control: What Political Economy Reveals about the Growth of Detention Systems. *Global Detention Project Working Paper*, *16*.

Fotaki, M. (2014). Narcissistic Elites are Undermining The İnstitutions Created to Promote Public Interest. *British Politics and Policy Blog*, Londra Ekonomi Okulu [London School of Economics], Londra, 21 Şubat. Erişim adresi https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/narcissism-andperversion-in-public-policy/.

Genç, D. (2010). "A Paradox in EU Migration Management", SEER *Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe*, Cilt 13, No. 2.

Gençalp, E. (2011). Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) ve Türkiye'nin Avrupa Güvenliğindeki Rolü. *içinde Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 2*, s. 765-776.

Giddens, A. (2008). Ulus Devlet ve Şiddet, çev. *Cumhur Atay, İstanbul, Kalkedon Yayınları*.

Gökburun, İ. (2014). "Yüksekova İlçesinde Nüfus Hareketleri"(1980-2013 Döneminde Yaşanan Göçün Nedenleri ve Sonuçları). *Coğrafya Dergisi*, (29), 99-119.

Grech, O. (2014). 'Migrants' and Refugees' Rights: A Brief International Law Perspective', O. Grech, M. Wohlfeld (Eds.), *Migration in the Mediterranean : human rights, security and development perspectives*, Msida, Mediterranean Academy of Diplomatic Studies.

Gülçür, L., İlkkaracan, P. (2002, July). The "Natasha" experience: Migrant sex workers from the former Soviet Union and Eastern Europe in Turkey. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 25, No. 4, pp. 411-421). Pergamon.

Güllüpınar, F. (2013). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (4).

Gürkaynak, M. (2004). *İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Avrupa'da Savunma ve Güvenlik,* (Yayımlanmamış Doktora tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara.

Gürkaynak, M. (2005). Soğuk Savaş Sonrasında NATO ve Avrupa Güvenliği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , *1*(1), 7–27.

Haas, H. D. (2010). Migration and Development: A Theoretical Perspective. *International Migration Review*, 44(1), 227-264.

Haubrıch, D. (2003). September 11, Anti-Terror Laws and Civil Liberties: Britain, France and Germany Compared. *Government and Opposition*, *38*(1), 3–28. https://doi.org/10.1111/1477-7053.00002

Hiott, A. E. vd., (2008). Migrant farmworker stress: mental health implications. *The Journal of rural health : official journal of the American Rural Health Association and the National Rural Health Care Association*, *24*(1), 32–39. https://doi.org/10.1111/j.1748-0361.2008.00134.x

Hogan, W. N. (1955). *International Conflict and Collective Security: The Principle of Concern in İnternational Organization*. Lexington, University of Kentucky.

Homer-Dixon, T. (1994). Review: International Politics: International Futures. *International Journal*, 49(3), 696–697. https://doi.org/10.1177/002070209404900317

Huysmans, J. (2000). The European Union and the securitization of migration. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, *38*(5).

İçduygu A. (2004). *Türkiye'de Kaçak Göç*. İstanbul, İstanbul Ticaret Odası.

ICHRP. (2010). *Irregular Migration, Migrant Smuggling and Human Rights: Towards Coherence*. International Council on Human Rights Policy. Retrieved June 27, 2022, from https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/E186B2E7F8251047C125779D0034F225-ICHRP_2010.pdf

Ifantıs, K. (1996). Conceptual and Instıtutıonal Adaptatıon of Securıty: Redefınıng Nato's Role, Identıty and Strategy in the New European Condıtıon. *The Turkish Yearbook of International Relations*, *26*, 001–021. https://doi.org/10.1501/intrel_0000000247

Ilgaz, D. (2017). İnsanî Güvenlik Dokrini: Avrupa'da ve Türkiye'de, *Tasam*.

Immıgratıon Hıstory. (2020, April 20). Muslim travel ban. Retrieved February 11, 2022, from https://immigrationhistory.org/item/muslim-travel-ban/

Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC). (2020). *Global Internal Displacement Database*. IDMC. Retrieved April 15, 2022, from https://www.internal-displacement.org/database/displacement-data

International Labour Organization (ILO). (2004, November). Towards a Fair Deal for Migrant Workers in the Global Economy, Report VI. In *International Labour Conference, 92nd Session*. Geneva

International Organization for Migration (IOM). (ty). Migration, Sustainable Development and the 2030 agenda. Retrieved July 7, 2022, from https://www.iom.int/migration-sustainable-development-and-2030-agenda

International Organization for Migration (IOM). (ty). Reducing Global Inequalities. Retrieved July 7, 2022, from https://www.iom.int/reducing-global-inequalities

International Organization for Migration (IOM). (2003). *2003 Dünya Göç Raporu: Göç Yönetimi – Hareket Halindeki İnsanları Bekleyen Zorluklar ve Bunlarla Mücadele Yolları* [World Migration Report 2003: Managing Migration Challenges and Responses for People on the Move]. IOM, Cenevre. Erişim adresi: https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2003-managing-migration . (E.T. 10. 06. 2022)

International Organization for Migration (IOM). (2004). *Migration - December 2004 - IOM Publications*. Managing Migration: Four-box Chart. Retrieved June 23, 2022, from https://publications.iom.int/system/files/pdf/migration_dec_2004_en.pdf

International Organization for Migration (IOM). (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*, Cenevre: IOM, Yayın No: 18.

International Organization for Migration (IOM). (2019). *Who is a migrant?* International Organization for Migration. Retrieved April 6, 2022, from https://www.iom.int/who-migrant-0

International Organization for Migration (IOM). (2020, October 28). *World migration report 2020 (Turkish): Chapter 2*. World Migration Report 2020 (Turkish): Chapter 2. Retrieved June 15, 2022, from https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-turkish-chapter-2

International Organization for Migration (IOM). (2020, October 28). *World migration report 2020 (Turkish): Chapter 1*. World Migration Report 2020 (Turkish): Chapter 1. Retrieved June 15, 2022, from

https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-turkish-chapter-1

International Organization for Migration *(*IOM*).* (2021). *International migration 2020 highlights*. United Nations. Retrieved February 16, 2022, from https://www.un.org/en/desa/international-migration-2020-highlights

International Organization for Migration *(*IOM*).* (2022). *Data and research: International Organization for Migration*. Migration Data and Research | IOM, UN Migration. Retrieved February 16, 2022, from https://www.iom.int/data-and-research

İklim Haber Merkezi. (2020, September 23). *Ülke içi Yerinden Edilen insan Sayısı 2020'Nin ilk 6 ayında 15 Milyona Ulaştı*. İklim Haber. Retrieved April 15, 2022, from https://www.iklimhaber.org/ulke-ici-yerinden-edilen-insan-sayisi-2020nin-ilk-6-ayinda-15-milyona-ulasti/

İlkkaracan, P., İlkkaracan, İ.(1999). "1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç", *75 Yılda Köylerden Şehirlere*. İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları.

Jandl, M., Kraler, A. (2003, March 01). Austria: A country of immigration? Retrieved February 11, 2022, from https://www.migrationpolicy.org/article/austria-country-immigration/

Jones, R. W., Jones, R. L. W. (1999). *Security, Strategy, and Critical Theory*. Lynne Rienner Publishers.

Kanat, S., Kodaman, T., İren, A. (2016). İnsani Güvenlik ve Terörizmle Mücadele. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21*(2), 567-588.

Karacasulu, Z. N. (2011). *Bölgesel güvenlik analizi Afganistan* (1. baskı: Eylül 2011.). Beyoğlu, İstanbul, Beta.

Karpat, K. H., (2013), *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, İstanbul, Timaş Yayınları.

Kasım, K. (2002). NATO'ya ve ABD-AB İlişkilerine Etkisi Bakımından Ortak Avrupa Dış ve Güvenlik Politikası. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 1*(2), 87–99. https://doi.org/10.1501/avraras_0000000007

Kaya, A. S. (2017). Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Ortamında AB-NATO İlişkileri. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(4), 103–116. https://doi.org/10.31454/usb.381490

Kaygalak, S. (2009), *Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme,* Ankara, Dipnot Yayınları.

Kaygusuz, D. (2021). Uluslararası İlişkilerde Göç Olgusu ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. *Akademik Düşünce Dergisi*, (3), 60-76.

Kenasari, M. (2019). Trump'ın Müslümanlara Yönelik Tartışmalı Vize yasağında 2 Yıl Geride Kaldı. Retrieved February 12, 2022, from https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trumpin-muslumanlara-yonelik-tartismali-vize-yasaginda-2-yil-geride-kaldi/1411539

Keohane, R. O., Nye, J. S. (2011). *Power and Interdependence Revisited* (Vol. 58). New York, Longman Classics in Political Science.

Keskinel, B., Doğan, C. (2020). Göç, Çok kültürlülük ve Toplumsal Uyum. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(02), 51-58.

Kılıç, C. vd., (2019). Kadın Göçü ve İnsan Güvenliği, *Uluslararası Göç ve Güvenlik*, eds. Gökhan Telatar, Umut Kedikli. 137-156. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Basım.

Kırdar, M. G., Saracoğlu, D. Ş. (2012). *İç göç, bölgesel yakınsama sorunu ve ekonomik büyüme: Türkiye örneği* (No. 2012/75). Discussion Paper.

Koç, G. (2008). Avusturya Irkçı Sağı ve 2008 Seçimleri. Retrieved February 11, 2022, from https://m.bianet.org/biamag/toplum/111288-avusturya-irkci-sagi-ve-2008-secimleri

Koçak, Y., Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri Ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *3*(3), 163–184.

Kofman, E. (1999). Female "Birds of Passage" a Decade Later: Gender and Immigration in the European Union. *The International Migration Review*, *33*(2), 269–299. https://doi.org/10.2307/2547698.

Kofman, E. vd., (2000). *Gender and International Migration in Europe: Employment,Welfare and Politics.* London, Routledge.

Kolasi, K. (2014). ''Eleştirel Teori ve Güvenlik: Kimin İçin Güvenlik?'', Emre Çıtak ve Osman Şen (ed.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı: Teorik Değerlendirmeler,* Ankara, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.

Korab-Karpowicz, W. J. (2006). How International Relations Theorists Can Benefit by Reading Thucydides. *The Monist*, *89*(2), 232–244. http://www.jstor.org/stable/27903977

Koser, K. (2011). When is Migration a Security Issue? *Brookings* 31(3).

Koubi, V. vd., Environmental Degradation and Migration (2012). Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=2107133 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2107133

Kraut, A. (2016). Make America Great Again... Again?. *CMS Essays*. (E.T. 11.02.2022)

Kutlu, E. (1992). *Uluslararası İşgücü Hareketi Teorisi Çerçevesinde Türkiye'den AT'ye İşgücü Göçünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkilerinin Analizi*. Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 656, 138.

Küçük, M. N. (2021). Göç-Güvenlik Bağlantısını Yeniden Düşünmek. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, *18*(69), 3-28.

Lecaj, F. (2019). Küreselleşme Göç ve Kadın. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 3 (1), 49-58.

Lutterbeck, D. (2006). Policing Migration in the Mediterranean: Essay. *Mediterranean politics*, *11*(1), 59-82.

Mandacı, N., Özerim, G. (2013). Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, *10*(39), 105-130.

March, S. (2020). Manufacturing Fear: Examining the Social Component of Anti-immigration Policies within Counter-terrorism Discourse. In *Terrorism and Asylum* (pp. 61-91). Brill Nijhoff.

Marshall, G. (2009). *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. *Osman Akınhay-Derya Kömürcü,* Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.

Mary, M. Kritz, K., Charles B. (1981), "Introduction" *Global Trends in Migration*, (Ed.) Mary M. Kritz, Keely, Charles B., Keelyand Silvano M. Tomasi, New York, The Center for Migration Studies of New York Press.

Mcaulıffe, M., A. Trıandafyllıdou (Eds.), 2021. *World Mıgratıon Report 2022*. Internatıonal Organızatıon for Mıgratıon (IOM), Geneva.

McAuliffe, M. (2018). The link between migration and technology is not what you think. Agenda, *Dünya Ekonomik Forumu* [World Economic Forum], Cenevre, 14 Aralık. Erişim adresi www.weforum.org/ agenda/2018/12/social-media-is-casting-a-dark-shadow-over-migration/.

McAuliffe, M., K. Koser (2017). *A Long Way to Go: Irregular Migration Patterns, Processes, Drivers and Decision-making*. Canberra, ANU Press.

McAuliffe, M., Ruhs, M. (2017). *World Migration Report 2018*. Geneva, International Organization for Migration.

Memisoglu, F., Yiğit, C. (2019). Uluslararası Göç ve Kalkınma: Teori ve Güncel Meseleler. *Yildiz Social Science Review*, *5*(1), 39-62.

Muggah, R., I. Goldin (2019). How to Survive and Thrive in Our Age of Uncertainty. Agenda, *Dünya Ekonomik Forumu* [World Economic Forum], Cenevre, 7 Ocak. Erişim adresi www.weforum.org/agenda/2019/01/howto-survive-our-age-of-uncertainty-muggah-goldin/. (E.T. 12.06.2022)

Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler Ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması -Denizli/tavas-*, İstanbul: Çantay Kitapevi.

NTV. (2017). *Mülteci Kime Denir? Sığınmacı ve Göçmen Arasında Fark var mı?* Mülteci kime denir? Sığınmacı ve göçmen arasında fark var mı? Retrieved April 5, 2022, from https://www.ntv.com.tr/dunya/multeci-kime-denir,A-AtjLAVQUKrVJ_GnqWCFQ

Nye, J S. (2003), *Amerikan Gücünün Paradoksu. Gürol Koca (Çev.).* İstanbul, Literatur.

Nye, J. S. (2005), *Yumuşak Güç Dünya Siyasetinde Başarının Yolu. Reyhan İnan Aydın (Çev.).* Ankara, Elips.

O'reilly, K. (2015). Migration Theories: A Critical Overview. Triandafyllidou, Anna (ed.). *Routledge handbook of immigration and refugee studies* içinde (s. 25-33), Abingdon, Oxford, Routledge.

Official Journal of the European Union. (2007). Treaty of Lisbon: Amending The Treaty on European Union and The Treaty Establishing The European Community. http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=EN. (E.T. 16.05.21)

Oğuz Gök, G. (2015). "Suriyeli Sığınmacılar ve İnsan Güvenliği", *Ortadoğu Analiz,* 7 (71): 14-16.

Oğuz Gök, G. (2016). Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KOSBED),* (31), 65-82.

Oğuzoğlu , T. (2019). NATO ve Yeni Dünya Düzeni. *Güvenlik Yazıları Serisi,* (27), 1–7.

Oral, B., Çetinkaya, F. (2017). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları. *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Özel Dergisi, 3 (1), 1, 8.*

Ovalı, A. Ş. (2006). Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, *3*(10), 3-52.

Oxford Latin Dictionary (1968). Oxford, at the Clarendon Press.(OLD).

Özcan, E. D. E. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat* , 2 (4) , 183-215.

Özdemir, Ö., Özdemir, E. (2018). Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14 (27), 113-145. DOI: 10.17752/guvenlikstrtj.432157

Özer, İ. (2004). *Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişme*. Bursa, Ekin Kitabevi.

Özerdem, A., Özerdem, F. (2013). *Human Security in Turkey*. Routledge.

Özerdem, F., Barlas, B. (2021). Kopenhag Okulu Çerçevesinde 2020 ve Sonrası Dünya Politikasının Yeni Sorunu: İklim Değişikliği ve İklim Göçmenleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (41), 273-302.

Özgen, C. (2016). Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasında İlk Çatlak: Libya Krizi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, *6*(15), 143–176.

Özkan, I. (2013). *Göç, iltica ve sığınma hukuku*. Seçkin Yayınları.

Özkan, M. (2007). *Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa Birliği'nin Avrupa Güvenlik Sistemindeki Rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özlem, K. (2005, December 28). *Avrupa'da Güvenlik Politikalarının Oluşum Süreci ve Nato - AB Türkiye İlişkileri Açsından Analizi*. Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi. https://www.turansam.org/makale.php?id=251, E.T. 15.05.21

Öztürk, Y. (2019). Avrupa Birliği'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Stratejileri. *Academic Knowledge*, *2*(2), 188–199. https://doi.org/10.5281/zenodo.3596378

Özyakışır, D. (2013). *"Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama".* Ankara, Nobel Yayıncılık.

Pasanen, J., (2020). *The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene*, United Nations Human Development Report Office. Retrieved from https://policycommons.net/artifacts/2116225/the-next-frontier/2871523/ on 14 May 2022. CID: 20.500.12592/tz10zp.

Pazarcı H. (2005). *Uluslararası Hukuk Dersleri 2* (8th ed.). Ankara, Turhan Kitabevi.

Pazarlıoğlu, M.V. (2007). İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometri Analizi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14 (1), 121-135.

Petersen, K. S. (1984). [Review of *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, by B. Buzan]. *The American Political Science Review, 78*(3), 852–853. https://doi.org/10.2307/1961913

Petersen, W. (1996). A general typology of migration. *American Sociological Review, 23,* 256–266. https://doi.org/10.2307/2089239

Portes, A. (2008). Migration and Development: A Conceptual Review of the Evidence. S. Castles, R. D. Wise içinde, *Migration and Development: Perspectives from the South* (s. 17-43). Geneva, International Organization for Migration.

Powell, R. (2012). The concept of security. *University of Oxford Socio-Legal Review*, 1-29.

Rasmussen, M. V. (2001). Reflexive Security: NATO and International Risk Society. *Millennium*, 30(2), 285–309. https://doi.org/10.1177/03058298010300020901

Razum, O., Sahin-Hodoglugil, N. N., Polit, K. (2005). Health, wealth or families? why Turkish work migrants return from Germany. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *31*(4), 719–739. https://doi.org/10.1080/13691830500109894

Rehn, O. (2006). *Europe's Next Frontiers* (pp. 13-76). Baden-Baden, Nomos.

Ritholtz, B. (2017). The world is about to change even faster: Having trouble keeping up? The pace of innovation and disruption is accelerating. *Bloomberg Opinion*, 6 July.

Rose, C. vd., (2011, December 1). *Understanding migration: Curriculum resources for the classroom (full unit)*. Semantic Scholar. Retrieved April 12, 2022, from https://www.semanticscholar.org/paper/Understanding-Migration%3A-Curriculum-Resources-for-Rose-Phillips/af268f5a3db70c6abbc9ef6884bcbff4b33a7461

Rothschild, E. (1995). What is Security? *Daedalus*, *124*(3), 53–98. http://www.jstor.org/stable/20027310

Rumelili, B., Karadağ, S. (2017). Göç ve güvenlik: Eleştirel yaklaşımlar. *Toplum ve Bilim, 140*, 69-92.

Sağır, A. (2019). Göç, Uyum, Tehdit, Çöküş: Yeni Toplumsallıklar İnşaası Mümkün Mü? In G. Telatar, U. Kedikli (Eds.), *Uluslararası Göç ve Güvenlik* (1. Basım, pp. 113–136). Ankara, Nobel Yayınları.

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.

Sancak, K. (2013). Güvenlik kavramı etrafındaki tartışmalar ve uluslararası güvenliğin dönüşümü, *Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 123-134.

Sander, O. (1989). *Siyasi tarih: Birinci dunya Savasinin Sonundan 1980'e kadar*. Ankara, Imge Kitabevi Yayınları.

Sander, O. (2015). *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e*, 29. Basım, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.

Sayın, H. (2010). Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul.

Schıerup, C. U., Hansen, P., Castles, S. (2006). *Migration, citizenship, and the European welfare state: A European dilemma*. OUP Oxford.

Schıller, N. G., Faıst, T. (2009). Introduction: Migration, Development, and Social Transformation. *Social Analysis: The International Journal of Social and Cultural Practice*, *53*(3), 1–13. http://www.jstor.org/stable/23182381

Sen, A. (1982). *Poverty and Famines:an Essay on Entitlement and Deprivation*. Oxford university press.

Sevim, Y. (2004). Terör Nedeniyle Göç: Ekonomik Tutum ve Davranışlar Açısından Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, *2*(3), 119-127.

Sönmezoğlu, F. (1995). *Uluslararası politika ve dış politika analizi*. Filiz Kitabevi.

Sönmezoğlu, F. (2000). *Uluslararası ilişkiler sözlüğü uluslararası politika, uluslararası örgütler, uluslararası hukuk, uluslararası iktisat, Türk diş politikası, diploması tarihi, ülkeler*. İstanbul, DER Yayınları.

Stone, A. (1994). What is a Supranational Constitution? an Essay in International Relations Theory. *The Review of Politics*, *56*(3), 441–474. http://www.jstor.org/stable/1407964

Strıckland, P. (2016, March 10). Refugees lose hope as more countries shut borders. https://www.aljazeera.com/news/2016/3/10/refugee-crisis-hungary-sends-more-troops-to-border. (E.T. 02.02.2022)

Strıtzel, H. (2007). Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond. *European Journal of International Relations*, 13(3), 357–383. https://doi.org/10.1177/1354066107080128

Suhrke, A., Hazarika, S. (1993, June). Pressure points: environmental degradation, migration and conflict. Cambridge, MA: American Academy of Arts and Sciences.

Şahin, Y. (2010). *Kentleşme Politikası*, Trabzon, Murathan Yayınevi.

Şan , M. K., Aydoğan, O. (2021). Uluslararası Göç: Teori ve Politikaların Paradigmatik Temelleri. *ResearchGate*.

Şimşek, D., İçduygu, A. (2017). Giriş: Uluslararası Göç, Politika ve Güvenlik. *Toplum ve Bilim, 140*, 6-10.

Tadjbakhsh, S., Chenoy, A. M. (2014). *Human security: Concepts and implications*. London ; New York : Milton Keynes, UK, Routledge, Lightning Source UK Ltd..

Talbott, S. (1999). U.S. Department of State. https://1997-2001. https://www.nato.int/docu/speech/1999/s991215c.htm. (E.T. 17.05.2021)

Tanrısever, O. (2005). Güvenlik. Atila Eralp (Ed.), *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar* içinde (s.107-123). İstanbul, İletişim.

Taşcı, F. (2009). Bir sosyal politika sorunu olarak göç. *Kamu-İş Dergisi*, *10*(4), 177-204.

TDK (2021). https://sozluk.gov.tr/. (E.T. 30.11.2021)

Telatar, G. (2019). Göç ve Güvenlik: Kavramsal ve Teorik Bir Analiz. *Uluslararası Göç ve Güvenlik içinde (27-45).* Ankara, Nobel Yayıncılık.

Thompson, C. (2013). "Frontiers and Threats: Should Transnational Migration Be Considered a Security Issue", *Global Policy Journal*, *20*(11).

Tickner, A. J. (1995). Re-visioning Security, in Ken Booth, Steve Smith. *International Relations Theory Today*, Pennsylvania: Pennsylvania State University Press, 175-197.

Tickner, J. A. (2001). *Gendering World Politics: Issues and Approaches in the Post-Cold War Era*. Columbia University Press.

Tickner, J. A. (2004). Feminist Responses to İnternational Security Studies. *Peace review*, *16*(1), 43-48.

Topcuoğlu, R. A. (2016). Göç yazınındaki düzenli ve düzensiz göç kavramları: İnsan hakları temelinde bir kavramsal sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı, 34*, 1-20.

Topçu , S., Beşer , A. (2006). Göç ve Sağlık. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 10*(3), 37–42.

Töner Şen, S., Uluslararası Hukuk Bakış Açısı ile Göçmen ve Mülteci Haklarına Kısa Bir Bakış, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1), 133-154.

Tuna, G. (2003). *Yeni güvenlik: küresel ekonomik, ekolojik ve sosyal tehditler*. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.

Turan İ. (1971). *Nato ittifakının stratejik ve siyasi sorunları*. İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi.

Tüysüzoğlu, G. (2019). Kimliğin Güvenlikleştirilmesi ve İnsani Güvenlik: Irak Örneği. *Avrasya Etüdleri*, 55 (1), 23-45.

UN Commission on Human Security, (2003). *Human Security Now: Protecting and Empowering People*, UN, New York.

UNFPA (United Nations Population Fund) (2015). Migration. Erişim Adresi: http://www.unfpa.org/migration, (E.T. 13.12.2021).

UNHCR. (2018b, December). *The Global Compact on Refugees: The Global Compact on Refugees: Digital Platform*. The Global Compact on Refugees | Digital platform. Retrieved June 17, 2022, from https://globalcompactrefugees.org/article/global-compact-refugees

United Nations Development Programme (UNDP). (1994). *Human development report*. Oxford University Press, New York.

United Nations Development Programme (UNDP). (2021). *Human Development Report 2020: The Next Frontier-human Development and the Anthropocene*. UN.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). (2007). *Emergency Handbook*. UNHCR. Retrieved April 5, 2022, from https://emergency.unhcr.org/entry/44938/migrant-definition

United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). (2017). *'Migrants in Vulnerable Situations' UNHCR's Perspective*. Refworld. Retrieved April 6, 2022, from https://www.refworld.org/docid/596787174.html

United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). (2018a, June 22). *Global trends: Forced displacement in 2017*. Refworld. Retrieved June 15, 2022, from https://www.refworld.org/docid/5b2d1a867.html

United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). (2019, June 24). *UNHCR's global report 2018*. UNHCR Operational Data Portal (ODP). Retrieved June 15, 2022, from https://data.unhcr.org/en/documents/details/70028

United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). (2021). *UNHCR Global Trends - forced displacement in 2020*. UNHCR Flagship Reports. Retrieved June 14, 2022, from https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/

United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). (2021, November 11). *Mid-year trends 2021 - UNHCR*. Mıd-Year Trends Report 2021. Retrieved June 15, 2022, from https://www.unhcr.org/be/wp-content/uploads/sites/46/2021/11/2021-Mid-year-report.pdf

United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). (2022). *UNHCR - The UN Refugee Agency*. Solitions. Retrieved June 17, 2022, from https://www.unhcr.org/solutions.html

United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). (n.d.). *Asylum and migration*. UNHCR. Retrieved April 6, 2022, from https://www.unhcr.org/asylum-and-migration.html

United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). (t.y.). *Figures at a glance*. UNHCR. Retrieved June 28, 2022, from https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html

United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). (t.y.). *Livelihoods and economic inclusion*. UNHCR. Retrieved June 19, 2022, from https://www.unhcr.org/livelihoods.html

United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR). (t.y.). *UNHCR Main Menu*. UNHCR Türkiye. Retrieved June 15, 2022, from https://www.unhcr.org/tr/

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Persons in need of international protection*, June 2017, available at: https://www.refworld.org/docid/596787734.html [accessed 5 April 2022]

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), *'Refugees' and 'Migrants' - Frequently Asked Questions (FAQs)*, 31 August 2018, available at: https://www.refworld.org/docid/56e81c0d4.html [accessed 5 April 2022]

United Nations High Commissioner for Refugees. (2016). *UNHCR viewpoint: 'refugee' or 'migrant' – which is right?* UNHCR. Retrieved April 5, 2022, from https://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html

United Nations High Commissioner for Refugees. (2020). *Mid-year trends*. UNHCR. Retrieved April 15, 2022, from https://www.unhcr.org/mid-year-trends.html

United Nations Population Fund (UNPF). (2015). *Migration*. United Nations Population Fund. Retrieved April 17, 2022, from https://www.unfpa.org/migration#readmore-expand

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2017). Trends in International Migrant Stock: The 2017 revision (United Nations database, POP/DB/MIG/Stock/Rev.2017).

Ünlütürk Ulutaş, Ç., Kalfa, A. (2009). "Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri," *Fe Dergi*, 1/2, 13-28.

Ünsal, A. (2019). Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (18), 50-61.

Vardar, N. (2015). Mülteci, Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar? Retrieved April 5, 2022, from https://m.bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar

Waever, O. (1995) 'Securitization and Desecuritization', in Ronnie D. Lipschutz (ed.) *On Security*, pp. 46–86. New York, Columbia University Press.

Waever, O. (2011). Politics, security, theory. *Security Dialogue*, 42(4–5), 465–480. https://doi.org/10.1177/0967010611418718

Waever, O., Buzan, B., Kelstrup, M. (1993). Pierre Lemaitre with David Carlton et al. *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe (London, 1993)*.

Waltz, K. (1979). *Theory of İnternational Politics*, Reading, Addison-Wesley Publishing Company.

Weiss, E. B. (1992). Unıted Natıons Conference On Envıronment And Development. *International Legal Materials*, *31*(4), 814–817. http://www.jstor.org/stable/20693712

Wenden, C. W. (2017). Migration and development. *Ethnic and Racial Studies*, 41(3), 431-439.

Wıllıams, M. C. (2011). Securitization and the liberalism of fear. *Security Dialogue*, *42*(4-5), 453-463.

Wıtte, G. (2021, December 01). Sweden is Running Out of Housing for Refugees. So it's Pitching Tents. Retrieved February 11, 2022, from https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/10/20/sweden-is-running-out-of-housing-for-refugees-so-its-pitching-tents/

Wohlfeld, M. (2014). Is Migration a Security Issue?. In O. Grech, M. Wohlfeld (Eds.), *Migration in the Mediterranean : Human Rights, Security and Development Perspectives* (pp. 61-77). Msida, Mediterranean Academy of Diplomatic Studies.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara, Anı Yayıncılık.

Yavuz , E., Çakmak, H. (2019a, July 11). *Doğal Afetler sebebiyle 1 yılda 17.2 milyon Insan Göç Etmek Zorunda Kaldı*. T24. Retrieved April 15, 2022, from https://www.t24.com.tr/haber/dogal-afetler-sebebiyle-1-yilda-17-2-milyon-insan-goc-etmek-zorunda-kaldi,830107

Yavuz, E., Çakmak, H. (2019b, August 7). *1 yılda 17 milyon insan 'iklim göçü'nden etkilendi: UNDP Türkiye*. UNDP. Retrieved April 15, 2022, from https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/articles/2019/08/1-yilda-17-milyon-insan-iklim-gocunden-etkilendi.html

Yazan, Y. (2016), *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası*, 2. Baskı, İstanbul, Milenyum Yayınları.

Yılmaz, S. (2007a). Güçsüz güç. *Güvenlik Stratejileri Dergisi, 3*(05), 67-103.

Yılmaz, S. (2007b). *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*. (2. Baskı). İstanbul, Milenyum Yayınları.

Yorgun, S., Şenkal, A. (2005). Illegal Mobilization of Labour: The Effects of Ilegal Migration and Unauthorized Foreign Workers on the Turkish Labour Market. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, *55*(1), 191-220.

Yurdakul, G., Korteweg, A. C. (2013, November). Gender Equality and Immigrant Integration: Honor Killing and Forced Marriage Debates in the Netherlands, Germany, and Britain. In *Women's studies international forum* (Vol. 41, pp. 204-214). Pergamon.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Rümeysa BAYRAK TAŞ

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler

Yabancı Diller

l. İngilizce